

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

**ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ
ВАСИЛЯ СТЕФАНИКА**

**НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ
М.П. ДРАГОМАНОВА**

НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ СЕМІНАР

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ НАУКИ ТА ОСВІТИ

(17 листопада 2020 року)

Київ – 2020

Актуальні проблеми сучасної науки та освіти. Збірник наукових праць студентів, аспірантів на викладачів. 17 листопада 2020 р. – Київ: НУБІП України, 2020. – 107 с.

Збірник наукових праць студентів, аспірантів на викладачів укладено за матеріалами науково-методичного семінару «Актуальні проблеми сучасної науки та освіти», який відбувся онлайн 17 листопада 2020 року на базі Національного університету біоресурсів і природокористування України. До збірника включено праці, які відображають актуальні для сьогодення проблеми науки та освіти.

Рекомендовано вченою радою гуманітарно-педагогічного факультету Національного університету біоресурсів та природокористування України (протокол № 3 від 23 листопада 2020 року).

Редакційна колегія: Шинкарук В. Д., д-р філол. наук, проф.(голова); Мозгова Н.Г., д. філос. наук, проф., (заступник голови ред. колегії); Дойчик М.В., д. філос. наук, проф., Савицька І.М., канд. філос. наук, Гоян І.М., д. філос. наук, проф., Сторожук С.В., д-р філос. наук, проф.; Максюта М. Є., д-р філос. наук, проф., Шкіль С.О. д-р філос. наук, Харченко С.В. д. філол. наук, проф., Рудик Я. М. канд. пед. наук, доц., канд. філос. наук, доц., Данилова Т.В., канд. філос. наук, доц.; Матвієнко І.С., канд. філос. наук.

Тези подано в авторській редакції. Автори тез відповідають за достовірність викладеного матеріалу, за правильне цитування джерел, посилання на них та інших відомостей. Передрукувати опубліковані матеріали в збірнику наукових праць дозволяється тільки за згодою авторів.

© НУБІП України, 2020

© Автори, 2020

ЗМІСТ

Мозгова Н.Г. ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНОЇ СУБ'ЄКТНОСТІ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ В СВІТЛІ ВІРТУАЛІЗАЦІЇ РЕАЛЬНОСТІ	8
Савицька І. М. ФІЛОСОФІЯ ОСВІТИ ЯК ВІДПОВІДЬ НА КРИЗУ ОСВІТИ	10
Немчинов І.Г. АВТОБІОГРАФІЧНЕ ПИСЬМО У КОНТЕКСТІ ВИВЧЕННЯ ФІЛОСОФІЇ	12
Сторожук С.В., Кривда Н.Ю. ВПЛИВ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА КОЛЕКТИВНУ ПАМ'ЯТЬ	14
Гоян І.М. СТАТЕВИЙ АНТАГОНІЗМ ЯК ІЛЮЗІЯ ТРАДИЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА.....	16
Пономаренко В.В. ПРОБЛЕМА ОБДАРОВАНOSTІ В ОСВІТНЬО-ФІЛОСОФСЬКОМУ ВИМІРІ	20
Березінець І.В. ФІЛОСОФСЬКЕ ОСМИСЛЕННЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ НА ЕТАПІ ІЗОЛЯЦІЇ	22
Гончаренко К.С. ДО ПИТАННЯ ПРО СУТНІСТЬ ТА РОЛЬ ТЕХНОНАУКИ	23
Соколова Олександра SOVEREIGN MAN IN PHILOSOPHICAL AND SCIENTIFIC EDUCATION: CIVILIZATIONAL CHALLENGES AND HUMANISTIC VALUES	26
Дорофєєва Є. О. ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ БЕЗПЕКИ ЯК ЕТИЧНОЇ НОРМИ НАУКОВЦЯ- АТОМНИКА	27
Гуртовенко П.В. МЕРИТОКРАТИЧНИЙ ПІДХІД В СИСТЕМІ ОСВІТИ.....	30

Карпець М.В. ТЕХНОЛОГІЧНА СИНГУЛЯРНІСТЬ ЯК ЧИННИК ТРАНСФОРМАЦІЇ СУЧАСНОЇ ГНОСЕОЛОГІЇ ТА ЕПІСТЕМОЛОГІЇ	32
Білінський Віктор АРЕЛІЙ АВГУСТИН ПРО ДУШЕВНИЙ МИР ЯК ПРОЯВ ГІДНОСТІ ЛЮДИНИ ТА ШЛЯХИ ЙОГО ДОСЯГНЕННЯ.....	33
Возняк Христина МАС-МЕДІА ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗДОРОВ'Я.....	36
Дуфенюк Михайло ЗДОРОВИЙ СПОСІБ МИСЛЕННЯ ЯК АКСІОЛОГІЧНА НАСТАНОВА В СОЦІАЛЬНОМУ УПРАВЛІННІ.....	38
Корнят Христіанна ОСОБЛИВОСТІ РОЗУМІННЯ ЩАСТЯ ЯК ГАРМОНІЇ ДУХОВНОГО І ТІЛЕСНОГО НАЧАЛ В ЛЮДИНІ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ РЕНЕСАНСНОМУ ГУМАНІЗМІ	41
Міщук Діана, Кальянов Антон ДУХОВНЕ ЗДОРОВ'Я КРІЗЬ ПРИЗМУ КОНТЕКСТУАЛІЗМУ	43
Макарук Катерина ПОЧУТТЯ ВЛАСНОЇ ГІДНОСТІ ЯК УМОВА ДУШЕВНОЇ РІВНОВАГИ (ГЕНДЕРНИЙ АСПЕКТ).....	45
Матвійчук Тарас ФІЛОСОФІЯ ЯК ПСИХОТЕРАПІЯ (У ПЕРСПЕКТИВІ ІДЕЙ Л. ВІТГЕНШТАЙНА).....	47
Мацап`як Ольга СПІВСТРАЖДАННЯ ЯК ВИЯВ ЛЮДСЬКОГО В ЛЮДИНІ. АРТУР ШОПЕНГАУЕР	50
Парчук Ірина АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ	53
Тимошенко Ольга ТЕОРІЯ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ ТА ВПЛИВ НА СВІДОМІСТЬ.....	54

Шеховцова Вікторія ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ В ЕПОХУ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ.....	57
Гордєєва Ірина СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ГЕНДЕРНОЇ ОСВІТИ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ.....	59
Гонтар Василь ФІЛОСОФСЬКА КРИТИКА ГІПОТЕЗИ СЕПІРА-ВОРФА НА ПРИКЛАДІ ПРОБЛЕМИ ПЕРЕКЛАДУ	61
Вовк Анатолій НАУКА В ЗАСАДАХ В.І. ШИНКАРУКА ТА ПЕДАГОГІЧНИЙ СПРЯМОВАНOSTІ	64
Трашутін Олександр ФЕНОМЕН ЗДОРОВ'Я У ФІЛОСОФІЇ НІЦШЕ	68
Карабан Катерина ГЕНДЕРНІ ТРАДИЦІЇ В УКРАЇНІ	70
Косюхно Юлія ЯК ЕКОНОМІЧНИЙ ДОБРОБУТ ВПЛИВАЄ НА НАШЕ МИСЛЕННЯ.....	71
Кохановська Вікторія ФІЛОСОФСЬКІ ПРОБЛЕМИ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ	73
Агамалієва Крістіна ДЕКІЛЬКА СЛІВ ПРО ЩАСТЯ	74
Березовська Анна ЩО ТАКЕ НЕОШАМАНІЗМ?.....	75
Голядинець Надія ФІЛОСОФІЯ МІЖ СХОДОМ І ЗАХОДОМ	77
Гудим Катерина СВІТ СИМВОЛІВ І САКРАЛЬНА ГЕОМЕТРІЯ.....	79

Луговська Євгенія КОНЦЕПЦІЯ НАДЛЮДИНИ В ФІЛОСОФІЇ ФРІДРІХА НІЦШЕ	81
Рудаков Євген ДЕКІЛЬКА СЛІВ ПРО ДЕКАРТА.....	82
Тьопла Валерія ПРОБЛЕМА СЕКСУАЛЬНОГО НАСИЛЬСТВА НАД ДІТЬМИ	83
Грушецька Аліна ФІЛОСОФІЯ УПРАВЛІННЯ	85
Бабенко Юлія ЩО ТАКЕ ФІЛОСОФІЯ ТЕХНІКИ?.....	87
Іщенко Анна ЕВТАНАЗІЯ: PRO ET CONTRA.....	88
Кубіцька Олександра ЕВТАНАЗІЯ ЯК СВОБОДА ВИБОРУ.....	89
Муха Анна ДО ПРОБЛЕМИ САМОГУБСТВА	90
Оболенцева Ксенія ПРО ГЕНДЕРНУ РІВНІСТЬ В УКРАЇНІ.....	91
Оліфіренко Богдана ПРОБЛЕМИ ОДНОСТАТЕВИХ ШЛЮБІВ В КОНТЕКСТІ РЕЛІГІЙНОЇ ДОКТРИНИ.....	93
Петерчук Мар'яна ПАТРІАРХАТ І СВОБОДА ВИБОРУ В СУЧАСНОМУ СВІТІ.....	96
Пономаренко Валентина ДО ПРОБЛЕМИ КИНУТИХ ДІТЕЙ	98
Рябокін Яна БУЛІНГ ЯК СОЦІАЛЬНА ПРОБЛЕМА	100

Лесь Наталія

СУЧАСНІ ВИМОГИ ДО ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ-ТЕХНОЛОГІВ
В УМОВАХ РЕАЛІЗАЦІЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ 102

Кожемяко Євгенія

СОЦІАЛЬНА ПОТРЕБА У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ-
ЕКОНОМІСТІВ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ 104

Андріяш Віталій

ВПЛИВ СПОРТУ НА ЗДОРОВ'Я ЛЮДИНИ 105

*Мозгова Н.Г.,
д.ф.н., професор,
завідувач кафедри філософії
Національного педагогічного
університету імені М.П. Драгоманова
(м. Київ, Україна)*

ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНОЇ СУБ'ЄКТНОСТІ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ В СВІТЛІ ВІРТУАЛІЗАЦІЇ РЕАЛЬНОСТІ

Віртуалізація соціальної реальності змінює характер повсякденної комунікації, оскільки деконструюється та децентралізується суб'єкт комунікації. У постмодерній реальності, в якій гра, симуляція, випадковість і спонтанність стають основою соціальних відносин, людина з необхідністю відчуває потребу в появі нових комунікативних практик, в яких найбільшим чином могла б зреалізуватись її соціальна суб'єктність.

У добу Постмодерну все в більшій мірі реалізується віртуальна реальність у засобах масової комунікації та в мережах Інтернет у вигляді симулякрів [3; 2; 5]. У зв'язку з тим, що віртуальне відтворення об'єкта набуває великої точності й досконалості, його знакова копія конструює симулякр, якому приписується відчуття більшої реальності, ніж в базовому об'єкті, що у свою чергу призводить до виникнення гіперреальності. У зв'язку з цим змінюється й сама людина, її комунікативні стратегії, її соціальні практики – їй необхідне інше середовище для найбільш повної орієнтації у змішаному реальному й віртуальному світах. Це й обумовлює необхідність тих змін, яких зазнає суб'єкт у віртуальній реальності, оскільки саме ці зміни можуть лежати в основі подальших перспектив трансформації соціальних відносин у сучасному світі.

Особливу важливість має тенденція «інтернетизації» повсякденних соціальних практик у контексті освітнього процесу, де впровадження віртуальних технологій відбувається швидкими темпами. Однією з найбільш суттєвих можливостей віртуальної реальності є дистанційна робота, куди включається й групова співпраця в мережевих командах, завдяки чому зменшуються матеріальні й транспортні затрати. У віртуальну співпрацю включаються групи людей, що мають спільну мету і головною особливістю якої виступає віртуальна підтримка, а саме, поява можливості для команди працювати в будь-якому місці і в будь-який час. В даному випадку люди самі вирішують в якій формі і коли вони вступатимуть в комунікацію. Отже, самоосвіта, дистанційне навчання, інтернет-конференції як форми аудиторних та позааудиторних занять сьогодні, в умовах складної епідеміологічної ситуації лютування коронавірусної хвороби COVID-19, постали найбільш дієвим засобом освітнього процесу і відіграють абсолютно незамінну роль.

Але помилково було б зводити Інтернет лише до засобу масової інформації і комунікації. Віртуальна комунікація не є просто спілкуванням через посередництво комп'ютера. Це насамперед така комунікація, яка відбувається усередині віртуального простору, завдяки якій цей простір й сприймається як реальність. Одночасно мережа є простором, який породжує нові форми взаємин між людьми, нові принципи конструювання соціальності та нові проблеми щодо розуміння людської свободи.

Слід підкреслити, що розгляд Інтернету у якості простору не є випадковим: в останньому відсутня лінійна часова спрямованість, оскільки віртуальна реальність має свій власний вимір часу – дискретний, фрагментований, який ніколи не співпадає з фізичним й соціальним часом. Просторова характеристика мережі не випадково порівнюється з мапою, оскільки процес перебування користувача в мережі розглядається як його «блукання» або «мандрування» в Інтернеті. За допомогою комунікації віртуальна реальність існує лише «тут і зараз», тобто у момент її актуалізації. Це означає, що всі події в ній співіснують одночасно у єдиному просторі, іншими словами синхронічно, але ніколи не діахронічно, це означає, що віртуальна реальність є позаісторичною. Сучасний вітчизняний дослідник Я. Любимий зазначає, що найбільш вживаним синонімом поняття мережі у соціальному контексті є поняття горизонтальних соціальних зв'язків на протизагу вертикальним. Якщо перші з них уособлюють егалітаризм та демократичні відносини між людьми, то другі – владну ієрархію підпорядкування одних індивідів іншим [4, с.176].

Мережа тепер виступає тим простором, що породжує нові форми взаємодії людей, нові принципи конструювання соціальності і розширення свободи людини, яка тепер розуміється як «віртуальна» свобода суб'єкта або свобода певного «віртуального персонажа». Останній не є суб'єктом у лапках, адже він лише пародіює суб'єктивність за допомогою гри. Гра в соціальній віртуальній реальності розглядається вже як феномен, що визначає існування людини на певній стадії розвитку екзистенції. Таким чином, актуалізація віртуальної соціальності співпадає з процесом конструювання Іншого, при цьому реальність останнього завжди лишається доси сумнівною і тільки актуалізується завдяки комунікації, а значить стає єдиним доказом реальності Іншого. Отже, лише Інший, який комунікує, для мене існує. Звідси випливає висновок: *комунікує, отже, існує*.

І якщо суб'єктом в класичній і некласичній філософії виступала ініціативна й активна людина, то філософська думка кінця ХХ ст.- поч. ХХІ ст. остаточно відмовилась від даної позиції і місце суб'єкта гри тепер займає сама гра, а якості людини як автора остаточно втрачаються. Отже, протиставлення суб'єкта гри і гри як суб'єкта втрачає свою актуальність в силу змішування й переплетення усіх класичних дихотомій і залишає відкритим питання «хто ж є автором гри» – людина чи віртуальна реальність, яка актуалізується людиною, чи віртуальний персонаж, який власне конструюється віртуальною реальністю. Постнекласична парадигма віртуальної реальності передбачає, що центр свідомості може опинитися у різних системах відліку, жодна з них не має привілейованого значення, – у своєрідній мережі можливих світів. Творчо-пошукове перебування в мережі означає послідовний перехід центру самофокусування суб'єкта між різними ступенями реального та віртуального. Разом з тим, суб'єкт постійно повертається до прагматики того світу, який забезпечує засоби фізичного існування, змушуючи себе вважати його найбільш реальним [4, с. 215]. Отже, реальне розв'язання проблем здійснюється не у віртуальній реальності, а організованими діями критичної маси громадян у конкретних топосах соціального простору.

В сучасному суспільстві гра підміняється «ігровим», тобто «звабою зниклої реальності» (Ж. Бодрийяр). Якщо для людини Модерну головним девізом був вираз: «головне – це бути, а не здаватись», то Постмодерн здійснює конверсію даного девізу: «головне – це здаватись, а не бути». Правила гри тепер уособлює «зірка», яка втілює в собі можливий стиль життя й ціннісні орієнтири. Ідентичність замінюється

іміджем, при цьому у людини лишається право вільно змінювати свої повсякденні маски, а це, у свою чергу, призводить до розширення поля для творчості в побудові власного віртуального персонажу. Останній позбавлений того стрижня, який притаманний справжньому реальному «Я», але при цьому він набуває ті якості, які дають можливість адаптуватись до нового соціального середовища – це здібність до конструювання, певна гнучність та змінюваність. Виходячи з цієї думки, М. Хайм доходить висновку, що створювані за допомогою засобів віртуальної реальності творчі здобутки є одним з найважливіших інтелектуальних ресурсів, який забезпечує добробут людства у сучасну добу [6].

Список використаної літератури

1. Бауман З. Текучая современность. СПб.: Питер, 2008. 240 с.
2. Бодриар Ж. Симулякри і симуляція. К.: Основи, 2004. 230 с.
3. Делез Ж. Складка. Лейбниц и барокко. М.: Логос, 1997. 264 с.
4. Любимий Я. Віртуальне суспільство доби Постмодерну. Соціокультурні та теоретичні засади філософії Постмодерну. К.: Інститут Філософії імені Г.С. Сковороди. 2017. 312 с.
5. Соболев О.М. Постмодерн і майбутнє філософії. К.: Наукова думка, 1997. 188 с.
6. Heim M. The Metaphysics of Virtual Reality. New York: Oxford University Press, 1993. 175 p.

*Савицька Інна Миколаївна,
завідувач кафедри філософії
та міжнародної комунікації
Національного університету біоресурсів
і природокористування України
(м. Київ, Україна)*

ФІЛОСОФІЯ ОСВІТИ ЯК ВІДПОВІДЬ НА КРИЗУ ОСВІТИ

*Не думкам потрібно вчити, а мислити..
І. Кант*

Проблема осмислення визначальних закономірностей і тенденцій розвитку освітнього простору у різні моменти суспільного буття завжди буде актуальною і затребуваною, адже саме освіта є унікальною проєкцією людського погляду в світовий простір, вектором його розуміння, моральною фабулою трактування, духовним аспектом відчуття і бачення. Основним принципом сучасної концепції освіти є трактування ідеалу освіченості через знання і пізнання. Виходячи з цього, освіта розглядається як спосіб передачі соціально-культурного досвіду людства, одним з основних компонентів якого є наука. Наука збагачує освіту новими способами мислення, формує інноваційні моделі і стратегії її розвитку. Освіта як соціальна система в силу розбіжності цілей його учасників руйнується зсередини швидше, ніж багато соціальні інститути. І саме освіта здатна раніше інших подолати цю роз'єднаність через зміну методології розвитку та очолити шлях до єдності.

Світова, вітчизняна система освіти переживає глибоку кризу, зумовлену тим, що її традиційні цілі, зміст і характер перестали відповідати новим реаліям сьогодення. Перед педагогічною наукою і практикою важливою проблемою постає

розробка і впровадження нової освітньої парадигми, яка б забезпечила можливість задовольнити нові, складніші вимоги до освіти та його очікування. Потреба у проведенні кардинальних змін у вищій освіті України зумовлюється зміною пріоритетів у соціокультурній політиці; кризою традиційної, класичної моделі освіти; реформаційними процесами, що відбуваються в освітніх системах більшості країн світу; змінами у соціально-політичному і економічному житті держави. Актуальність філософського дослідження стану сучасної освіти і ролі філософії освіти в осмисленні тенденцій її розвитку обумовлені не тільки причинами соціального характеру, але і запитамі розвитку самої філософії. Філософія освіти – це відповідь на кризу освіти, кризу традиційних наукових форм її осмислення і інтелектуального забезпечення, вичерпаність основної педагогічної парадигми. Філософія освіти обговорює граничні підстави освіти і педагогіки: місце і сенс освіти в культурному універсумі життя, розуміння людини і ідеалу освіченості, сенс і особливості педагогічної діяльності тощо. Розвиваючи теорію особистості, вона аргументує доцільність перебудови свідомості людини в процесі освіти. Серед філософсько-освітніх концепцій однією з найефективніших в освітній діяльності вважають міждисциплінарне навчання. Філософія освіти тут постає засобом інтеграції науки на шляху об'єднання знань у цілісну систему, що відбиває об'єктивний світ в єдності та розвитку. Тенденції сучасного соціального розвитку через їх осмислення в контексті філософії освіти визначають розвиток особистості, здатної в умовах біфуркації здійснювати правильний вибір і слідувати йому. Проте, до цих пір існують складності у з'ясуванні статусу філософії освіти, її взаємин із загальною філософією, з одного боку, і з педагогічною теорією і практикою – з іншого. Дискусія, з приводу того, що є філософія освіти – галузь знань, поле досліджень чи академічна дисципліна продовжується і нині. Вихідне питання, що має вирішуватися філософією освіти – теоретичне обґрунтування вільної творчої особистості, здатної конструктивно працювати в різних ситуаціях, яка з'єднує професійну компетентність з суспільною відповідальністю. Найбільш значні і пріоритетні проблеми філософії освіти – теоретичне обґрунтування та практичне формування вихідних цінностей, основоположних установок освіти і виховання в умовах сучасного інформаційного суспільства.

Філософія освіти висуває сьогодні нові орієнтири для організації системи вищої освіти, визначає нові ціннісні ідеали, обґрунтовує нові проекти освітніх систем, дозволяє по-новому поглянути на освіту в ХХІ ст. Найбільш перспективним визнано освіту, яка розвивається на основі двох взаємопов'язаних принципів: вміння швидко орієнтуватися в стрімко зростаючому потоці інформації, знаходити потрібне і уміння застосувати цю отриману інформацію. Актуальним завданням для вітчизняного філософського знання, зверненого до освіти, є завдання концептуалізації освіти як різновиду динамічного процесу в контексті постнекласики на такому рівні узагальнення, який дозволяє інтегрувати філософське уможлядне теоретизування, різноманітні теорії освіти й емпірику в їх орієнтації на реальність та об'єктивні тенденції розвитку світової і вітчизняної освіти. Концептуальні засади філософії освіти в даний час ґрунтуються на наступних принципах: відповідність освіти потребам особистості, суспільства і держави; пріоритетність загальнолюдських духовних цінностей у формуванні педагога; фундаменталізація професійної підготовки; гуманістична спрямованість; демократизм; випереджаючий характер; безперервність; інноваційність; відкритість досягненням вітчизняної і світової науки і культури. В сучасних умовах ці принципи допоможуть отримати на

виході з освітнього процесу особистість, яка не тільки знає багато про світ, вміє застосовувати набуті знання на практиці, але й особистість, що творить сама гармонізований світ.

Філософія освіти ХХІ століття постає засобом інтеграції науки, політики щодо науки і управління знаннями в соціумі. Можна стверджувати, що джерелом проблем для філософії освіти стають світоглядні зміни, пов'язані з трансформацією картини світу, її сучасним переосмисленням. В таких умовах освіта також неодмінно зазнає парадигмальних змін. Їх сутністю стає гуманізація та гуманітаризація освіти, а також перехід освіти на нові принципи, основою яких стає антропологічна та гуманістична зорієнтованість. Модель сучасної гуманітарної освіти має бути орієнтованою на формування діалогічної свідомості й мислення, звільненого від примітивного раціоналізму, передбачаючи заглиблення у предметний зміст взаємодії різних культурних епох, форм соціокультурної діяльності та її значеннєвих спектрів.

Немчинов І.Г.,
д.ф.н., професор кафедри філософії
Національного педагогічного
університету імені М.П. Драгоманова
(м. Київ, Україна)

АВТОБІОГРАФІЧНЕ ПИСЬМО У КОНТЕКСТІ ВИВЧЕННЯ ФІЛОСОФІЇ

За радянських часів автобіографічним текстам мислителів, котрі потрапляли до курсу історії філософії, приділялося мало уваги. Й зрозуміло чому. Панував підхід, за якого погляди філософа оголошувалися продуктом передусім зовнішніх йому соціально-економічних умов відповідної доби.

За нинішніх вітчизняних реалій, коли самі курси філософії або скорочуються до беззмістовних наборів прізвищ та течій, або взагалі зникають, проблемою виявляється навіть спроба проникнення до суті вчення того чи іншого мислителя. Годі й казати про внутрішні мотиви, психологічні чинники, самий перебіг процесу становлення особистості філософа та його поглядів.

У той же час, автобіографічне письмо становить надзвичайно важливий пласт історико-філософської, а говорячи ширше, культурної спадщини. Адже саме у процесі створення автобіографії найбільш яскраво проявляється та внутрішня напруга, що змушує людину замислитися над філософською проблематикою, унеможлиблює для неї стан мовчання, змушує продукувати тексти з викладом свого світогляду.

Ще В. Дільтей слушно зазначав, що автобіографія є вищою та найбільш інструктивною формою, у якій нам явлене розуміння життя [див.: 2, с. 139]. Цим, власне, й пояснюється потрапляння автобіографічного письма до філософського проблемного поля.

Рой Пескал у праці «Задум та правда в автобіографії» [7] підкреслює, що автобіографія – це не тільки реконструкція автором свого минулого, але одночасно його інтерпретація, обумовлена у кінцевому рахунку завданням самопізнання. Під час цієї інтерпретації, оголюючи приховані від інших факти та зв'язки, автор відкриває систему життєвих цінностей та ідеальний образ власного Я. Тож автобіографія здатна розкрити ту «єдину правду життя», що є видимою лише «зсередини» епохи.

Карл Йоахім Вайнтрауб, автор книжки «Значення індивіда: особистість та обставини в автобіографії» [8], вважає автобіографію найважливішим джерелом, що дозволяє простежити історію самосвідомості європейської особистості, виявити чинники, що призвели до народження сучасної концепції «Я».

Звісно, будь-який автобіографічний текст не слід беззастережно сприймати як істинний. Цей жанр породжує дискусії щодо того, чи дорівнює автор на обкладинці авторові у тексті, якою може бути взаємодія автора та читача тощо. Але з останньої чверті XX ст. дискусії щодо проблем автобіографічного письма та самого феномену автобіографізму багато у чому визначають ситуацію у світовому гуманітарному просторі.

Зокрема, Поль де Ман у праці «Автобіографія як знеособлення» акцентує увагу на відсутності особи в автобіографії й ставить під сумнів можливість пізнання «істинного Я» через текст. Автобіографічне письмо оголює процес «само-стирання» або «знеособлення» (*de-facement*). З точки зору П. де Мана, потрібно відмовитися від омани вважати автобіографію простим типом репрезентації [6, р. 71]. Автобіографічний образ є складною взаємодією двох суб'єктів – автора тексту й автора у тексті. Читач, яким, у першу чергу, є самий автор, не може відрізнити вигадку від правди й змушений перебувати на перетині цих двох сфер. Як наслідок, образ у тексті не може однозначно асоціюватися ані з художнім, ані з реальним світом, що й обумовлює його особливу автобіографічну модальність.

У той же час, Філіп Лежен у програмній статті «Автобіографічна угода» визначає автобіографію як «ретроспективну розповідь у прозі, написану реальною особою про своє життя, з висуненням на перший план історії становлення власної особистості» [5, р. 193]. У першу чергу, привертає увагу неодмінна умова ідентичності (а не просто подібності) автора та оповідача, оповідача та персонажа. Знаками, що вказують читачеві на тотожність у тріаді автор-оповідач-персонаж, є назва, підзаголовок, авторські передмова та коментар, висновок. Ці елементи тексту дозволяють читачеві визначити ступінь достовірності інформації, що почерпнуто з тексту. Таким чином, Лежен актуалізує роль читача й каже про «угоду», що засновано на взаємному дотриманні позначених правил («кодів») письма та читання.

Питання, поставлені зазначеними вище та іншими дослідниками, надали поштовх розвитку міждисциплінарних напрямків, що спеціально досліджують особисті документи (автобіографії, листи, щоденники, спогади) філософів. В останні роки в Україні складається традиція усної історії філософії [див.: 1; 3; 4]. Проте, на наше переконання, без міцної підтримки у вигляді університетських курсів та створення на базі філософських кафедр дослідницьких центрів ці ініціативи приречені залишитися справою окремих ентузіастів. Це означатиме не тільки втрату глибоких шарів вітчизняної історико-філософської спадщини, але й кричуще відставання від сучасних тенденцій світового інтелектуального процесу, що матиме вкрай негативні наслідки для гуманітарних наук та усієї української культури.

Список використаної літератури:

1. Ахутін А., Зборовська К., Хома В., Мироненко Р., Якименко К. Життя думки: Акт мислення за часів тоталітаризму. *Sententiae*. 2019. № 38 (2). С. 201-214.
2. Дильтей В. Наброски к критике исторического разума. Вопросы философии. 1988. № 4. С. 135-152.
3. Пролеєв С. Філософія як школа життя за часів тоталітаризму. Частина І. Мислення в просторі радянських міфів. (Розмова зі Ксенією Зборовською, Русланом

Мироненком, Оленою Костенко і Миколою Шульгою). *Sententiae*. 2018. № 37 (2). С. 186-205.

4. Секундант С., Орехов І., Устименко К., Шевчук М. Історія філософії як покликання. *Sententiae*. 2019. № 38 (2). С. 165-200.

5. Lejeune Ph. The autobiographical contract. *French literary theory today*. A Reader. [Ed. by T. Todorov]. Cambridge University Press, 1988. P. 192-222.

6. Man P. de. Autobiography as De-Facement. *The Rhetoric of Romanticism*. Columbia University Press. 1984. P. 67-81.

7. Pascal R. Design and Truth in Autobiography. London: Routledge & Kegan Paul, 1960. 202 p.

8. Weintraub K. J. The Value of the Individual: Self and Circumstance in Autobiography. University of Chicago Press, 1978. 456 p.

Сторожук С.В.,

*д.ф.н., професор кафедри філософії
та міжнародної комунікації
Національного університету біоресурсів
і природокористування України
(Київ, Україна)*

Кривда Н.Ю.,

*д.ф.н., професор кафедри української
філософії та культури
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка
(Київ, Україна)*

ВПЛИВ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА КОЛЕКТИВНУ ПАМ'ЯТЬ

Зміни, що відбуваються у житті сучасної людини під впливом глобалізації викликають чимале зацікавлення наукової спільноти, котра намагається зрозуміти механізм формування групової ідентичності не тільки заради збереження цілісності національних держав, котрі наразі залишаються головними гарантами захисту прав людини, а й забезпечення миру у світі. Реалізувати це завдання без знання механізмів формування групової ідентичності, зважаючи на те, що найкривавіші війни в історії – це війни за цінності та переконання, надзвичайно складно. Саме це дає підстави припускати непересічний вплив останніх на формування групової ідентичності, водночас породжуючи чимало питань пов'язаних з перспективами подальшого розвитку людства. Вони стали закономірним наслідком небувалого до цього розвитку інформаційних технологій, котрі, як цілком справедливо зауважує А. Ассман у роботі «Простори спогаду», відкрили небачені до цього здатності для збереження й уможливають дедалі швидші ритми циркуляції інформації. Завдяки цільним комунікативним мережам поєднуються в єдине суспільство найвіддаленіші регіони, а радіо і телебачення розсилають свої програми у всі куточки світу. Ці, здавалось б цілком позитивні зміни збереження найбільш значимої для суспільства інформації, наразі викликають чимало занепокоєння, адже вони невпинно руйнують кордони колективної пам'яті, а з нею групову ідентичність. Це зумовлено тим, що

технології інформаційного забезпечення стирають межу між пригадуванням і забуттям, внаслідок чого світ й передусім універсальна мас-медійна культура набуває тоталітарного характеру, який виразно проявляється не тільки в жорсткому коригуванні інформації, котра обмежує та корегує наші спомини про минуле.

Розкриваючи вплив мас-медіа на суспільство, А. Ассман приходять до висновку, що в сучасному світі чітко проявляється організована амнезія. Медіа продукують колективне уявлення, котре зазвичай пов'язане тільки сучасним, внаслідок чого пам'ять розчиняється у прискорених циклах виробництва і споживання. Звісно, невпинне розмивання спогадів про минуле, на перший погляд, може видатися цілком позитивною тенденцією, котра руйнуючи ментальне та культурне розмаїття, закладає підвалини для постання єдиної та універсальної ціннісної системи, котра наразі є необхідною умовою для перетворення людей у громадян світу. Утім такий висновок видається аж надто оптимістичним з огляду на його невідповідність тим процесам, що відбуваються в сучасному світі. Зростання рівня міграції та тісна міжкультурна комунікація призвели до посилення суспільної ворожнечі, натомість руйнування національної ідентичності незмінно супроводжується постанням на її тлі цілого ряду регіональних спільнот, об'єднаних споминами про деяке спільне історичне минуле. Ці зміни дають підстави припускати, що колективні спогади мають вагомий соціокультурний та світоглядний потенціал та визначають напрям розвитку окремих спільнот та усього людства. Подібна гіпотеза може викликати дискусії і навіть різку критику, аргументи якої швидко розвиваються у процесі усвідомлення особливостей функціонування групової пам'яті та форм її трансляції у попередні періоди, тобто у процесі практичної реалізації соціологічного методу Е. Дюркгейма. Згідно з останніми, розуміння процесів та явищ, які відбуваються в сучасному світі не можливе без усвідомлення незмінних «аспектів людської природи» та визначених ними колективних переконань і способів поведінки.

З огляду на те, що зрозуміти та окреслити наслідки розпорошення колективних спогадів засобами мас-медіа, можна тільки шляхом усвідомлення їхньої ролі у попередні історичні періоди, вважаємо за доцільне звернути увагу на те, що у ранніх дописемних культурах, спогади існували у формі міфів, котрі передавалися і поширювалися поміж членами групи засобами ритуалів, тобто повторюваних стереотипних дій, які виконували усі безпосередньо присутні члени групи, у підсумку чого формувалося чуття колективної співпричетності, або ідентичність. Таким чином, ритуальне повторення забезпечувало єдність групи не тільки у просторі, а й у часі, бо ж участь в ритуальному дійстві – це не особиста забаганка, а неодмінна умова збереження світобудови, а відтак і виживання людини.

Зародження письмових культур призводить до занепаду ритуалу як засобу трансляції спогадів, які в нових умовах транслуються текстами, котрі, як відомо, є більш ризикованими формами трансляції групових споминів. Для їхнього збереження потрібне постійне повторення, що й призводить до виникнення «нормативних» текстів, які канонізуються, зумовлюючи постійне відтворення та реінтерпретацію. Таким чином формуються великі культурні традиції, витоки яких, як свідчать канонічні тексти, сягають своїм корінням глибини віків і формують уявлення про минуле, котре пояснює та осмислює сьогодення, майбутнє.

Розвиненні на зорі становлення письмових культур засоби трансляції колективних споминів, істотно не змінилися у часи становлення національних мов

та розвитку друкованого капіталізму, які сприяли формуванню закритих комунікативних середовищ та національної ідентичності. Звісно, в нових суспільно-політичних умовах, все більшого значення почали набувати секуляризовані цінності, в основі яких лежали трансльовані світськими текстами спомини про героїв та духовних лідерів групи, події про славне героїчне минуле, і навіть трагедії та утиски, котрі єднали спільноту у спільній боротьбі. Спомини, незалежно від їхнього характеру, осмислювали існування та прагнення людей, водночас сприяючи їхньому єднанню.

Тривкий і здавалось би стабільний світ людей, сформований письмовими засобами трансляції колективних споминів, останнім часом швидко руйнується під впливом інтенсивного розвитку інформаційних та комунікативних технологій, котрі дозволяють зберігати небували до цього об'єми інформації, котрі, на жаль, не мають консолідуючого потенціалу та зумовлюють руйнування усталених форм групової ідентичності, роблячи життя людини вкрай нестабільним та невизначеним через засилля безглуздої буденності, подолання якої без відповідних споминів є край проблематичним.

Список використаної літератури:

1. Сторожук С. В. Гоян І.М., Федик О.В. Роль колективної пам'яті в процесі формування національної єдності: український вимір. Гуманітарний часопис. 2018. № 1. С. 11-22.
2. Сторожук С. В., Кривда Н.Ю. Вплив медіа на колективну пам'ять. Гуманітарні студії: педагогіка, психологія, філософія. 2020. 1(11(1)), С. 90-100.

Гоян І.М.,
*д.ф.н., професор кафедри
Прикарпатського національного
університету імені Василя Стефаника
(Івано-Франківськ, Україна)*

СТАТЕВИЙ АНТАГОНІЗМ ЯК ІЛЮЗІЯ ТРАДИЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

Чільна увага сучасного інтелектуального дискурсу до гендерної проблематики актуалізує дослідження пов'язані із вивченням впливу біологічного чинника на формування гендерної ідентичності. Особливо гостро дана проблема стоїть на пострадянському просторі, адже, незважаючи на широко декларовану у ХХ та початку ХХІ ст. індустріалізацію, її прояви у сільському господарстві рудиментарні, що звичайно стало вагомим чинником для збереження як мінімум у сільській місцевості традиційних патріархальних цінностей та гендерних стереотипів. Звичайно, окремі світоглядні та аксіологічні зрушення стосовно даного питання відбулися останніми роками в урбанізованому соціальному середовищі, між тих їх навряд чи можна вважати домінуючими у підсумку високого рівня внутрішньої міграції населення, завдяки якій патріархальні цінності та притаманні традиційному суспільству гендерні стереотипи визначають своєрідність суспільного світогляду.

Розвиток гендерних упереджень зазвичай пов'язаний із традиційним модерним уявленням про людину як природну істоту. Зокрема, подібно до інших живих істот, її розмноження забезпечується наявністю двох біологічних статей, своєрідність та унікальність яких визначає їх роль у біологічному відтворенні виду та виступає

передумовою формування гендерної ідентичності на тлі психологічних особливостей зумовлених фактично субстанційними статевими відмінностями. Вказана позиція найбільш красномовно представлена у роботах В. Розанова, який вважав статеві відмінності основою формування типових рис маскулінності та фемінності, а також первинним життєвим досвідом, які зумовлюють всі форми осмислення і сенсопокладання [4]. Показово, що для В. Розанова, особистість може реалізуватися тільки слідуючи своїй природній статі, позаяк, на думку мислителя, втрата чи відмова від гендерної ідентичності не тільки протиприродні, а й позбавляють людину особистісного начала.

Не вдаючись в деталі аргументації В. Розанова, зауважимо тільки, що його бачення проблеми статі, а як наслідок і гендерного питання великою мірою було результатом його особистісних переживань та соціокультурної ситуації на теренах Російської імперії на зламі XIX–XX століть. Адже, незважаючи на всі прогресивні зрушення, що відбулися в цей час, вона продовжувала залишатися патріархальною країною в якій за допомогою релігії придушувалися усі паростки свободи, а відтак, як доводив В. Розанов, і самого життя. Відповідно, у вченні В. Розанова приділяється чільна увага спростуванню думок В. Соловйова про те, що «плотська умова розмноження, для людини є злом; в ній виражається перевага безглузлого матеріального процесу над самоволодінням духу, це є справа, неприємна гідності людини, гибель людської любові і життя... ми повинні стати на шлях його обмеження і скасування... » [4].

Незважаючи на докорінну відмінність тлумачення ролі біологічної статі у житті людини та суспільства, все ж обидва мислителі визнають її основою гендерної ідентичності, що цілком відповідало патріархальним уявленням на тлі яких вибудовувалася вся система відносин у традиційного суспільства, аксіологічна система якого великою мірою була зумовлена необхідністю постійного відтворення життя, заради наявності робочих рук. Звичайно, цьому сприяли й рецепції міфологічного синкретизму, який включав людину у загальний космічний коловорот життя та смерті, утверджуючи думку про своєрідну необхідність відтворення людського роду, формуючи підвалини для утвердження на цій основі гендерних стереотипів. Зокрема, тривалий час вважалося, що роль та місце жінки в суспільстві в тому числі і її тривале підпорядкування чоловікові зумовлене фізіологічною слабкістю та здатністю жінки до продовження роду, що було запорукою виживання суспільства. Зазвичай, ця думка ґрунтувалася на аналогіях з природним, частіше тваринним світом, з притаманним йому інстинктом до продовження роду.

Незважаючи на позірну раціональність вказаної думки, все ж не варто ігнорувати зауваження Ю. Еволи про те, що споріднення «норм» тваринного та людського світу – це збочення, позаяк «природне буття для людини тотожне денатуралізації», а тому її інстинкти повністю підпорядковані свідомості [Ошибка! Источник ссылки не найден., с. 41]. Тобто, за твердженням мислителя, в нас немає підстав говорити про наявність у людини «інстинкту продовження роду», оскільки сексуальні відносини ніколи не вибудовуються на потребі продовження роду. Більше того, у дійсності ситуація відбувається навпаки: дітонародження в людей є одним із наслідків любові та статевих відносин. Між тим, зауважує мислитель не варто забувати й того, що більшість живих організмів, розмножується нестатевим шляхом, а тому є всі підстави вважати, що стать має дещо інше призначення ніж розмноження роду. На думку мислителя, який в цілому підтримує думки В.

Соловйова з приводу необхідності подолання статевого антагонізму, як запоруки досягнення вищих рівнів буття **[Ошибка! Источник ссылки не найден., с. 42]**.

Розглядаючи статтю як невід'ємну характеристику особистісного буття, Ю. Евола акцентує увагу на тому, що антагонізм статей виник тільки після гріхопадіння, а тому є всі підстави говорити про те, що нормальний розвиток людського суспільства та окремої особистості не можливий поза гармонізацією статевих відносин. Зауважимо, що, за словами мислителя, шлях до божественної єдності статей, як символічного поєднання двох начал, полягає не стільки у відмові від своєї статі, а у розвитку її кращих сторін, і тільки потім, у міру досягнення високого рівня досконалості, злиття з вищим аспектом або божеством протилежної статі. Іншими словами, на шляху до гармонії та святості, чоловік повинен ставати все більше чоловіком, жінка – жінкою, і тільки після можлива гармонізація статей **[Ошибка! Источник ссылки не найден., с. 13]**.

Як бачимо, Ю. Евола, розглядає статтю з метафізичної, а в окремих випадках з історичної та культурологічної позицій, між тим повністю ігноруючи її біологічні аспекти. Для нього стаття – це очевидний з біолого-фізіологічної точки зору феномен, що тісно пов'язаний з актом сексу. Між тим, розглянувши вказане питання в контексті зауважень О. Вайнінгера, є всі підстави вважати, що ставлення В. Розанова, В. Соловйова та Ю. Еволи до питання статі є суттєво спрощеним. Так, на думку С. де Бовуар, суто біологічний підхід не дозволяє повноцінно пояснити своєрідність гендерних відносин. Зокрема, у різних культурах продукуються відмінні гендерні зразки та стереотипи, вони зазвичай залежать не від біологічних чинників, а соціальних. Досить показовим у даному контексті може стати зауваження дослідниці про те, що «жінкою не народжуються: нею стають. Її становлення в суспільстві як людської особи жіночої статі не визначають ні біологічні, ні психічні, ні економічні чинники зокрема. Лише сукупність усіх, сказати б, ознак цивілізації творить... продукт... який називають жінкою» [1, с. 216]. Тобто, у конструюванні гендерних особливостей соціальний та цивілізаційний аспекти є домінуючими.

Наведене нами міркування С. де Бовуар щодо соціального та цивілізаційного «становлення жінки», на думку Е. Спелман, «...містить у собі відправну точку для розрізнення між статтю і гендером. Одна справа бути особою жіночої статі біологічно, і зовсім інша – бути сформованою, як «жінка», за допомогою власної культури, тобто, бути особою жіночої статі з жіночими якостями, істотою, котра робить речі, які характерні для «жінок», а не для «чоловіків», котрій властиві думки і почуття, які роблять ці речі просто вираженням жіночої природи» [6, с. 284–285]. Тобто, «ні гормони, ні таємничі інстинкти не визначають жіночу природу, жіночу суть, усе залежить від того, як відчувається сама жінка; як вона, відштовхуючись від сприйняття оточуючих, ставиться до свого тіла, яке її світосприйняття» [9, с. 285]. У цілому ж «...чи стає особина жіночої статі «жінкою» і як вона нею стає, залежить від людської свідомості і людської діяльності» [6, с. 286]. У цьому контексті справедливим є міркування С. де Бовуар про те, що «поділ на статі – насправді не що інше, як біологічний фактор, а не явище в історії людства» [1, с. 31]. При цьому слід також мати на увазі, що «набування статі є процесом навчання зразків поведінки, що традиційно склалися, і трактуються, як чоловічі або як жіночі» **[Ошибка! Источник ссылки не найден., с. 58]**.

Правомірність висновків С. де Бовуар не викликає жодних сумнівів. Між тим, дослідниця веде мову зазвичай про дві статі, що на думку О. Вайнінгера, є не зовсім

правомірним. Зокрема, користуючись суто фізіологічним підходом, вчений доводить, що в біологічній природі (в тому числі й людини) не існує чіткого розмежування на статі. Більше того, перші п'ять тижнів після свого зачаття, людина розвивається як гермафродит, і тільки потім починають розвиватися статеві органи, які слугують чи не єдиною, хоча, на думку мислителя, недостатньою характеристикою для формування чіткої статевої межі між чоловіком та жінкою. Між тим, як доводить мислитель, кожна стать так само як період початкового стану несе в собі зародки протилежної статі, розвиток яких призупинився у певний конкретний період. Виходячи із вказаних зауважень та детального висвітлення біологічних та фізіологічних особливостей функціонування людського організму, О Вайнінгер приходить до висновку, «що хоча й існують крайні самці із самими незначними залишками жіночності, і крайні самки з абсолютно непомітною мужністю, і в центрі між цими двома типами деяка гермафродитна форма, проте, між цими трьома точками немає порожнечі, абсолютно незаповненої. Нас спеціально цікавить людина. Однак все те, що може бути застосовано до нього, можна з деякими видозмінами стверджувати і щодо більшості інших живих істот, що володіють здатністю до статевого розмноження. Щодо ж людини можна без вагань сказати наступне: існують незліченні перехідні ступені між чоловіком і жінкою, так звані «проміжні статеві форми» [2].

Список використаної літератури:

1. Бовуар С. Друга стаття : в 2 т. / Сімона де Бовуар ; [пер. з фр. Н. Воробйової, П. Воробйова, Я. Собко]. Т. 1. К. : Основи, 1994. 390 с.
2. Вайнінгер О. Пол и характер. URL: http://loveread.ec/read_book.php?id=1156&p=2
3. Добропас І. Проблема біологічного та соціального в людині: гендерний аспект. Соціогуманітарні проблеми людини. №3. 2008. С. 55–64.
4. Розанов В. Люди лунного света. URL: http://royallib.com/book/rozanov_v/lyudi_lunnogo_sveta.html
5. Соловьев В.С. Оправдание добра. URL: <http://www.vehi.net/soloviev/oprav/>
6. Спелман Э. Симона де Бовуар и женщины: кто же «мы»? Феминистская критика и ревизия истории политической философии ; [пер. с англ. О. В. Дворкиной под ред. Н. Л. Блохиной; сост. М. Л. Шенли, К. Пейтмен]. М. : РОССПЭН, 2005. С. 274–296.
7. Стефано К. Маскулинный Маркс. Феминистская критика и ревизия истории политической философии ; [пер. с англ. О. В. Дворкиной под ред. Н. Л. Блохиной; сост. М. Л. Шенли, К. Пейтмен]. М. : РОССПЭН, 2005. С. 204–226.
8. Сторожук С., Гоян І. Вплив віртуальної реальності на самоактуалізацію тинейджерів: антропологічний вимір. Антропологічні виміри філософських досліджень. 2016. Вип. 9. С. 17–28.
9. Storozhuk, S. Greek «φύσις» as the basis of gender stereotypes / S. Storozhuk, I. Goyan // *Anthropological Measurements Of Philosophical Research*, 10. 2016. 78–89. doi:<http://dx.doi.org/10.15802/ampr.v0i10.87306>
10. Сторожук С., Гоян І. Гендерна рівність у транзитивних суспільствах: проблеми і перспективи. Науковий вісник НУБіП України. Серія: Гуманітарні студії, 2018. 18-29.

Пономаренко В.В.

ПРОБЛЕМА ОБДАРОВАНOSTІ В ОСВІТНЬО-ФІЛОСОФСЬКОМУ ВИМІРІ

Проблема формування особистості в наш час стоїть гостро як ніколи. Сучасні глобальні умови розвитку суспільства та вся сукупність проблем, що накопичуються вже не століттями і десятиліттями, а з року в рік, вимагають людей, що вміють чітко мислити і ефективно вирішувати ті питання, що постійно накопчуються на людство. Достатньо згадати глобальне потепління чи розповсюдження коронавірусу по всьому світу. Не менш актуальними, на жаль, є постійно виникаючі військові конфлікти та економічні кризи. Тому потребу у формуванні таких особистостей можна з впевненістю прирівняти до нагальної потреби формування висококваліфікованих медпрацівників в час пандемії. Але й останнє завдання не можливе без вирішення першого вищезазначеного завдання – формування мислячих дієвих людей – тобто особистостей.

Тому незважаючи на всі складні реалії сьогодення, педагогіка не стоїть на місці і намагається розвиватися. Та чи в правильному напрямку йде цей розвиток, ми б і хотіли розібратися. Наприклад, одним з головних завдань сучасна педагогіка ставить розвиток обдарованості дітей. Саме замість поняття особистість, цим терміном в останній час активно почала користуватися педагогічна спільнота.

В підтвердження цього нещодавно відбулась конференція, організована Малою академією наук, що була присвячена проблемам «супроводу обдарованих особистостей» [3]. Звичайно, в даному ключі ставилися дійсно актуальні проблеми. Як же обдаровану особистість провести до омріяної цілі – розвинути свій дар. Адже в сучасних умовах це практично неможливо.

Дитина, яка, тим більше, «обдарована», є неймовірно складною натурою, до якої не так легко підібрати підхід педагогу. А ще важче направити її в потрібному напрямі, оскільки крім педагога, є нескінченна кількість чинників, що можуть збити дитину з вірного шляху – розвитку її особливих здібностей. Адже обдарованість – як правило, є певною схильністю, яка дуже часто вважається, притаманною дитині від народження. І тому відшукавши її, і направляючи дитину в «правильному» руслі, педагог повинен оберігати дитину від соціальних девіантних явищ, з якими дитина може часту стикнутися на вулиці, від негараздів в сім'ї, що негативно впливають на психіку дитини. Та й, в кінці кінців, ця молода людина, може навіть просто по дорозі до тієї ж МАН зустріти свою «другу половинку», в яку закохається, і це теж може перекреслити весь перспективний шлях до геніальних відкриттів молодого дослідника. Більш того, навіть, якщо ж все ж таки, якимось «чудом», педагогу вдасться піднести до геніальності підростаюче покоління, яка гарантія, що він буде працювати на користь суспільства. Адже світ неодноразово стикався зі «злыми» геніями.

Тому мету практично неможливо реалізувати. І тому взагалі, будь-які генії напрочуд рідко розвиваються в сучасному суспільстві. А якщо і розвиваються, то лише в супереч всім педагогічним принципам сучасної педагогічної селекції і поза

межами всіх бюрократично-педагогічних установ. З тих дітей, в яких наче б то ніякої обдарованості педагоги не змогли розгледіти.

Адже очевидним твердження, яке випливає з самого поняття «обдарованості» – про яке не прийнято говорити в «сучасних» педагогічних колах, в усякому разі офіційно, свідомо чи не свідомо, це вже не має особливого значення. Так от, це твердження полягає в тому, що є і необдаровані діти. На яких педагогу не варто затрачати свій час та енергію. На підтвердження цього доволі оригінально висловився один з учасників вищенаведеної конференції: «Немає більшої несправедливості ніж рівноправні серед нерівноправних». І взагалі, слово «селекція», звучить доволі грубо, тому якщо використати слово «диференціація», то все буде виглядати більш етично і навіть науково. Та чи зміниться суть справи, чи збільшиться від цього кількість так необхідних людей, що вміють мислити і діяти в наш складний час? Навряд.

На нашу думку, одною з головних причин такого провального стану речей, і не тільки на пострадянських просторах, а й в розвинутих країнах ЄС та Сполучених Штатів є, в першу чергу, невірне теоретичне розуміння людини, як індивіда, як суспільної одиниці, що розвивається сама по собі, а в кращому разі протистоїть суспільству в цілому. Звичайно, ніхто не сперечається, що як індивіди, всі люди різні. Це істина, так само, як це чудово зазначав Е.В. Ільєнков [2], як істиною є, що немає жодної однакової листочки на дереві, чи то навіть жодної однакової пісчинки. Все в світі оригінальне, в тому числі і кожна дитина. Та чи є завданням педагогіки шукати цю оригінальність, яка підходить цьому суспільству, назвати її обдарованістю та пробувати її розвинути до максимуму, що по суті є лотереєю без виграшу, оскільки, як ми аргументували вище, це майже неможливо, а по-друге, є велика вірогідність, що та обдарованість, яку ми роками розвивали у дитини, втратить свою актуальність для суспільства за цей час.

Це є утопією на практиці, і зовсім не є наукою, в теоретичному сенсі. Адже наука шукає закономірності, а не «грає в лотереї». І тому повинна спиратися на ґрунтовні закономірності, а не на випадковості. І така наука, як педагогіка, теж повинна шукати закономірності формування у дитини тих загальних властивостей, які дадуть можливість дитині реалізувати себе в будь-який момент, і не бути залежною від певних особливих «обдарованостей», які теж можуть «розквітнути» тільки тоді, коли дитина є особистістю, тобто критично мислячим активно діючим індивідом. А для такої цілі – формування особистості – не достатньо «диференціації», а треба принаймні виходити з положення, що людина не абстрактний індивід, а є сукупністю суспільних відносин. І щоб формувати особистість, треба не багато не мало, створити всі умови щоб дитина найактивніше була включена в ці суспільні відносини не як об'єкт а як суб'єкт їх творення. Як це зробити, це вже набагато складніше питання, ніж написання тез. Хоча й спроби вирішити це питання були, і доволі ґрунтовні, як теоретична робота нашого філософа В.О. Босенко [1]. Але все ж це питання залишається відкритим і гідне для вирішення не тільки мислячою педагогічною спільнотою сучасності, а й суспільством в цілому.

Список використаної літератури:

1. Босенко В. А. Воспитать воспитателя. Заметки по философским вопросам педагогики и педагогическим проблемам философии / Валерий Алексеевич Босенко – К. : Всеукраинский Союз рабочих, 2004. – 352 с.

2. Ильенков Э. В. Психика и мозг. (Ответ Д.И. Дубровскому) / Эвальд Васильевич Ильенков // «Вопросы философии». – 1968. – № 11. – С. 145-155.

3. Підтримка та супровід обдарованих учнів в сучасному інформаційноосвітньому просторі : матеріали Всеукраїнської науково-практичної онлайн-конференції (Київ, 27 жовтня 2020 р.). – Київ : Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2020. – 342 с.

Березінець І.В.,
*к.ф.н., ст. викладач кафедри філософії
Національного педагогічного
університету імені М.П. Драгоманова
(м. Київ, Україна)*

ФІЛОСОФСЬКЕ ОСМИСЛЕННЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ НА ЕТАПІ ІЗОЛЯЦІЇ

Минає рік, як ми перебуваємо під впливом пандемії корона вірусу 2019 року (Covid-19). За таких обставин у закладів вищої освіти немає можливості вести навчальний процес в звичному режимі. Практика ізоляції та дистанційного навчання, що провадиться більшістю навчальних закладів, покликана сприяти обмеженню поширення вірусу.

Поширення Covid-19 справило глибокий вплив на освітню галузь, багато країн, включаючи Україну, покликані відмовитися від більшої частини освітніх заходів, або ж повинні представити альтернативні варіанти проведення навчального процесу.

За даними ЮНЕСКО, понад 160 країн запровадили закриття національних шкіл, що охоплює більше половини студентського населення світу. Статистика ЮНЕСКО за березень 2020 року засвідчила, що понад півтора мільйона студентів перехворіли вірусом Covid-19 [1].

Але ми знаємо, що будь-яке явище, а тим паче кризове, потребує філософського осмислення, філософського обґрунтування.

Освітній процес, як цілісне явище, не можна залишити поза увагою, особливо, коли він протікає в ускладнених ізоляцією умовах і проявляє деякі кризові риси, які раніше не акцентувала наша увага.

Студентство відокремлено не тільки від звичного навчального простору – університету, інституту, викладачів, як складових освітнього процесу, а і від того, що створює емоційне підґрунтя: перебування, безпосередньо, у місці навчання, оточення студентами – однолітками. Обмежений доступ до потрібних друкованих матеріалів, адже не можна просто прийти до бібліотеки чи до викладача.

Однак, чи все так критично, як здається на перший погляд.

Хороша освіта має дотримуватися принципу незалежності, і не суперечити принципу людської свободи. Ситуація ізоляції, як ніщо надає студентам свободу навчання. Відсутність жорсткого графіку і тотального контролю навчання дозволяє кожному студенту вчитися спокійно, розслаблено, без стресу і тиску, дозволяє, самостійно поглиблювати ту сферу знань, яка найбільше відповідає їхнім інтересам, чого могло не статися при аудиторному навчанні [2].

Звичайно ми спрямовуємо студентів на пошук свого місця в житті, сенсу життя! Але, чи тільки академічні знання є тими чинниками, що формують освічене

товариство? Чи не є морально-етичні знання одними із головних чинників у процесі його становлення. Наразі, поважне ставлення до оточуючих і конкретне виконання протиепідемічних вимог є одним з показників освіченої особистості. Здається, що це прості дії, але ми стикаємось із їх нехтуванням молодими людьми. Можливо це тому, що не сформовано, або відсутнє усвідомлення вагомості дій кожного в збереженні кожного життя!? Саме в цьому напрямку молодь може спрямувати власні сили, волю, ресурси, знання. Можливо, перед якимись проблемами ми безпомічні, але є ситуації, коли екологічна культура може відігравати вирішальну роль. І це – в силах освітян формувати та виховувати соціально-екологічну культуру. Філософія не може вилікувати ліками, але вона може застерегти від необдуманих вчинків.

Отже, період карантину підняв на поверхню складні соціально-політичні, екзистенційні питання. Кожен із нас стоїть перед загрозою захворювання і тому, важливим завданням є вирішення етичних проблем, які повинні вирішуватись в тому числі і освітянами. Оскільки кожна людина несе моральну відповідальність не тільки за себе, а і за оточуючих, саме філософія може спрямувати до правильних дій, правильної поведінки, допомагаючи осмислити це.

Філософська рефлексія виступає терапевтичним засобом. Усвідомлення ситуації, самоусвідомлення кожним свого місця, розуміння своїх сил і можливостей у наданні допомоги, переводить наше мислення у стан життєздатності. Життєздатність стає нашим способом мислення і допомагає вирізнити вагоме в нашому житті від другорядного, очистити наші цінності. У нас з'являються зовсім інші поштовхи до дії, інші мотиви. Відбувається переоцінка наших реальних потреб.

Розглядаючи зі студентами питання спрямованості філософії, ми обов'язково говоримо про її критичну функцію. Сьогодні один з тих часів, коли доречним є ще раз нагадати про неї та підкреслити, що до кожної інформації потрібно відноситись скептично, із сумнівом, для того щоб перевірити її, пошукати істину та розширити власне знання.

Таким чином, в умовах пандемії на перший план виходять проблеми, пов'язані з проблемами, як кожної людини, так і існуванням людства в цілому.

У людства є цілком обґрунтована можливість оцінити переваги та недоліки дистанційних форм спілкування, отримання знань та зрозуміти, чи готові ми перейти в нову еру – повної комп'юторизації. Чи дійсно комп'ютерні технології надають нам повну свободу, чи це лише ілюзія? У людства є можливість зрозуміти свою залежність і в той же час свою причетність до Природи: людей, природного оточення, тварин, птахів. Можливо, що охоплений пандемією світ, дійде до оновленого бачення цінності людського життя і спілкування.

Список використаної літератури:

1. Образование: от закрытия учебных заведений до возобновления их работы. URL: <https://ru.unesco.org/covid19/educationresponse>

*Гончаренко К.С.,
к. філос. н., доцент кафедри філософії,
факультету філософії та суспільствознавства
НПУ імені М.П. Драгоманова
(м. Київ, Україна)*

ДО ПИТАННЯ ПРО СУТНІСТЬ ТА РОЛЬ ТЕХНОНАУКИ

На сьогоднішній день, одним з важливих питань, яке варте реактуалізації та перегляду, є питання щодо статусу та ролі науки, а також наукового пізнання. Оскільки саме в сьогодні ми бачимо підстави для того аби говорити про їх трансформацію в єдиний комплекс технотануки. Можна впевнено стверджувати, що технотанука на сьогоднішній виступає обличчям науки, а відповідно і генератором системних змін, які відбуваються на рівні пізнавальної діяльності. Ці зміни пов'язані насамперед з переглядом засад природи наукового знання, з розумінням експериментальної складової науки, з уявленнями про «лабораторію» та «лабораторне дослідження» etc. До даного питання власне і звертається Бруно Латур, який і виступає підґрунтям у розгляді нами цього питання. Даний мислитель, інтелектуал звертає увагу на те, що вдосконалення техніки, максималізація технологічних процесів є визначними для того контексту в якому знаходиться сучасне суспільство, а відповідно спричиняє значний вплив на всі його процеси.

В роботі «Дайте мені лабораторію, і я переверну весь світ» Б. Латур загострює погляд на взаємозв'язку фундаментального та прикладного знання, де точкою їх перетину виступає лабораторія. Фактично вся дослідницька діяльність на сьогоднішній день ведеться з лабораторії, а також всі ті впливи, які може здійснити те чи інше дослідження вони також йдуть звідти. Власне вони перевіряються, удосконалюються та застосовуються саме з лабораторних умов. Перегляд засадничого розуміння лабораторії призводить до того, що змінюються й її функції, а відповідно вона набуває більш практичного значення. Посилаючись на роботу та дослідження Луї Пастера, Бруно Латур звертає увагу на те, що лабораторія стає місцем зосередження прикладної науки, яка в свою чергу, орієнтується на створення, використання та застосування технологій. Її завдання полягає в тому аби систематизувати, алгоритмізувати процеси та адаптувати технології до їх ефективного практичного застосування.

Поряд з цим, у роботі «Нового часу не було» ми знаходимо пояснення даної тези. Тут Бруно Латур звертається до Нового часу, який заклав основи для того аби наука сприймалася як така, що здатна перетворити/трансформувати світ та підлаштувати його під людські потреби. І власне з того часу вона сама на скільки трансформувалася та видозмінилася, що на сьогоднішній день стала практичною, а поряд з цим і невідривною від техніки та технічного контексту, який став історичною необхідністю та умовою – технотанукою. «Дайте нам лабораторії, і ми зробимо можливою світову війну без інфекції, ми зробимо тропічні країни доступними та придатними для колонізації, ми забезпечимо здоров'я французької армії, ми збільшимо чисельність і потенціал народу, ми створимо нові індустрії. Навіть сліпий і глухий аналітик не буде заперечувати той факт, що подібні заяви є «соціальними» процесами, але тільки за умови, що лабораторії розглядаються як місця, в яких оновлюються і трансформуються суспільство і політика» [2, с. 19].

Варто зазначити, що для Б. Латура, технотанука – це не лише взаємозв'язок поєднаних лабораторією прикладних та фундаментальних наук, це насамперед тісна співпраця наук зі сферою соціального. Адже у конструюванні світу (сутності) технотануки беруть участь всі залучені (по мірі необхідності) люди і елементи, які потрібно розглядати незалежно від того, наскільки чужорідними і несподіваними вони здаються на перший погляд знаходячись в спільному процесуальному тиглі. Звідси його теорія актантів та акторних мереж, де актант – це кожен елемент залучений до дії. Такі актанти не є сталими величинами, а радше виступають змінними про які свого часу говорив Грегорі Бейтсон. У відповідності до теорії Г.

Бейтсона, Б. Латур викристалізовує вчення про мережі та потоки, які становлять нерозривність зав'язків соціального. Для того аби проілюструвати даний аспект, Бруно Латур вказує, наприклад, на те яким чином на сьогоднішній день може «існувати» науковець. На сьогодні, отримати підтримку вчені та інженери можуть тільки, якщо вони не займаються фундаментальними дослідженнями. З кожних витрачених на фундаментальну науку, фундаментальне дослідження – дев'яти доларів лише один витрачається на те, що традиційно прийнято називати «наукою». В цілому ж, величезну роль в світі науки грають конструкторські розробки на які власне і є сенс витрачати гроші. Тобто розуміння «науковця» зміщується з ідеї та діяльності, на практичну розробку замість сухого теоретизування. Сама ж технаука переходить від риторики та теоретизування до практичного застосування науки та техніки в їх спільній співпраці.

Таким чином, ми можемо побачити, що технаука на сьогоднішній день активно задіяна у всі сфери людського буття. Варто зазначити, що вона не просто зайняла активну позицію та має дієву основу, але й розвиваючись швидкими темпами, досить динамічно вписується в соціальний простір та повсякденне життя, навіть якщо сама людина того не помічає. Повсюдна технологізація, алгоритмізація процесів та систематизація процесів поступово заміняє/заміщує більшість процесів, до яких залучена людина. На сьогоднішній день, технаука вийшла вже на такий рівень, що здатна не лише допомагати людині, задовольнити її потреби, але й віднаходить всілякі «ефективні рецепти» для того аби удосконалювати саму себе та розширювати технологічні можливості. Тобто, є всі підстави аби говорити про те, що технаука йде попереду не лише наукового знання, але й попереду суспільного та людського розвитку. Власне саме тому з-поміж науковців досить часто точаться суперечки з приводу питання чи не витіснить технаука все людське. Оскільки, як ми бачимо все жвавіше та потужніше в обіг вводяться такі поняття як «постлюдина» та «трансгуманізм», які генеруються саме технауковою сферою дослідження.

Якщо говорити про загрози, які спричиняє технаука, то однією з головних таких проблем є посилення контролю над людиною. Та ж таки, постійна систематизація зібраних даних, тотальна зчитування інформації, повсюдна техніка призводять до того, що людина постійно знаходить під наглядом, а відповідно є контрольовано. Однак, це вже інше питання, яке варте окремого розгляду.

Список використаної літератури:

1. Латур Б. Нового Времени не было. Эссе по симметричной антропологии. СПб.: Издательство Европейского университета в Санкт-Петербурге, 2006. 240 с.
2. Латур Б. Дайте мне лабораторию, и я переверну мир. Логос. 2002. № 5-6 (35). С. 1-35.
3. Латур Б. Лабораторная жизнь. Глава 2: Антрополог посещает лабораторию / Б. Латур, С. Вулгар // Социология власти. 2012. № 6-7. С. 178-234.
4. Латур Б. Наука в действии: следуя за учеными и инженерами внутри общества / Б. Латур; пер. с англ. К. Федоровой; науч. ред. С. Миляева. СПб.: Издательство Европейского университета в Санкт-Петербурге, 2013. 414 с.

*Соколова Александра,
аспірантка кафедри філософії,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України*

(м. Київ, Україна)
Науковий керівник –
Максюта Микола Єгорович,
д.-р. філос. наук, проф.

SOVEREIGN MAN IN PHILOSOPHICAL AND SCIENTIFIC EDUCATION: CIVILIZATIONAL CHALLENGES AND HUMANISTIC VALUES

The ideas of personal freedom, rights and inviolability, legal order, constitutional state must be studied and developed in the most thorough way subject to national-cultural, historical, business-economical and mental features. Moreover, an appropriately substantiated system of law and legal consciousness and formed legal ideas must be put into life, have to be lived through, strengthened, developed and deepened by life-being processes of the individual and society. Therefore, as it seems at the first glance, even long-known ideas (of personal freedom, rights and inviolability, etc.), under appropriate sociocultural conditions, must entirely cover social and individual being. Life-being processes are not «going over», somewhere, somewhen, under other circumstances, «old grounds», but always emphasized by directness into the future, they should also carry, to an equal extent, the embryos of this future, the new and the unknown. Ontology of legal ideas, legal values, is a demonstration of sociocultural, mental features, social-economic, social-political processes, personalized life-affirming of a human based on them, as, indeed, not merely a «borrowing» of them, but a timely living through by a social subject. Because, a living through legal ideas by a social subject cannot but always be a creative process noted by co-participation of these ideas in sociocultural development that, consequently, is accompanied by their relevant transformations – their meaningful changes as to historical, cultural trends and demands. Existence of legal ideas can and must constantly strengthen, manifesting accordingly by manifested through meaningfulness, significance of legal consciousness in social consciousness, in general, influencing the other forms and levels of the latter and social processes, in general. A free, inviolable personality life-affirms itself on the foundations of developed legal consciousness, a system of law that cannot but require a responsible attitude of a social subject to legal ideas as to a precondition of personalized being and, thus, implementation of personalized efforts to deepen, enhance legal consciousness, overcome the circumstances of levelling a social role of legal ideas and legal consciousness, in general, as well. Existence of developed legal ideas and legal consciousness is one of the most important criteria of the personal dignity, personalized being in the society.

Humanization of philosophical-scientific education is the spread of a human sense on actualized, by teaching, notions of scientific consciousness, the ways of strengthening scientific thinking and scientific worldview as integrated factors of scientific culture of a future scientist and specialist under the conditions of post-information society; the initiation by philosophical-scientific knowledge, transformed by a pedagogical process, of increasingly intensive and large-scale development of individual-personalized abilities, intellectual qualities.

Humanization of philosophical-scientific education is a manifestation, by means of the educational-bringing-up process, of the spread of a human-affirming sense though establishing the science as a form of being of a culture, creativity and self-growing system of knowledge and its vanguard – scientific problems as a form of integration of science

industries and institutionalization as a determining problem for a human: this is a discovery, manifestation of the features of being of scientific knowledge as a declassification of hidden, by its generation and grow, deep human origin and essence, strengthening and development of which will manifest human dignity of the world of scientific knowledge, scientific activity and its types under the conditions of the post-industrial society. Humanization of philosophical-scientific education is a manifestation of the «meeting» of scientific knowledge, requirements of the scientific method and rationality with humanitarian-humanistic demands of a human as a creator of culture, a creative-self-creative creature.

Philosophical-scientific education is meant to promote to form a successful scientist by initiating meaningfully developed scientific culture, scientific thinking and a scientific method saturated with humanitarian-value potential of understanding and rethinking of the phenomenon of the science by means of meaningful-educational themes of knowledge of the philosophy of the science as an educational discipline, as a result of intellectual-spiritual creativity of a human, its (knowledge) directedness. Technical civilization can and must advance thanks to the educational spread of scientific consciousness as a «carrier» of human-affirming scientific knowledge in all spheres of social being and cultural creativity. Generation and development of science, scientific consciousness focus on developing their humanistic sense – as a process of search, substantiation, affirmation of them in the status of the truth.

*Дорофєєва Є. О.,
аспірантка кафедри філософії
Національного педагогічного
університету імені М. П. Драгоманова
(м. Київ, Україна)*

ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ БЕЗПЕКИ ЯК ЕТИЧНОЇ НОРМИ НАУКОВЦЯ-АТОМНИКА

В Україні та світі активно використовується атомна енергія. Хоча деякі країни намагаються реалізувати стратегію відмови від використання АЕС, ядерна енергія ще довго буде використовуватись в енергетичній сфері, адже строк використання атомних електростанцій від їх будівництва до повного виводу з експлуатації складає не менше 100 років. Також у світі розробляються проєкти ядерних установок нового покоління. Деякі країни володіють ядерною зброєю, здійснюються випробування, а отже, існує загроза її використання у збройних конфліктах.

Світу також відома низка ядерних інцидентів, зокрема найбільші з них: Чорнобиль та Фукусіма, Хіросіма та Нагасакі. Тож від моменту початку використання ядерної енергії наукова етика пройшла довгий шлях генези та еволюції. Вимоги та норми до ядерної та радіаційної безпеки продовжують удосконалюватися і сьогодні, а відповідальність світової спільноти продовжує зростати.

Дослідження генези та еволюції наукової етики та відповідальності у сфері ядерної та радіаційної безпеки є надзвичайно актуальним для подальшого розгляду та аналізу сучасної ядерної етики.

Г. Йонас у праці «Принцип відповідальності» [4] зазначає, що в епоху розвиненої технічної цивілізації забезпечення людству майбутнього є першочерговим завданням суспільства. Хоча раніше етичні теорії мали справу передусім з чеснотами, а відповідальність не відігравала у них важливої ролі, адже перекладалася на богів, фортуну, вдачу, з появою нових технічних можливостей уникати її стало неможливо.

Відповідно, дослідження та розробки у сфері ядерної енергії, з одного боку, відповідали прямому обов'язку вченого – дослідженню, здійсненню відкриттів та нарощуванню знань. З іншого – у певний момент розробки стали небезпечними для людства. Певний час антиядерні настрої сприймалися як спроби зупинити та загальмувати розвиток науки, адже ядерна енергія – це не лише зброя. Тож більшою мірою, діяльність науковця – це балансування між дослідженням заради розвитку людства і відповідальність за безпечність його існування.

У праці «Дискурс і відповідальність: проблема переходу до постконвенціональної моралі» Карл-Отто Апель пише, що наука (як об'єктивне) та людська свобода і відповідальність (як суб'єктивне) взаємно передбачають одна одну. Ці дві крайні позиції щодо етики є не стільки протилежними, скільки перебувають у «комплементарному відношенні – одночасного взаємовиключення та взаємодоповнення» [1, с. 25]. Проте, навіть комплементарність, як взаємодоповнення, не здатна подолати кризи, оскільки сама система координат, у якій вона існує, передбачає лише суб'єктивну відповідальність, яку може або повинен взяти на себе суб'єкт. При цьому, жодна з існуючих етик не відповідає на питання про те, що належить робити людству в атомну епоху.

У той же час, зазначає Апель, «небезпека атомної війни, так само як і екологічна криза, стосується людства як цілого» [1, с. 38]. Саме це він вважає тією спільною небезпекою, через яку людство змушене брати на себе колективну відповідальність. Власне, цією тезою Апелем і обґрунтована необхідність макроетики – «організованої в планетарному масштабі відповідальності людства за прямі та побічні наслідки колективних дій» [1, с. 38].

Однією з ключових подій, що вплинула на трансформацію етосу не лише вчених-ядерників, а науковців в цілому, була аварія на Чорнобильській атомній електростанції у квітні 1986 року. Саме тоді процес, який відбувався стихійно, в кулуарах, був винесений на міжнародний рівень як дискусія щодо етичної сторони використання ядерної енергії. Радіаційні аварії траплялися більш чи менш регулярно починаючи з 50-х років XX ст., тож цілком закономірним було створення Міжнародним агентством з атомної енергії (МАГАТЕ) міжнародної шкали ядерних подій (International Nuclear Event Scale - INES). INES використовується для оцінки ядерних і радіологічних надзвичайних ситуацій та має сім рівнів [3]. З них два останні класифікують надзвичайні ситуації як такі, що мають важкі наслідки для здоров'я населення та довкілля. Аварія на ЧАЕС визначається нами як ключова у трансформації наукового етосу, адже саме вона стала першою надзвичайною подією, класифікованою як найвищий – сьомий – рівень загрози за шкалою INES.

Таким чином, на заміну суто технічній проблематиці щодо використання АЕС та вироблення електроенергії в контексті національних інтересів прийшла етична проблематика у контексті міжнародної співпраці.

В процесі аналізу причин і наслідків Чорнобильської аварії Міжнародне агентство з атомної енергії (МАГАТЕ) ввело поняття «культура безпеки». Світова наукова спільнота визнала, що саме її відсутність стала однією з причин аварії.

У нормативному документі «Загальні положення безпеки атомних станцій» Культура безпеки визначається як «набір правил і особливостей діяльності організацій та окремих осіб, який встановлює, що проблемам безпеки АС як таким, що мають вищий пріоритет, приділяється увага, визначена їх значущістю» [2]. Таким чином, культура безпеки визначає безпеку пріоритетною та першочерговою цінністю провадження наукової чи технічної діяльності. І, в той же час, безпекові питання у сфері ядерної енергії регламентуються чи не найбільше.

Очевидно, що після кожної аварії дії фахівців були спрямовані не лише на усунення наслідків подій, але й на аналіз та, в результаті, заходи, що сприяють підвищенню безпеки та ядерних установок. Як зазначають Г. Копчинський та М. Штейнберг, безумовною заслугою Міжнародної групи з ядерної безпеки, яка займалася аналізом причин аварії на ЧАЕС стало формування основ філософії безпеки ядерної енергетики, зокрема, одного з трьох управлінських принципів: забезпечення культури безпеки ядерної енергетики [5, с. 156].

Досвід експлуатації атомних електростанцій показав, що одна з можливих причин виникнення аварій чи інцидентів пов'язана з людським фактором, в тому числі з ставленням до проблем безпеки. Тому нині адміністрації підприємств, діяльність яких пов'язана з високими ризиками безпеки приділяють увагу не лише матеріальним ресурсам (виробниче оснащення, фізичний захист, ядерне паливо, реактиви, джерела іонізуючого випромінювання тощо), а й людським. На атомних електростанціях працюють постійно діючі комітети з культури безпеки. Це колегіальні органи, що координують діяльність підрозділів атомної станції у частині підтримки та підвищення культури безпеки персоналу.

Культура безпеки – це не лише про колективну відповідальність установи, що експлуатує АЕС, регулюючого органу та влади, але й про безпосередню відповідальність кожного працівника. Культура безпеки на індивідуальному рівні має три складові: критична позиція, строго регламентований та зважений підхід, а також комунікативність. Адже саме персонал першим дізнається про надзвичайні події (локально) і відповідно до принципів культури безпеки зобов'язаний своєчасно та повністю інформувати керівництво.

Ми вбачаємо певну кореляцію між концепцією культури безпеки, що реалізується у світі та філософією К.-О. Апеля, зокрема, теорією формування та існування комунікативних спільнот. Концепція відповідальності кожного та великих груп (установ або національних чи міжнародних ядерних спільнот) за ядерну та радіаційну безпеку у культурі безпеки може кваліфікуватися як один з етапів формування вже згаданої тут метаетики відповідальності. Окрім того, регламентність та комунікативність як складові культура безпеки свідчать про наявність реальної комунікативної спільноти, яка прагне, за визначенням Апеля, реалізувати ознаки ідеальної. Ідеальна комунікативна спільнота у розумінні Апеля - уявний конструкт, без якого розвиток та вдосконалення реальних комунікативних спільнот неможливе. Саме із такого співвідношення реального та уявного Апель виводить два принципи метаетики. Відповідно до першого у діях та судженнях має враховуватись імператив виживання людського роду як реальної комунікативної спільноти. Відповідно до другого реальна комунікативна спільнота прагне втілити риси ідеальної комунікативної спільноти. Перший принцип є неодмінною умовою другого, а другий надає йому смисл та зміст [1].

Наразі етична проблематика використання ядерної зброї та ядерної енергетики не є відокремленим напрямом досліджень в Україні, а відноситься до прикладної

етики. В той же час в Європі та США ядерна етика (Nuclear ethics) є міждисциплінарною сферою дослідження, в якій розглядаються проблеми, що стосуються майбутніх поколінь, ризики радіаційного забруднення територій, як це трапилося після Чорнобильської катастрофи, загрози ядерного тероризму та ризиків, пов'язаних із ядерними відходами. В Україні ж цей напрямок потребує детальних філософських досліджень.

Список використаної літератури:

1. Апель, К.-О. Дискурс і відповідальність: проблема переходу до постконвенціональної моралі. К. : Дух і літера, 2009. 430 с. («Сучасна гуманітарна бібліотека»)
2. Загальні положення безпеки атомних станцій. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/z0056-08>
3. ИНЕС. Руководство для пользователей международной шкалы ядерных и радиологических событий. Відень : МАГАТЕ, 2010. 250 с.
4. Йонас Г. Принцип відповідальності. У пошуках етики для технологічної цивілізації. К. : Лібра, 2001. 400 с.
5. Копчинский, Г. А., Штейнберг, Н. А. Чернобыль: О прошлом, настоящем и будущем / Г. А. Копчинский, Н. А. Штейнберг. К. : Основа, 2011. – 224 с. («Безопасность атомных станций»).

Гуртовенко П.В.,
*аспірант кафедри філософії
Національного педагогічного
університету імені М.П. Драгоманова
(м. Київ, Україна)*

МЕРИТОКРАТИЧНИЙ ПІДХІД В СИСТЕМІ ОСВІТИ

Запропонований у другій половині ХХ століття англійським соціологом, економістом та філософом Майклом Янгом термін меритократія, що першочергово мав дещо глузливе значення, сьогодні набув позитивного змісту та широко використовується у корпоративному, державному, освітньому та інших секторах. Антиутопічний сенс «влади достойних» (від лат. *meritus* – достойний, гідний та грец. *кратос* – влада, правління), цей термін сьогодні трансформований в реальні й ефективні, теоретичні та прикладні концепції, що реалізовані в багатьох країнах світу.

Головною ідеєю меритократичної освіти є принцип індивідуальних заслуг та рівних можливостей для кожної здібної особи, яка саме в силу своїх чеснот та інтелекту отримує можливість знаходитися на відповідному щаблі влади. На противагу цьому принципу існує інший підхід, який сформувався в руслі аристократичної традиції і згідно якого, джерелом такої соціальної мобільності виступає походження індивіда та наявність капіталу. Ще одним протилежним підходом є формат, що породжений демократичним ладом та ринковою економікою, де, з одного боку, існує вільний доступ до освіти, а з іншого – її рівень визначається вимогами ринку.

Ведучи мову про той чи інший освітній принцип, чітко їх розмежовуючи, ми говоримо про своєрідні «ідеальні типи» (термін М. Вебера), яких очевидно, в чистому вигляді не існує. Тому, в нашому суспільстві, як і в інших, наявний

змішаний тип освіти, у межах якого діють декілька принципів одночасно. Тому, на наш погляд, важливо задатися питанням яким же чином проявляється меритократія?

Одним з найяскравіших прикладів реалізації меритократії в українській освіті є тестування ЗНО, що дає змогу після закінчення школи рівноцінно конкурувати за можливість вступати до закладів вищої освіти. Конкуруючи на основі здобутих знань, здібні та найкращі учні можуть позмагатись за безкоштовні місця у ЗВО. Далі, рейтингова система покликана сприяти принципам впровадження меритократії, підтримувати конкуренцію серед студентів, матеріально заохочуючи талановитих та здібних, щоб проявили себе якнайкраще. Позаяк, ринок та соціально-економічні чинники (розмір та форма заохочень залежить від загального добробуту держави), диктує свої умови, а тому рейтинги та заохочення являються не достатньо дієвими. Вникає явище «відтоку мізків» із закладів освіти до приватних та держаних компаній, які в обмін на значно вище матеріальне заохочення виховують для себе вузько профільованих фахівців, за яких не потрібно конкурувати у майбутньому.

З нашої точки зору, одним з результатів функціонування принципів меритократії у системі освіти має стати формування високоякісної наукової еліти. Так, згідно з теорією постіндустріалізму, не «еліти капіталу та крові», а саме «еліти знань», будуть домінувати в інформаційному суспільстві [див. 1], в тому числі й в державному управлінні. Натомість, в Україні склад органів державного управління часто сформований за демократичним та аристократичним принципом, де саме фактор зв'язків, походження та капіталу формує потенційних управлінців. Тоді як, наприклад в США діє принцип демократії (народне голосування) та меритократії (голосування колегії виборників), а в Сінгапурі діє жорстка форма відбору серед представників наукової еліти. Але починається меритократія саме з освіти, точніше з її елітизації.

Меритократію часто критикують за спробу легітимації сегрегації на основі інтелектуальних можливостей. Дійсно, маємо визнати, що саме такий смисловий вимір цього феномену підіймав Майкл Янг у своїй роботі «The Rise of the Meritocracy», критикуючи відірваність еліт від народу [див. 5]. Проте, сучасний меритократичний дискурс все більше звертає увагу не лише на наявність таланту, інтелекту й хисту, а також й на загальнолюдські чесноти, акумульовані гуманізмом та ліберальною демократією. Таким чином, осмислення явища меритократії є, свого роду, спробою переосмислення сутності та призначення еліт.

Станом на сьогодні меритократія залишається лише тільки ідеологією, адже не існує історичних прикладів її повноцінного втілення в життя, тоді як соціальне походження, капітал, зв'язки та інші ресурси продовжують, як і раніше, в тій чи іншій мірі, визначати можливості людини і, відповідно, впливати на її просування по соціальних сходах.

Проте роль меритократії в сучасному інформаційному суспільстві, саме на прикладі освіти, демонструє нам всю важливість розуміння та втілення даної концепції. Адже часто можна спостерігати тенденцію, як керівники та посадовці, котрі недостойні посади з точки зору як освітньої компетенції, так й шляху набуття свого статусу, переважно не досягають у своїй управлінській діяльності вагомих результатів. Здобуваючи формально-якісну (диплом), а не реальну якісну освіту (знання), подібні лідери, еліти не мають змоги привести до справжнього успіху свої відділи, організації чи держави.

Список використаної літератури:

1. Bell D. On meritocracy and equality. National Affairs. Public Interest, Vol. 29, 1972. с.1-84
2. Кроть, М. Меритократия как царство разума. URL: <http://cloudwatcher.ru/analytics/3/view/35/index.html>
3. Ли Куан Ю. Из третьего мира – в первый. История Сингапура (1965–2000). М.: Манн, Иванов и Фербер, 2014. с.8-32
4. Романовський С. Проблеми якості Української освіти, реалії і майбутнє країни. Збірник наукових праць. Випуск 2, 2017. с. 1-14
5. Ansgar A. University of Sheffield Michael Young's The Rise of the Meritocracy: A Philosophical Critique, British Journal of Educational Studies. 2011. Vol. 59 (4), pp. 367-382.

Карпець М.В.,
аспірант кафедри філософії
Національного педагогічного
університету імені М.П. Драгоманова
(м. Київ, Україна)

ТЕХНОЛОГІЧНА СИНГУЛЯРНІСТЬ ЯК ЧИННИК ТРАНСФОРМАЦІЇ СУЧАСНОЇ ГНОСЕОЛОГІЇ ТА ЕПІСТЕМОЛОГІЇ

XXI століття ознаменувалося потужним розвитком технологій, суттєво вирізнившись серед усіх попередніх часів: ми спостерігаємо технології, які не просто покращують чи спрощують життя, а змінюють погляди людства на такі феномени як віртуальна реальність, штучний інтелект тощо. У цих умовах спостерігається своєрідна втрата актуальності філософії як сфери знань, яка не має безпосереднього впливу на вдосконалення технологічного прогресу.

Проте, враховуючи кількість проблем у сфері сучасної робототехніки та питань щодо моделей технологізації життя, які нерозривно пов'язані з фундаментальними філософськими категоріями, потенціал філософії, як важливого інструменту розуміння сучасності, видається дійсно важливим. Зокрема, питання про трансгуманізм та цифровий індивідуалізм, тобто місце особистості у синкретичному, глобалізованому технологічному світі, а також про технологічну сингулярність (розвиток технологій, які стають дедалі менш зрозумілими більшості людства) та й ряд інших питань, неможливі без звернення до категоріального апарату філософії.

Власне, одним із суттєвих аспектів потреби такого звернення є феномен технологічної сингулярності, що являє собою умовне позначення ситуації, в якій технологічний прогрес – в основі своїй реалізований саме засобами людського інтелекту – стане настільки динамічним та складним, що виявиться недоступним для розуміння більшості представників людства.

В умовах сучасного суспільства, яке все більше демонструє своє нерозуміння принципів роботи новітніх технологій, створених власноруч, філософський категоріальний апарат може виступити важливим інструментом для організації та раціоналізації розрізнених ідей, які є провідними в різноманітних сферах діяльності. Тобто у світі, де кожна сфера діяльності подрібнена на безліч вузьких специфічних

галузей знань, саме філософія слугує універсальним інструментом прояснення речей через вивчення їх сутнісних та генетичних ознак.

Ця ідея ґрунтується на тому, що колись всі науки так чи інакше вийшли саме з філософії, залишивши в собі, навіть після тисячоліть, певні її риси. До прикладу, аналітична філософія активно працює з математичними моделями та мовою, а отже могла б також заглиблюватися у питання ґносеології у контексті розвитку технологічного знання, аналізуючи значення тих чи інших технологій в нашому житті та даючи оцінку їхній доцільності та засобам їх використання.

Підняття питань теорії пізнання та її застосування в різноманітних нефілософських дисциплінах може виконувати роль інструмента для сповільнення технологічної сингулярності та формування стійкого усвідомлення людством хоча б базових концептів сучасного технологічного дискурсу. Умовне редукування філософського поля до меж конкретних технічних наук може визначити ефективність застосування філософського категоріального апарату для спрощення розуміння технічних термінів та ідей, в тому числі й досить складного технологічного доробку. Такий міждисциплінарний дискурс може стати основою для формування ідеологічної – яким би цей термін не був табуйованим у сучасному світі – бази майбутніх технологічних проривів й сприяти їх інтенціям до спільного блага.

Список використаної літератури:

1. Бодрийяр Ж. Система вещей / Пер. с фр.: С. Зенкина. М., 1995. 191 с.
2. Бурдьє П. Опыт рефлексивной социологии // Теоретическая социология: Антология: В 2 ч. / Пер. с англ., фр., нем., ит. сост. и общ. ред. С.П. Баньковской. М.: Книжный дом «Университет», 2002. URL: <http://bourdieu.name/bourdieu-opit-refleksivnoi-sociologii>
3. Рорти Р. Философия и будущее / Пер. с англ. Т. Н. Благовой // Вопросы философии, , 1994. № 6. С. 29-34.
4. Росс А. Індустрії майбутнього. М.: «АСТ», 2016. 185 с.

Білінський Віктор,
*аспірант кафедри філософії, соціології та релігієзнавства
Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника
(м. Івано-Франківськ, Україна)*

АРЕЛІЙ АВГУСТИН ПРО ДУШЕВНИЙ МИР ЯК ПРОЯВ ГІДНОСТІ ЛЮДИНИ ТА ШЛЯХИ ЙОГО ДОСЯГНЕННЯ

Одним з перших, хто з філософсько-психологічних та теологічних позицій спробував підняти тему гріха, покаяння, душевного миру та здоров'я у своїх творах був Аврелій Августин. Саме в його працях слід шукати витoki християнського філософського психологізму [3, с. 14]. Світоглядно Августин є «громадянином» двох світів: античного та середньовічного, стоїть на перетині двох важливих в історії людства епох. У його філософії віддзеркалені не тільки ідеї християнського та неоплатонічного мислення, погляди Орігена і Плотіна, він також є фундатором середньовічної та християнської догматики [6, с. 141]. У своєму автобіографічному творі «Сповідь» він не лише здійснив самоаналіз та самокритику свого гріховного життя, але і в значній мірі розкрив проблематику гріха та покаяння, запропонував

своє розуміння класифікації гріхів та навів основні причини гріха та його наслідки. Ще одним важливим твором, в якому він розкрив проблему походження зла та гріха, механізм покаяння та есхатологічну перспективу є «Про град Божий», в якому він протиставляє Граду Божому, земним прототипом якого є Католицька церква та Град земний, яким є люди, які живуть земними насолодами, у гріху. У цьому творі він намагається розкрити суть аксіологічного аспекту прийняття людиною морального рішення, важливість якого для формування її морального образу та змісту життя є очевидною [8, с. 71-72]. Про земний град він пише так: «З цього-то граду і походять вороги, від яких нам належить захищати град Божий. Багато з них, втім, виправивши оману нечестивості, стають цілком пристойними громадянами граду, але багато до такої міри спалахують ненавистю до нього і до такої міри виявляються невдячними до очевидних благодійнь його Спасителя, що піднімають проти нього в даний час свої язики навіть тому, що уникаючи ворожого меча, врятували життя, яким пишаються, в його священних місцях» [2, с. 2].

На думку Августина причиною гріха є гордіня та зла воля людини, яка й веде до скоєння поганого вчинку. Часто людині подобається чинити гріх, вона отримує від цього задоволення, не від результату, а від самого процесу. У випадку Августина – це був гріх крадіжки, він про це написав у «Сповіді»: «Я сам не допустився б цього вчинку, в якому подобалась не річ, яку я крав, а сама крадіжка» [1, с. 31].

Також для чистоти душі людини та збереження духовного здоров'я потрібно берегтися розпустити, бо вона оскверняє тіло та дух і зводить людину з праведного християнського шляху, заставляючи стати рабом хіті та своєї плоті. Філософ пише: «Але слід остерігатися і боятися, щоб тіло, яке стало предметом ворожої хтивості, що не викликало в душі дозволу на гріх, приманити його до цього красою задоволення. Тому, кажуть, людина повинна вбити себе перш, ніж хто-небудь з нею це зробить: не через чужий гріх, а щоб не зробити власний. Звичайно, дух, більш відданий Богу і мудрості Його, ніж тілесним бажанням та пристрастям, жодним чином не дозволить собі відгукнутися на хіть своєї плоті, збудженої чужою хіттю.» [2, с. 20].

Августин стверджує, що після гріхопадіння люди втратили душевний спокій та рівновагу, а в їхніх серцях поселився страх, стид, злість, гордість, гнів, заздрість та інші пороки, через які проявляється зла природа людини. До гріхопадіння люди були святими та безгрішними, жили в мирі та любові, вони не знали що таке сором та страх, вони жили безтурботно і щасливо в Раю, любили і піклувались одне про одного. Після того, як Адам та Єва скуштували заборонений плід, вони дізнались що таке добро і зло, а в їхні серця закрався страх і недовіра один до одного, тому вони почали прикривати свою наготу, і почали боятись Бога, його всемогутності та справедливого покарання, яке на них чекало за непослух Божій волі. В Біблії про це пише так: «Але почули вони луку від Господа Бога, що ходив собі садом під час денної прохолоди, і сховався чоловік зі своєю жінкою від Господа Бога серед дерев саду. Тоді Господь Бог покликав чоловіка і спитав його: «Де ти?» Той відповів: «Я чув твою луку у саду і злякався, бо я нагий, тож і сховався» [Буття 3:8-10] Люди вперше в своєму житті відчули страх, і почали боятись Бога, якого раніше любили, як свого Батька. Люди пізнали що таке добро і зло, і стали як Бог, але їхня природа теж стала злою, тому знання сутності добра та зла, не принесло їм нічого крім страждань та болю, хоч вони і дізнались правду. Саме після цього люди почали старіти та помирати. В книзі буття можемо знайти цьому підтвердження: «І сказав Бог: «Оце чоловік став, як один з нас, знаючи добро та зло. Тож тепер, аби лишень

він не простяг своєї руки й не взяв ще й з дерева життя, а з'ївши, не став жити повіки!» [Буття 3:22].

Після гріхопадіння божественна гідність людини була втрачена. І сама по собі, своїми власними можливостями, вона не здатна віднайти шлях назад, перебудувати себе своїми силами і повернутися до своєї первинної чистої сутності, відновити свою божественну гідність. Якщо такий варіант і був можливим, то лише надприродним чином за допомогою Божої благодаті [5, с. 270]. Після гріхопадіння Адама і Єви природа людини стала злою, всі люди надалі народжуються злими, оскільки отримали у спадок від прабатьків первородний гріх, який можна знищити тільки за умови, що людина пройшла Таїнство хрещення, яке очищує душу людини від цього гріха. Ставши християнином людина повинна дотримуватися Божих заповідей, жити згідно з Божою волею, бути милосердною та смиренною, любити ближніх та ворогів, бути вірною Богові та Церкві. Тільки тоді людина буде гідною отримати спасіння та благодаті від Бога, і в результаті долучитися до Граду Божого. Про Град Божий філософ пише так: «Зовсім інша нагорода очікує святих, терплять тут паплюження за град Божий, ненависний прихильникам цього світу. Той град вічний. У ньому ніхто не народжується, тому що ніхто не вмирає. У ньому справжнє і повне щастя - не богиня, а дар Божий. Звідти отримали ми заставу віри, яка дарує нам надію в той час, поки, мандруючи, ми зітхаємо про красу його. Там не сходить сонце над добрими і злими, але сонце правди сяє одним тільки добрим. І не буде особливої потреби збагачувати громадську казну за рахунок приватного надбання там, де загальним скарбом буде скарб істини» [2, с. 146]. На думку Августина Бог сам вибере достойних, які будуть мати змогу потрапити в Рай і власними очима спостерігати величність та всемогутність Господа та його Сина Ісуса Христа.

Ісус Христос часто наголошував, що не лише духовне а й фізичне здоров'я, залежить від стану душі. Якщо душа сповнена гріхом, то буде хворіти і тіло, і дух. Тому при зціленні, Ісус Христос Ісус Христос перш за все лікував саме душу, очищаючи її від гріхів, а потім вже зціляв тіло. Часто в Біблії можна зустріти такі його слова: «Прощаються тобі гріхи твої. Встань і ходи, і більше не гріши, щоб тобі чого гіршого не сталося» або просто «Йди і більше не гріши», [Мт.9:1-8]. Тобто, говорячи ці слова, він давав людині зрозуміти, що причиною її захворювань, страждань був саме гріх, який і призвів до хвороби, бо не може бути здоровим тіло з хворим духом.

Також для підтримання духовного здоров'я важливими є піст та молитва, які єднують людину з Богом, допомагають духовно удосконалитися та в майбутньому досягнути досконалості та святості, до яких має прагнути кожен християнин. Піст передбачає упокорення душі тіла, через утримання від певного виду продуктів харчування, або взагалі повна відмова від споживання їжі. Під час посту відбувається духовне оновлення. Людина не лише може очистити свою душу від зла, злопам'ятства, образ, гордоців та інших гріхів, але й очистити своєї тіло від надмірності, яка шкодить тілесному здоров'ю.

Отже, підводячи підсумок, варто зазначити що духовне здоров'я підтримувати в хорошому стані, згідно з християнським віровченням допомагає молитва, піст, аскеза та покаяння, яка здійснюється через Таїнство сповіді. Не слід забувати і про милосердя, як діяльне добро та найпереконливіший прояв гідності людини [37, с. 4]. Важливим для здоров'я душі є також часте прийняття Тіла та Крові Ісуса Христа в Таїнстві Євхаристії, яке наповнює душу людини благодаттю та святістю і зцілює всі рани, як духовні так і фізичні. На думку Августина душевний спокій та рівновагу, а

також гідність та духовне здоров'я людина втратила через гріхопадіння, а повернути її можна лише покавшись у своїх гріхах, навернувшись до Бога, роблячи добрі справи своїм ближнім, також потрібно бути милосердним та любити ближнього, як себе самого і любити Бога всім своїм серцем, це основа душевного здоров'я. Філософ стверджував, що гріхи є причиною не лише страждань, нещасть, страху та неспокою, але і фізичних хвороб, тому фізичне здоров'я залежить від духовного, яке можна зберегти лише за умови, що душа є чистою, а не забрудненою гріхом, тому покаєння є основою душевного та фізичного здоров'я.

Список використаної літератури:

1. Блаженный Августин. Творения: в 4. Т. 4: Исповедь. Книги I – XIII. Санкт-Петербург: Алетейя; Киев: УЦИММ-Пресс, 1998. 650 с.
2. Блаженный Августин. Творения: в 4. Т. 3: О граде Божием. Книги I – XIII. Санкт-Петербург: Алетейя; Киев: УЦИММ-Пресс, 1998. 600 с.
3. Гоян І. М. Історико-філософська рефлексія психологізму: на перетині філософії і психології: монографія. Івано-Франківськ: Симфонія форте, 2011. 360 с.
4. Гоян И. М., Дойчик М. В. Милосердие как проявление достоинства личности / М.В. Дойчик. Социальное воспитание. Научный журнал. Витебск. 2014. №2 (4). июль-декабрь. С. 37 – 45.
5. Дойчик М. В. Антиномічний вимір гідності людини у християнській філософії Аврелія Августина. Гілея: науковий вісник. Збірник наукових праць. 2013. Вип. 75 (8). С. 269–272.
6. Дойчик М. В. Ідея гідності в історії європейської філософії: монографія. Видання 2-ге, доповнене. Івано-Франківськ: Прикарпат. нац. ун-т ім. В. Стефаника, 2018. 394 с.
7. Святе Письмо Старого та Нового Завіту – Мінськ: Місіонер, 2007. 352с.
8. Hoian I. Axiological aspects of moral and legal decision-making. Anthropological Measurements of Philosophical Research. 2019. V. 16. P. 66 – 77.

*Возняк Христина,
магістрантка кафедри філософії, соціології та релігієзнавства
Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника
(м. Івано-Франківськ, Україна)
Науковий керівник –
Гайналь Тетяна Олександрівна,
к. філос.н., доц.*

МАС-МЕДІА ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗДОРОВ'Я

Сучасні мас-медіа обумовлюють трансформацію ціннісних орієнтацій суспільства та намагаються непомітним чином керувати поведінкою суспільства та його суспільною свідомістю. Мас-медіа у формуванні свідомості кожного відіграють вирішальну роль, оскільки виступають посередником між ними.

Мас-медіа є одним із соціальних інститутів, що тією чи іншою мірою виконує замовлення суспільства та окремих соціальних груп щодо певного впливу на населення в цілому, в тому числі й на окремі вікові та соціальні категорії. Можна зазначити два аспекти такого впливу[2].

По-перше, мас-медіа істотно сприяють засвоєнню людьми різного віку широкого спектра соціальних норм та формуванню у них ціннісних орієнтацій у сфері

політики, економіки, здоров'я, права тощо, впливають на прийняття ними важливих рішень у своєму житті [4, с. 68-69].

По-друге, мас-медіа фактично є своєрідною системою неформальної освіти та просвіти різних категорій населення. При цьому користувачі мас-медіа здобувають досить різнобічні, суперечливі, несистематизовані знання, відомості з різних питань суспільного та політичного життя.

Мас-медіа використовують майже всі канали сприйняття. Завдяки цьому вони відіграють велику роль у культурному обміні, вихованні, процесах управління різними галузями соціальної сфери, а також формуванні соціального здоров'я особистості [3, с.157].

Невід'ємною складовою кожної людини є здоров'я – *стан повного фізичного, духовного й соціального благополуччя, а не тільки відсутність хвороби та фізичних дефектів*. Багатьох людей, перш за все, цікавить фізична складова здоров'я, проте вона не єдина, хоча й є дуже важливою.

Сутність соціального здоров'я розкривається за допомогою таких характеристик, як адекватне сприйняття соціальної реальності, інтерес до навколишнього світу, адаптація до фізичної та суспільної сфер, спрямованість на суспільно корисну працю; альтруїзм, емпатія, культура споживання, відповідальність перед іншими, безкорисливість, демократизм у поведінці [1].

Показниками соціального здоров'я є соціокультурна активність, здатність до диференціації соціальних явищ за критеріями моральних норм, здатність до інтелектуалізації особистої діяльності, здатність до ідентифікації себе з елементами кумулятивної групи, здатність особистості відчувати свободу у спокої; здатність до самоорганізації і організації взаємодії з соціумом, здатність до критичного мислення, саморефлексії та відчувати почуття довіри до людей. При цьому, доцільним є виділення двох основних критеріїв соціального здоров'я – гармонійність відносин особистості з соціальним оточенням та соціальна зрілість особистості, що виражається у відповідальності, терплячості, саморозвитку [2].

Тому соціальне здоров'я може піддаватись впливу мас-медіа, та проявлятися у кожного індивідуально залежно від особливостей організму та стану свідомості загалом.

У сучасному середовищі спостерігається бездумне, «всеїдне» поглинання інформації, яка надходить з телеекранів, комп'ютерних моніторів та з радіоприймачів. Більшість людей віддає перевагу розважальним шоу, «мільним операм», серіалам, жанровим і комп'ютерним іграм тощо. Занурюючись у віртуальний світ, кожен часто не вдумується у зміст того, що сприймає. Так поступово притупляється потреба в надбанні знань, в духовно-естетичному збагаченні. Для тих груп суспільства, які належить до так званого всеїдного типу глядачів і слухачів, медіа-мистецтва виконують лише розважальну або релаксаційну функцію [3].

Мас-медіа створюють особливе інформаційне поле, під впливом якого формуються соціальні, моральні, художні, естетичні цінності та інтереси. Екранні медіа, до яких відносять кіно, телебачення, відео, інтернет тощо, впливають на глядача значно ефективніше, ніж традиційні друковані тексти. Медіа-інформація одночасно впливає і на слух, і на зір, синтезуючи практично всі притаманні людству способи спілкування [2].

Маніпулювання є одним із способів психологічного впливу, спрямований на зміну напряму активності аудиторії, її ідей, думок, поглядів тощо, який лишається непоміченим, але здійснює неабиякий вплив через мас-медіа на соціальне здоров'я.

Мас-медіа мають справу з інформацією, і саме контроль за інформацією дає змогу маніпулювати масовою свідомістю, створювати у ній модель вигідної суб'єкту впливу дійсності та вирішувати, які проблеми на сьогодні є найбільш актуальними, та яким чином здійснити вплив на соціальне здоров'я своєї аудиторії. Штучно продукується таке явище, як медіа-свідомість (тобто свідомість, заснована на хибних цінностях, маніпулятивних інтерпретаціях, подвійній моралі), коли реальність, пропонована мас-медіа, відрізняється від дійсної. Громадська думка через медіа-свідомість значно спотворюється [1].

Здоровий спосіб життя повинен бути невід'ємною частиною світогляду кожної людини. Проте, мала частка суспільства обирає здоровий спосіб життя.

Отже, можна стверджувати, що мас-медіа мають змогу впливати на здоров'я людей на різних рівнях організації суспільства. Проте, вони – це лише один із способів впливу, тому що можуть діяти на будь-який аспект життя кожної людини та соціальне здоров'я кожного.

Список використаної літератури:

1. Бабич В.І. Зміст і культура поняття «соціальне здоров'я підлітка». URL: https://www.narodnaosvita.kiev.ua/Narodna_osvita/vupysku/16/statti/babich.htm (дата звернення: 12.11.2020).
2. ЗМІ як особливий чинник впливу на формування способу життя особистості. URL: <http://www.health.gov.ua/health.nsf/b273bf173900f702c12565fb002ce0c0/59abb6fcaa66eaa2c22569fa0035298f?OpenDocument> (дата звернення: 12.11.2020).
3. Турчак А. Л. Засоби масової інформації як особливий чинник впливу на формування здорового способу життя молоді. *Здоровий спосіб життя – здорова нація – здорове суспільство* : зб. тез доп. І Всеукр. наук.-практ. конф., [Кіровоград, 8-9 квіт. 2010 р.] / М-во освіти і науки України, Кіровоград. нац. техн. ун-т. Кіровоград, 2010. С. 157-160.
4. Hoian I. Axiological aspects of moral and legal decision-making. *Anthropological Measurements of Philosophical Research*. 2019. V. 16. P. 66 – 77.

*Дуфенюк Михайло,
аспірант кафедри філософії, соціології та релігієзнавства
Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника
(м. Івано-Франківськ, Україна)*

ЗДОРОВИЙ СПОСІБ МИСЛЕННЯ ЯК АКСІОЛОГІЧНА НАСТАНОВА В СОЦІАЛЬНОМУ УПРАВЛІННІ

Неодмінною умовою цивілізаційного поступу є всебічний розвиток людини в гармонії з природою й соціумом на основі здорового способу мислення. Саме здоров'я людського мислення є основою гідності людини, неперервності процесу збільшення варіантів якісного і кількісного вибору, можливості тривалий час вести здоровий спосіб життя, здобути якісну освіту, отримання доступ до ресурсів, необхідних для забезпечення нормальних умов життєдіяльності [2, с. 95].

Максимізація людського розвитку, утвердження гідності людини через здоровий спосіб мислення, формування в неї позитивної мотивації у житті – мета соціального управління. Саме на цьому акцентують свою увагу ряд сучасних дослідників, зокрема І. Гоян [8; 9], М. Дойчик, О. Дойчик [7], С. Сторожук [9] та ін.

Важливу роль у людському розвитку відіграють політичні, соціальні, економічні й соціальні свободи, можливості для творчого самовираження та самореалізації. Для його оцінки послуговуються розрахунком «індексу людського розвитку». Індекс людського розвитку (ІЛР) – це усереднений інтегральний показник, який характеризує ступінь набуття людиною якісних ознак (тривалості життя, рівня освіти (грамотності дорослого населення) і реального ВВП на душу населення). Концепцію людського розвитку було розроблено наприкінці 80-х років ХХ століття і виголошено в Програмі розвитку ООН (ПРООН). Основна ідея Концепції: розвиток держави має служити інтересам людей, а не люди – інтересам держави. Відповідно, не можна зводити суспільний прогрес лише до зростання доходів та багатства, важливо, наскільки корисно держава та суспільство витрачають наявні фінансові ресурси, сприяючи якісному перетворюванню середовища, суспільства, людини. Примноження позитивних чинників, які сприяють формуванню духовного здоров'я, здорового способу мислення, почуття власної гідності у людини є одним з провідних показників людського розвитку та стратегічною ціллю соціального управління.

У сформованій ситуації серед першочергових питань багатьох сучасних філософсько-управлінських концепцій одне з головних місць займають питання, пов'язані з мотивацією здорового способу життя, створення умов та можливостей реалізації такої мотивації. Це обумовлено зниженням «соціального здоров'я», у якому ментальний компонент є серйозним показником. Духовні цінності, ідеї та знання нерідко стають тією спонукальною силою, яка докорінно змінює спосіб життя людини. Людина, яка піклується лише про здоров'я свого тіла й забуває про «здоров'я духу», ігноруючи прийняті в суспільстві моральні норми й цінності, йде шляхом тваринних інстинктів. Неможливо досягнути тілесного здоров'я без підтримання духовного. Порушення людиною гармонії між фізичним і духовним негативно впливає на обидві сторони її життя. Варто також звернути увагу, що гіпертрофія фізичного аспекту і пов'язаних з цим уявлень про здоровий спосіб життя, насамперед фізично здоровий спосіб життя, є частиною євгенічного соціально-утопічного проекту, який по своїй суті є приниженням гідності людини [3, с. 78].

Поняття «здоровий спосіб життя» потребує суттєвого аксіологічного розширення, яке дозволить включити в нього нефізіологічні параметри (етичні, естетичні, інтелектуальні, загальнокультурні). У своїй фундаментальній праці «Про сенс життя» М. Рубінштейн розвиває концепцію в основі якої лежить ідея «всебічного розкриття людини як цілісної особистості». Поряд з поняттям фізична культура необхідно говорити про «культуру філософського мислення», яка є необхідним компонентом загальної духовної культури особистості [4, с. 86].

Філософсько-управлінська інтенція «здорового способу думки», що реалізується як аксіологічна настанова, виступає реальною основою для формування здорового способу життя. Саме філософія слугує аналітикою та аксіологічною підставою для прийняття важливих управлінських рішень, задає та формує особливу, багатовимірну «оптику» розгляду життя і здоров'я в контексті парадоксальної глибини та неоднозначності людини [5, с. 56]. Культура

філософського мислення не менш значуща, ніж фізична культура, оскільки, саме за допомогою філософії стає можливим розкриття глибинної парадигми античної пайдейї «у здоровому тілі – здоровий дух», яка в сучасному контексті набуває нове звучання і сенс.

Філософсько-управлінський вимір здорового способу мислення розкриває велику значимість нефізичних аспектів «здорового способу життя (етичних, естетичних, загальнокультурних), показуючи їх позитивну роль в процесі повноцінного становлення особистості, культури її мислення; обґрунтовує свою власну цінність як головного аксіологічного активатора «здорового способу життя», оскільки саме філософія формує те, що називається «здоровим способом думки».

Поняття «здоровий спосіб думки» несе в собі ментальний мотив (інтенцію) до здорового способу життя: «правильне» мислення здатне збудувати здорову парадигму життя на всіх рівнях (фізичному, інтелектуальному, психічному і духовно-моральному), особистісному та суспільному. Філософсько-управлінська інтенція «здорового способу думки», що реалізується як аксіологічна настанова (імператив), спроможна виступати реальною основою для формування здорового способу життя та позитивних змін у суспільстві [6, с. 86].

Здоровий спосіб життя потрібно не тільки пропагувати, але й пояснювати його безальтернативність. По суті справи, мова йде про важливість соціально-управлінських кроків з формування мотивації до повноцінного життя, яке передбачає розуміння нерозривності духовного і фізичного здоров'я особистості та, відповідно, суспільства.

Людина – найвища цінність суспільства, а здоров'я, носієм якого вона є, зумовлює гармонійний розвиток людини і тим самим є запорукою всебічного розвитку суспільства. Здоров'я мислення людини – невід'ємна частина суспільного багатства, необхідна умова розкриття і вдосконалення людських здібностей і можливостей як рушійної сили та найвищої мети суспільного прогресу [1]. Тому саме від соціального управління, його аксіологічних настанов, залежить те, наскільки ця мета стане досяжною.

Список використаної літератури:

1. Бойчук Ю.Д. Людина як космопланетарний та біопсихосоціальний феномен // Вісник ХНПУ імені Г.С. Сковороди «Філософія». – Харків: ХНПУ, 2013. – Вип. 40, ч. I. – С. 51-67.
2. Залеський І.І., Клименко М.О. Екологія людини: підр. – К.: ВЦ «Академія», 2005. – 288 с.
3. Хен Ю. В. Евгеника: основатели и продолжатели. – М.: Гаудеамус, 2016. – 198 с.
4. Рубинштейн М.М. О смысле жизни. – М.: Проспект, 2010. - 278 с.
5. Секач М.Ф. Психология здоровья. Учеб. пособ. для студ. вузов. - М.: Гаудеамус, 2009. – 192 с.
6. Иванюшкин А. Я. «Здоровье» и «болезнь» в системе ценностных ориентации человека. – М.: Наука, 2000. - 293 с.
7. Doichyk M, Doichyk O. The Idea of Dignity in Contemporary Scientific Discourse. Epistemological studies in Philosophy, Social and Political Sciences, 2019. 2 (2). P. 3 – 12.
8. Hoian I. Axiological aspects of moral and legal decision-making. Anthropological Measurements of Philosophical Research. 2019. V. 16. P. 66 – 77.

9. Storozhuk S., Goian I. Gender existence: correlation between equality and identity. Philosophy and Cosmology. 2017. V. 18. P. 208-218.

*Корнят Христіанна,
студентка 2 курсу спеціальності «Філософія» Прикарпатського
національного університету імені Василя Стефаника
(м. Івано-Франківськ, Україна)
Науковий керівник –
Дойчик Максим Вікторович,
д. філос.н., доц.*

ОСОБЛИВОСТІ РОЗУМІННЯ ЩАСТЯ ЯК ГАРМОНІЇ ДУХОВНОГО І ТІЛЕСНОГО НАЧАЛ В ЛЮДИНІ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ РЕНЕСАНСНОМУ ГУМАНІЗМІ

Щоб усвідомити цінність нових уявлень про щастя, що породила доба Відродження, потрібно озирнутися та заглибитись у хронологічно попередні часи Античності та Середньовіччя. Тільки шляхом порівняльного аналізу можна виявити особливості цих епох і побачити, яка вага ідейного внеску європейських ренесансних-гуманістів у розуміння людиною свого «Я», її ставлення до світу та свого життя. Саме там беруть свої витoki початки європейського філософського психологізму [1, с. 14].

Розпочну з розпаду античного суспільства та формування середньовічного етапу європейської історії. Що спричинило появу світогляду, що спирався на заперечення земного щастя, орієнтував на аскезу, надію на благо поза матеріальним світом. Цезаризм та християнство, єдиновладдя та єдинобожжя виникають майже одночасно. В посткризовому суспільстві християнство давало можливість людям відчувати, що не все втрачено, що є шлях істини і порятунку, кожен може вибрати його. Людина у працях християнських апологетів визнається образом і подобою Божою, істотою, здатною нести у собі Дух Святий, наділеною розумом і волею, здатною обирати між добром і злом [6, с. 137]. Соціальна нерівність вже не поставала так гостро, знімаючись постулатом християнського егалітаризму, визнання рівності усіх людей перед Богом [2, с. 272]. Нове значення набувають інститут чернецтва, який в значній мірі став впливати на розвиток мистецтва, літератури та права. Глибинні моральні переконання допомагали владі, якій народ вже корився не через страх, а через християнську свідомість. За доби Середньовіччя виникають пісні про священну війну, а також твори, що мають характер повчань, які наголошували на відмові від земного, грішних людських спокус та бажань, показували шлях до спасіння через аскезу. Страждання, які покірно приймали аскети, робили їх безстрашними і вільними перед небезпеками і загрозами земного світу. Виникає таке поняття як «слізний дар». Спасіння досягає той, хто не шукатиме земної втіхи. Сучасній людині важко зрозуміти таку жертвовність, зануритись настільки в глибини духовного. Але слід визнати, що розвиток християнства у значній мірі спирався на античну філософську спадщину, яка стала методологічною основою для логічного обґрунтування положень християнських догматів. Стоїцизм та неоплатонізм були тими філософськими вченнями, з якими сперечалося й на яких ґрунтувалося християнство. Витoki християнського розуміння ідей блага, свободи

волі, істинного буття беруть свій початок не тільки з юдаїзму, але й із античної мудрості. Філософія давала можливості логічного осмислення понять добра та зла, перспектив людини щодо розв'язання цієї суперечності, досягнення щастя [5, с. 7-8].

Дослідження основних положень вчення про щастя європейських ренесансних гуманістів (Данте Аліг'єрі, Франческо Петрарка, Джаноццо Манеті, Джовані Піко делла Мірандола, Еразм Роттердамський, Станіслав Оріховський та ін.) дозволяє нам стверджувати, що на відміну від середньовічних християнських мислителів, вони не тільки проголосили людину найвищою цінністю, а й створили у своїх вченнях ідеал гармонійної, всебічно розвиненої особистості [4, с. 130]. Ґрунтуючись на цих принципах, вони наголошували, що слід розвивати не лише дух, якому вони все ж таки надавали перевагу, але й тіло. Духовне не покликане тотально гнобити природні потяги людини, а повинно ошляхетнювати її біологічні потреби, суспільні відносини, робити їх дійсно культурними, гуманними. Метою життя для них, як і для античних мислителів, було не приготування до смерті і потойбічного життя, а прагнення до насолоди, щастя. Реабілітація поцейбічного, земного життя людини була найбільшим досягненням європейського ренесансного гуманізму. Моральним ідеалом нової людини стало не її усамітнення, а різнобічне і повнокровне життя, намагання досягти земного щастя, вирішальними складниками у надбанні якого були, на думку ренесансних гуманістів, розум і знання. Християнському аскетизму протиставляється земний добробут людини, повна і розумна насолода радіщами життя. Розумна насолода полягала у тому, що людині варто завжди пам'ятати про крайнощі, в які вона може впасти на шляху здобуття матеріальних благ: зухвалість, заздрість, жадібність і надмірне користолобство. У Середні віки людина пишалась передусім своїм походженням, без шляхетного родоводу не можна було б розраховувати на шану і повагу до свого життя. Натомість ренесансні гуманісти ставили значимість людини в залежність від її особистих якостей, особистої доброчесності, талантів та вміння їх реалізувати [3, с. 158]. Мета життя людини – принести благо собі та оточуючим, повноцінно проживаючи життя та беручи все з тих можливостей, що дає природа. Жінку потрібно поважати на рівні з чоловіком. У ставленні до інших не потрібно дивитись на особу. Оцінювати людину варто за її розумом, особистісними якостями. Розвинений дух та прекрасне тіло влучно доповнюють один одного, адже ти любиш себе у всіх проявах, ти дбаєш як про душу, так і про зовнішній вигляд. Так утворюється гармонія душі та тіла, що є дуже важливо для ментального здоров'я.

Кожне життя – важливе. Французький гуманіст Мішель Монтень у своїх «Дослідах» писав, що душа, натхненна філософією, неодмінно наповнить здоров'ям тіло [7, с. 205]. Царюючий у душі спокій і задоволеність вона випромінює назовні, а внутрішнє, духовне блаженство змінить зовнішність людини, надавши їй сповнену гідності гордість, веселість і жвавість, вираз задоволеності й добрودушності. Відмінною ознакою мудрості є радісне сприйняття життя, яке заспокоює душевні бурі. Доброчесність розумілася ним не лише як дар природи, а як наслідок виховання, самовдосконалення, праці людини над собою впродовж усього життя [3, с. 161].

Отже більшість ренесансних гуманістів розуміли щастя як можливість здійснення вільного й усебічного розвитку особи, реалізацію людиною своїх творчих потенцій, закладених у неї Богом, задоволення її духовних і тілесних потреб. Очевидним було намагання поєднати на християнській основі два підходи

до розуміння щастя, відомих ще з Античності: щастя як насолоди і задоволення від володіння особистими благами, з одного боку, і як задоволення від доброчесного способу життя – з іншого.

В сучасному світі ідеї ренесансного гуманізму продовжують знаходити свою корисність у всіх сферах суспільного життя, зокрема і в навчанні.

Список використаної літератури:

1. Гоян І. М. Історико-філософська рефлексія психологізму: на перетині філософії і психології: монографія. Івано-Франківськ: Симфонія форте, 2011. 360 с.
2. Дойчик М. В. Антиномічний вимір гідності людини у християнській філософії Аврелія Августина. Гілея: науковий вісник. Збірник наукових праць. 2013. Вип. 75 (8). С. 269–272.
3. Дойчик М. В. Ідея гідності в історії європейської філософії: монографія. Видання 2-ге, доповнене. Івано-Франківськ: Прикарпат. нац. ун-т ім. В. Стефаника, 2018. 394 с.
4. Дойчик М. В. Ідея гідності людини в європейському ренесансному гуманізмі. Гілея: науковий вісник. 2010. Вип. 40. С. 125–131.
5. Дойчик М.В. Проблема життя і смерті в українській філософській думці доби Відродження. Вісник Прикарпатського університету. Філософські і психологічні науки. 2008. Вип. 11. С.7 – 15.
6. Дойчик М. В. Юстин Мученик: перший досвід філософського осмислення християнського розуміння гідності. Науковий вісник Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича. Серія: Філософія. 2018. Вип. 806. С. 132–138.
7. Монтень Мишель. Опыты. М.: Правда, 1991. 656 с.

*Міщук Діана,
студентка 2 курсу спеціальності «Філософія»,
Кальянов Антон,
студент 4 курсу спеціальності «Психологія»
Прикарпатського національного
університету імені Василя Стефаника
(м. Івано-Франківськ, Україна)
Науковий керівник –
Дойчик Максим Вікторович,
д. філос.н., доц.*

ДУХОВНЕ ЗДОРОВ'Я КРИЗЬ ПРИЗМУ КОНТЕКСТУАЛІЗМУ

Загалом здоров'я можна поділити на дві складові : фізичне і духовне. Але, перш за все, коли ми говоримо про фізичне та духовне здоров'я, ми маємо зрозуміти, що означають ці поняття. З фізичним здоров'ям все більш менш зрозуміло. Адже найбільш поширений контекст вживання цього словосполучення є безпосередньо стан організму та тіла, зокрема коли людина не хворіє, має стійкий імунітет, займається спортом, правильно харчується і не має небезпечних порушень, які зв'язані з її здоров'ям – тоді ми вважаємо цю людину здоровою фізично. Але коли ми говоримо про духовне здоров'я то тут не все так очевидно, і це є першою проблемою.

Щоб зробити перший крок для визначення, чим є духовне здоров'я – нам потрібно зрозуміти де є ця межа між духовним здоров'ям і не духовним. Коли людина стає духовно збагаченою? Коли, звідки починається цей шлях? Це наводить

нас на ще одне запитання: яким чином людина може стати духовно здоровою і збагаченою. Чи їй потрібно прочитати певну кількість книг або прийняти якусь відповідне віровчення, ідеологію, релігію, чи змінити свій світогляд? І якщо ми будемо прагнути дати відповідь на запитання, тобто де знаходиться ця «межа», скорше всього ми прийдемо до такої проблематики як есенціалізм [2; 4].

Есенціалізм – уявлення, концепція або філософський принцип, що стверджує наявність у речей вічних і незмінних сутностей (комплексу родових якостей і властивостей), які й становлять головний предмет пізнання [1]. В даній проблематиці ми не зможемо знайти відповідь, яка нас цікавить зі сторони контекстуалізму.

Друга проблема – це те, що поставлене запитання щодо духовного здоров'я є неправильним. Варто спитатися, в яких конкретно випадках ми використовуємо це поняття, а не що це. І це нашою справою нас на іншу думку. Духовне здоров'я, як поняття, містить своє значення в залежності від контексту його вживання. Отже, щоб зрозуміти цю проблему, ми повинні зважати на розбір контексту.

Якщо ми будемо розглядати й порівнювати суспільства які знаходяться в Африці, в Західній Європі і на Сході – ми зрозуміємо, що поняття «духовне здоров'я», а саме його трактування дуже відрізняється [5]. Так, для африканського племені людина яка буде чути голоси – буде вважатися цілком духовно здоровою тому, що в їхніх соціальних практиках нормально. І навпаки, для Західного суспільства це буде означати, що людина психічно хвора [3]. Тепер ми доходимо висновку, що в залежності від культури, території, історії і не тільки – поняття духовне здоров'я буде різним, а отже, порівнювати людей, які є духовно здоровими у різних контекстах – неправильно, якщо ми це робимо для того, щоб зрозуміти, хто є більш духовним. Тобто, ми мусимо розглядати це здоров'я в межах контексту [5]. Якщо ми не будемо так робити, то ми стикнемося з думкою, що інші соціальні практики в порівнянні з нашими є хворобливими.

Тепер важливо дати визначення поняттю, так, щоб воно відповідало нашим вище сказаним словам. Духовне здоров'я – це розуміння контексту в якому знаходиться людина. Це слідування і відтворювання соціальних практик, традицій, вербальних інструкцій, які характерні певній культурі, спільноті, які сприяють виживанню цієї спільноти і зокрема індивіда в ній. Соціальні практики – це те, що ми постійно робимо, наприклад: ходимо до школи, в церкву, на роботу, спілкуємося з друзями, поважаємо старших, добре ставимося до батьків, сім'ї, прагнемо заробляти гроші або навчатися на відмінно. Це наше ставлення до чогось або когось, дія яка постійно повторюється. Тобто духовно здорова людина буде слідувати цим практикам, інструкціям і відтворювати їх. Це визначення підходить нам, бо контекст перебування людини може бути дуже різний і ми не можемо розуміти духовне здоров'я, як щось одне, постійне і незмінне, конкретне визначення, що буде підходити для кожної спільноти. Отже, суспільство в якому перебуває людина, буде визначати її духовне здоров'я, а також буде давати йому оцінку. Якщо ви попали в контекст, в якому характерне читання наукової літератури, як соціальна практика, а ви не любите читати або не цікавитесь наукою, то ця спільнота вас буде ідентифікувати, як духовно нездорову людину. Тобто є розмежування між здоровою і нездоровою людиною, яка або слідує, або не слідує соціальним практикам. Якщо людина не буде дотримуватися суспільних імперативів, то це зменшує її можливість до отримання соціальних благ (хороша робота, позитивне ставлення до себе з боку оточуючих, спілкування, допомога, надійні стосунки). І це важливо для прийняття

нею відповідних рішень у житті [6]. В результаті така ситуація може навіть спричинити в неї депресію, фрустрацію, адже, якщо внаслідок неправильно здійсненого вибору з людиною ніхто не взаємодіє – вона страждає.

Третя проблема полягає в тому, що не зважаючи на те, що ми визначили, що таке духовне здоров'я, ми все рівно не уникаємо категоріальної проблеми [5], а щоб вирішити цю проблему нам слід розглядати її наступним чином: духовне здоров'я – це не просто конкретна соціальна практика, інструкція чи її відтворення, а цілі патери соціальних практик та їх слідування, які розтягнуті в часі [5]. Суб'єкт не стає духовно здоровим, якщо протягом двох днів прочитав ряд літератури або сховався до церкви. Людина, яка постійно слідує соціальним практикам, має найбільше шансів отримати соціальні блага (ресурсів), оскільки це дозволяє їй вигідно взаємодіяти в суспільстві. Себто слідування інструкціям відкриває доступ до благ, а саме слідування – це взаємодія в групі або суспільстві. Ті ж, хто не слідує, як наслідок, мають менше можливостей отримання ресурсів. Тому людина, яка дотримується соціальних практик, тривалий відрізок часу має доступ до ресурсів в межах своєї культурної групи і саме в такому періоді ми можемо відслідковувати, чи є людина духовно здоровою, чи ні. Не слідування інструкціям призводить до отримання меншої кількості ресурсів, а отже, до збільшення проблем для самої людини. Як приклад, візьмемо людину, яка замість того, щоб навчатися, або йти на роботу (а це все є соціальні практики розтягнуті у часі) – усе це ігнорує, а отже має менше шансів (варіантів) отримати ресурси. Як наслідок, може вчиняти злочин – крадіжку. Злочинець у соціальному контексті представлений, як духовно нездоровий [4], оскільки вчиняє практики, які завдають шкоди суспільству, а значить ресурсам, які розподіляються між людьми, що дотримуються соціальних практик.

Список використаної літератури:

1. Есенціалізм [Електронний ресурс]. Режим доступу до ресурсу: <http://a-z-gender.net/ua/esencializm.html>.
2. Вітгенштейн Л. Філософські дослідження. Київ: ОСНОВИ, 1995. 309 с.
3. Райл Г. Понятие сознания. М., 1999. 334 с.
4. Фуко М. История безумия в классическую эпоху. М.: АСТ, 2010. 698 с.
5. Guerin B. How to rethink human behaviour / Bernard Guerin., 2016. 261 с.
6. Hoian I. Axiological aspects of moral and legal decision-making. Anthropological Measurements of Philosophical Research. 2019. V. 16. P. 66 – 77.

*Макарук Катерина,
аспірантка кафедри філософії, соціології та релігієзнавства
Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника
(м. Івано-Франківськ, Україна)*

ПОЧУТТЯ ВЛАСНОЇ ГІДНОСТІ ЯК УМОВА ДУШЕВНОЇ РІВНОВАГИ (ГЕНДЕРНИЙ АСПЕКТ)

Здоров'я завжди вважалося і продовжує вважатися однією з найбільших цінностей людини, оскільки, воно є основою, яка забезпечує її життєдіяльність. Здоров'я людини є широким поняттям, яке включає в себе, як фізичне, так і психологічне, душевне і соціальне здоров'я, які мають перебувати в гармонії, оскільки, погіршення рівня одної складової, істотно впливає й на всі інші складові

людського здоров'я. Проблеми зі здоров'ям неминуче ведуть до погіршення життєвого рівня людини і відбиваються на всіх сферах її життєдіяльності [4, с. 117]. Душевне здоров'я є важливою складовою загального здоров'я людини.

Душевне здоров'я людини визначається як стан гармонійного психологічного та соціального благополуччя, за якого людина може ефективно протистояти стресовим ситуаціям та впливам зовнішніх факторів, комфортно почувається в соціумі та здатна на продуктивну діяльність. Невід'ємною складовою душевного здоров'я є душевна рівновага, яка розуміє в собі гармонію людини, як із собою, так із середовищем, що її оточує. Стан душевної рівноваги передбачає стан спокою, стійкість до життєвих обставин, без надмірних перепадів, ні в сторону сильної радості, ні в сторону глибокого занепокоєння.

Важливою ознакою душевного здоров'я людини є почуття власної гідності, яке дозволяє людині усвідомлювати свою самоцінність, що є складовою здорового сприйняття самого себе, а також усвідомлювати цінність інших людей, що веде до нормального соціального життя індивіда. В сукупності, ці складові призводять до душевного урівноваження людини. Гідність виступає, як певний емоційно-вольовий стан, який притаманний кожній людині, як вища межа людського буття [3, с. 6].

У повсякденному житті сучасної людини душевне здоров'я та душевна рівновага людини нерідко ігноруються, оскільки, зазвичай ці сфери не прийнято обговорювати. При цьому, сфера душевної рівноваги людини часто піддається зовнішнім впливам, яким не кожна людина може протистояти. Порушення людської гідності, дискримінація, осуд, втручання в особисті сфери життя, тиск з боку суспільства призводять до стресових ситуацій, зниження рівня душевного здоров'я, почуття невдоволення собою та своїм життям. У цих процесах можна прослідкувати і гендерний аспект, оскільки і жінки, і чоловіки піддаються суспільній дискримінації за невідповідність тим, чи іншим усталеним нормам, встановленим суспільством, що не може не позначитися на внутрішньому, душевному стані. Це зумовлено тим, що і жінки, і чоловіки в суспільстві мають стійкі історично сформовані гендерні відмінності, які визначають їх ролі і соціальні можливості [1, с. 42].

Внаслідок цього, людина виявляється обмеженою в своїх діях. Дотримання цих обмежень схвалюється суспільством, а вихід за межі, в свою чергу, призводить до засудження. Цей процес зачіпає гідність і жінок, і чоловіків, оскільки, суспільство ставить свої вимоги до обох статей. Від жінок суспільство вимагає бути, перш за все дружиною, господинею, при цьому, також, бути працевлаштованою, проте не покладати надій на кар'єрне зростання та можливість підвищення соціальної активності. Жінка повинна встигати завжди й усюди, жертвувати своїм фізичним і душевним здоров'ям – саме так виглядає «справжня» жінка в очах суспільства. Якщо ця вимога не дотримана, суспільство не втрачатиме можливості вказати жінці на те, що вона «погана», або «неправильна» [5, с. 24]. В свою чергу, від чоловіка суспільство вимагає емоційної, фізичної стійкості, реалізації себе в сфері кар'єри, прагнення до завоювання певного статусу. При цьому, засуджується приналежність до занять, які вважаються стереотипно жіночими. Ще гостріше засуджується надмірний вияв емоцій, що на думку суспільства не може бути ознакою «справжнього», «правильного» чоловіка, а є властивим жінкам, при цьому, чоловік повинен проявляти певну агресію, і завжди повинен бути готовим захистити свою честь і свою територію [5, с. 26]. Нам часто доводиться чути такі фрази як: «Справжній чоловік повинен...» або «Справжня жінка повинна», за якими слідує перелік вимог, які можуть бути і парадоксальними і навіть такими, що

взаємовиключають одна одну. У гонитві за тим, щоб відповідати суспільному стандарту, люди (не залежно від статі), втрачають себе, почуття власної гідності, свою власну ідентичність, завдають шкоду своєму душевному здоров'ю, оскільки людина не може бути врівноваженою, перебуваючи в постійному страху не вписатись, в так звану «картину світу».

Отож, якщо життя людини проголошується найвищою суспільною цінністю, то, відповідно, здоров'я також має високу цінність для людини, оскільки воно є основою життя. Втрата людиною здоров'я наносить непоправну шкоду життєдіяльності людини і може навіть призвести до найгіршого – до втрати людиною життя. Оскільки всі складові людського здоров'я перебувають у тісному взаємозв'язку між собою, було б неправильно ігнорувати душевне здоров'я людини, проблему, яка хоч і не завдає фізичного болю, та спричиняє душевні страждання, що ведуть людину до втрати гідного ставлення себе та навколишніх, і навіть може змусити людину саму позбавити себе життя. Тому, людині варто уважно ставитися до свого душевного здоров'я, дотримуватися душевної рівноваги, зберігати стійкість у складних життєвих ситуаціях, а також, що важливо, не завдавати шкоду душевному здоров'ю інших людей. Навпаки, потрібно бути підтримкою тим, хто потребує допомоги. Проявляти милосердну любов, яка є дієвими ліками для душі, як для об'єкта, так і суб'єкта милосердя [2, с. 37-38]. Важливо пам'ятати про свою гідність і свою самоцінність як людини, і про гідне ставлення до інших людей. Варто пам'ятати про цінність людини самої по собі, не ставити її в рамки соціальних стереотипів, поважати вибір інших і толерантно ставитися до людей, що, в свою чергу, веде до гармонійного існування в суспільстві.

Список використаної літератури:

1. Гоян І. М., Сторожук С. В., Федик О. В. Ідейні засади гендерної дискримінації. Науковий вісник НУБіП України. Серія: Гуманітарні студії. № 295 (2018) С.40-51.
2. Гоян И. М., Дойчик М. В. Милосердие как проявление достоинства личности / М.В. Дойчик. Социальное воспитание. Научный журнал. Витебск. 2014. №2 (4). июль-декабрь. С. 37 – 45.
3. Дойчик М. В. Ідея гідності в історії європейської філософії: монографія. Видання 2-ге, доповнене. Івано-Франківськ: Прикарпат. нац. ун-т ім. В. Стефаника, 2018. 394 с.
4. Путров С. Ю. Цінність здоров'я особистості як об'єкт філософського пізнання. С. Ю. Путров. Нова парадигма. 2012. Вип. 112. С. 116-122.
5. Рогачева Т. В. Влияние гендерных особенностей на здоровье. Сибирский психологический журнал. 2012 № 44. С. 23-30.

*Матвійчук Тарас,
аспірант кафедри філософії, соціології та релігієзнавства
Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника
(м. Івано-Франківськ, Україна)*

ФІЛОСОФІЯ ЯК ПСИХОТЕРАПІЯ (У ПЕРСПЕКТИВІ ІДЕЙ Л. ВІТГЕНШТАЙНА)

Характерним для 20 століття є процес взаємної інтеграції філософії та психотерапії. Аналізуючи їх відношення можна виокремити такі два рівні: 1. Філософія виступає метатеорією по відношенню до психотерапії. 2. Філософія є одним із інструментів психотерапії. [4, с. 26]. Філософський психологізм стає знаковим феноменом західної культури цього часу, як у версії раціоналізму, так і ірраціоналізму [2, с. 332-333].

О. Шевчук виокремлює низку філософських течій, що сформувалися у минулому столітті та мали безпосередній вплив на різноманітні практики психотерапії. Наприклад: позитивізм та неопозитивізм, які впливали на клінічну психіатрію та неврологію кінця 19 ст. початку 20 ст., психоаналіз як специфічний тип філософської герменевтики (психоаналіз в інтерпретації П. Рікера), екзистенційно-феноменологічну психіатрію та психоструктуралізм. [4, с. 25]. Особливо варто виокремити пізні ідеї Л. Вітгенштайна, де артикулюється метафора філософії як своєрідної терапії, що була підхоплена й успішно розвинута в рамках лінгвістичної філософії, філософії свідомості та неопрагматизму.

Під психотерапією прийнято вважати систему планомірних впливів на психіку людини, що має метою поліпшення її психічного та фізичного здоров'я. Спираючись на це визначення можна зробити припущення про наявність психотерапевтичного компоненту уже у вченнях давньогрецьких філософів, які розглядали філософію як знання, спрямоване на досягнення блага, одним із яких є фізичне та психічне здоров'я. Проте у контексті ідей Л. Вітгенштайна метафора філософії як терапії набуває дещо відмінного значення. Характерними ознаками його підходу є:

1. Розуміння суб'єкта філософування як включеного у конкретний історичний та психологічний контекст.

2. Філософське мислення позиціонується як глибоко особистісне. Дослідники філософії Л. Вітгенштайна (наприклад Г. Ф. Врігт, Я. Хінтікка, А. Бадью) стверджують, що автор розв'язуючи логічні проблеми водночас намагався знайти відповідь на власні екзистенційні питання, таким чином він здійснював власну психотерапію.

3. Л. Вітгенштайн здійснив «лінгвістичний поворот» у філософії, і як наслідок, розглядав процеси мислення виключно в лінгвістичній площині.

4. Тому терапія, про яку писав Л. Вітгенштайн, є терапією нашої мови.

Рання логіко-формальна філософія Л. Вітгенштайна також може бути представлена як психотерапевтична практика, спрямована на подолання ілюзій та помилок мислення, що виникають внаслідок нерозуміння логіки нашої мови. Завданням, яке перед собою ставив Л. Вітгенштайн у «Логіко-філософському трактаті», є допомогти побачити світ правильно [1, с. 86].

У пізній лінгвістичній філософії Л. Вітгенштайн розвивав метафору філософії як терапії, спрямованої на розв'язання концептуальних та логічних помилок, на які провокує наша мова. У відомому афоризмі із «Філософських досліджень» він писав: «309. Яка ваша мета у філософії? – Показати мусі вихід із мухоловки» (тобто допомогти людям уникнути псевдопроблем, що генеруються мовою). Як зазначав Г. Бейкер, ціллю пізньої філософії Л. Вітгенштайна було уникнення негативних емоційних станів, що виникають внаслідок філософських псевдопроблем [5, с. 58]. В іншому відомому афоризмі Л. Вітгенштайн пише: «255. Філософ трактує питання як лікар хворобу». Отже метою філософа є «лікувати» мову від різноманітних псевдопроблем. При цьому Л. Вітгенштайн зазначає, що у філософії, як і в психотерапії не існує єдиного методу терапії [1, с. 141].

Л. Вітгенштайн у пізніх дослідженнях запропонував низку інструментів, спрямованих на очищення мови від хвороб (на очищення від концептуальних помилок). Наприклад:

1. Підхід до мови як до сукупності мовних ігор, а не як до статичної системи. Як зазначав Р. Рортрі, це дозволило подолати давню філософську ілюзію пошуку металінгвістичної мовної гри, позбавленої історичного, культурного, психологічного контексту [3, с. 126]. Еволюція Л. Вітгенштайна від логіко-формальної концепції мови до концепції мовних ігор була переходом від інструментально гіршої моделі мови до кращої, з метою зменшення кількості концептуальних помилок [6, с. 30].

2. Постійне уточнення значення. У своїх пізніх текстах Л. Вітгенштайн демонструє важливість постійного уточнення та роз'яснення значення слів при встановленні комунікації.

3. Очищення від непотрібних конотацій, неактуальних у контексті конкретної мовної гри.

4. Повернення словам буденного (очевидного, або ж актуального) значення.

5. Очищення слів від метафізичного вжитку. Наприклад, вживання мовних конструкцій «плин часу» є зразком невідповідного (метафізичного) вживання слів.

6. Очищення мови від слів, речень, що вживаються без очевидного, зрозумілого контексту. Як приклад, можна навести «прості об'єкти», про які йшлося у «Логіко-філософському трактаті».

7. Розмежування різних мовних ігор і контроль їхнього вжитку.

8. Виокремлення церемоніальних мовних ігор і заперечення можливості їх раціонального обґрунтування.

9. Установка на комплексний підхід до опису реальності. Як зазначав Л. Вітгенштайн: «Головна причина філософських хворіб – однобічна дієта: ми підкріплюємо свої думки тільки одним видом прикладів» [1, с. 241].

Метафора філософії як психотерапії розвивалася в рамках лінгвістичної філософії, зокрема Дж. Петерман вважав, що процес філософської психотерапії, запропонованої Л. Вітгенштайном є процесом переосмислення та заміщення поточних філософських переконань на більш адекватні. Дж. Петерман виокремив три етапи філософської психотерапії: 1. Співрозмовники, що розпочинають процес філософської психотерапії, повинні чітко визначити свої поточні переконання, а також визнати можливість помилковості своїх переконань. 2. Поточні переконання піддаються сумніву та критиці, і якщо виявляється їх помилковість, то їх необхідно відкинути. 3. Учасник філософської психотерапії повинен отримати нові переконання, які планувались в процесі психотерапії як більш актуальні та корисні, або ж які виникали у самому процесі психотерапії. [7, с. 5].

Застосування наведених вище інструментів сприятиме зменшенню кількості концептуальних помилок та викривлень у нашому сприйнятті, а також дозволить організувати ефективнішу комунікацію з іншими людьми та соціальною реальністю взагалі. Такий вплив сприятиме формуванню більш адекватної та психічно сприятливішої картини реальності, що матиме психотерапевтичний ефект.

Список використаної літератури:

1. Вітгенштайн Л. *Tractatus Logico-Philosophicus*; Філософські дослідження / пер. з нім. Є. Попович. Київ: Основи, 1995. 311 с.
2. Гоян І. М. Історико-філософська рефлексія психологізму: на перетині філософії і психології: монографія. Івано-Франківськ: Симфонія форте, 2011. 360 с.

3. Рорти Р. Витгенштейн, Хайдеггер и гипостазирование языка. *Философия Мартина Хайдеггера и современность* / ред. Н. В. Мотрошилова. Москва : Наука, 1991. С. 122–133.
4. Шевчук О. Філософія як терапія та метатерапія. *Наукові записки філософії та релігієзнавства*. 2008. Том 76. С. 25-29.
5. Fischer E. How to practice philosophy as therapy: philosophical therapy. *Metaphilosophy*. №42. С. 49-82.
6. Lunsford G. M. Socrates and Wittgenstein: Philosophy as therapy [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://fsu.digital.flvc.org/islandora/object/fsu%3A169213>
7. Peterman J. F. Philosophy as Therapy. An Interpretation and Defense of Wittgenstein's Late Philosophical Project.- New York: State University of New York Press, 1992.- 158 p.

*Мацап`як Ольга,
аспірантка кафедри філософії, соціології та релігієзнавства
Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника
(м. Івано-Франківськ, Україна)*

СПІВСТРАЖДАННЯ ЯК ВИЯВ ЛЮДСЬКОГО В ЛЮДИНІ.

АРТУР ШОПЕНГАУЕР

Часто ми помічаємо, що дивимося на інших то зі співчуттям, то інколи з байдужістю або зловтіхою. Все це свідчить про те, що ми володіємо двома різними способами буття й пізнання: егоїстичним та альтруїстичним, які є протилежними. Саме так розуміє хвили нашої душі відомий представник європейського філософського психологізму Артур Шопенгауер [2, с. 191]. На його думку, один із них формується за принципом «індивідуації», внаслідок якого всі інші здаються чужими і ворожими нашому «я». При цьому ми егоїстично нічого не можемо відчувати до інших, крім байдужості, заздрості, ненависті і зловтіхи. Другий спосіб містить принцип «tat-tvam-asi» (тотожності), за яким всі інші створіння постають тотожними з нашим «я», тому в нас виникають почуття любові, співстраждання і співчуття. У такому випадку перший спосіб буття й пізнання віддаляє нас одне від одного, а другий цю відстань долає, змушуючи нас бачити в кожній людині самого себе [10, с. 1378-1379].

Власне вихідним пунктом розмежування орієнтацій людини на чесноти або пороки, є протилежність її основного настрою по відношенню до інших, що набуває характеру заздрості, ненависті, зловтіхи або співчуття, любові, співстраждання. Ці два діаметрально протилежні типи властивостей вкорінені в кожній людині, впливаючи з неминучого порівняння її власного становища з чужим; і потім вже з огляду на те, як результати цього порівняння подіють на її особистий характер, та чи інша властивість лягає в основу її настрою, і стає джерелом її дій. Заздрість і зловтіха вибудовують непроникну перепону між «ти» і «я», а співчуття і співстраждання – тонку й прозору, іноді ж і зовсім її усувають, при цьому щезає відмінність між «я» і «не-я» [10, с. 1145].

Егоїзм хоч і перша, важлива, але все ж таки не єдина сила, з якою людині доводиться вступати в боротьбу у собі [10, с. 1157]. Поруч із егоїзмом в людській душі уживаються ще й «безкорисливе зло» і «ворожнеча», які приносять в наше

життя злочини і страждання. Однак не все ними вичерпується, адже зустрічаються на світі добрі і чесні люди, чиї вчинки можна назвати безкорисливими і справедливими. Іноді людина віддає своє життя заради того, щоб врятувати життя інших, іноді бідний повертає багатому його загублені речі. Такі випадки мають місце, але, як пише А. Шопенгауер, та повага, яка виникає до таких вчинків, і те здивування в очах оточуючих показують, наскільки рідко це зустрічаються у нашому світі. Їх джерело вкорінене в тому глибоко таємничому, навіть містичному процесі, який називається співстражданням. Співстраждання, за А. Шопенгауером, як вже було зазначено вище, є одним з фундаментальних проявів іншого, протилежного егоїстичному, альтруїстичного способу пізнання. В ньому зникає стіна, яка розділяє людей між собою, в ньому чуже стає нам знайомим і рідним, і ніби перетворюється у наше «я» [1, с. 41]. Філософ підкреслює, що при взаємодії з людиною ніколи не варто оцінювати її з критичної точки зору, намагаючись спершу віднайти її недосконалість чи порочність. Навпаки, треба дивитись на людину єдино з позиції співчуття і співстраждання [10, с. 1143]. За переконанням А. Шопенгауера, співстраждання може приймати подвійну форму: по-перше, воно виявляється в нас як сила, що протидіє егоїстичним і злим мотивам, яка утримує нас від дій, які б принесли шкоду і страждання ближнім, у такому випадку воно є справедливістю. Визначальне правило справедливості: нікому не нашкодь. Цим воно виявляє спорідненість із принципом блага, пов'язаного з альтруїстичним прагненням людини зробити світ кращим. По-друге, співстраждання досягає вищого рівня і діє позитивно, воно спонукає нас допомогти тим, хто страждає, і тоді воно називається людяністю. Вже було згадано шопенгауерівське правило людинолюбства: допомагай усім скільки можеш. До справедливості й людинолюбства зводиться все, що морально є добрим. Захищаючи цей висновок, А. Шопенгауер рішуче виступає проти будь-якого внесення в етику тих обов'язків, які має людина щодо самої себе [7, с. 5]. І це при тому, що червоною ниткою усієї філософії людини А. Шопенгауера є соціальний ізоляціонізм [3; 4; 5]. Парадоксальність міркувань філософа не заважає йому стверджувати, що відсутність саме егоїстичних мотивів є критерієм моральної цінності дій. Морально цінними є ті вчинки, метою яких є добро інших, – це так звані альтруїстичні вчинки, спонукою до яких є співстраждання [9, с. 307].

Жалість і співстраждання, як і пов'язане з ним співчуття, є найпотужнішими емоціями нашого життя. Вони даються лише через спілкування з іншими людьми і навіть тваринами й покликані підтримувати саме життя як таке, або ж, як стверджує А. Шопенгауер, підтримувати волю до життя.

Людський інстинкт прагне уникнути болю і шукає задоволення, спираючись і на больові пригадування, тобто на пам'ять про біль, перенесений у минулому, це також стосується і страждань близьких людей. Натомість фрейдівський підхід пропонує досягнути «принцип сили болю», який полягає в тому, що процес виявлення та відкритого визнання й розуміння чужого болю, є єдиною дорогою, щоб переробити спричинену стражданням приховану психічну травму і знайти шлях до справжньої емоційної свободи. Тобто біль виступає потужним капіталом етичного гатунку, він стає таким за умови дієвого співчуття і співстраждання. Саме на це особливу увагу звертає А. Шопенгауер [10, с. 1161].

Для німецького філософа, альтруїстичні форми співпереживання (співчуття, любов, співстраждання) є справжнім моральним імпульсом, джерелом безкорисливих людських вчинків, здатним подолати егоїзм людської натури. [6, с. 78]. Співстраждання – це прийняття на себе страждань іншого, переживання з ним

цього страждання, як свого власного. Співстраждання винятково індивідуальний стан, оскільки кожен із нас по-різному відчуває душевний чи фізичний біль. Співстраждання є переживанням чужого страждання і його причин як своїх власних із високим ступенем отождолення, що супроводжується інтенсивною душевною потребою в проявленні турботи і наданні підтримки заради блага іншого, що має допомогти людині в скрутній ситуації перебороти травму й одужати [6, с. 100-101]. Співстраждання – незаперечний факт людської свідомості, «сутнісно їй властиве, ґрунтується не на уявленнях, поняттях, релігіях, міфах, вихованні, а має споконвічний і безпосередній характер, закладений в самій людській природі, дає саме тому про себе взнаки при будь-яких обставинах і в усі часи» [6, с. 77]. В цьому випадку співчуття постає не тільки актом свідомості, а є екзистенціальним актом, який закладений в людській природі та є екзистенціалом.

Як не прикро це визнавати, в наш прагматичний час здатність до співстраждання, милосердної любові для багатьох людей постає не найкращим емоційно-ціннісним станом, а навіть і свідченням слабкості. І це надає співстраждання іноді незаслуженого негативного забарвлення. І лише в моменти так званої граничної ситуації дуже швидко стає очевидним, що без цих моральних якостей, усі інші цивілізаційні здобутки втрачають свій сенс, і навіть перетворюються на реальну загрозу існуванню не тільки самої людини, людського роду загалом, а й усього живого в нашому крихкому земному світі. А. Шопенгауер якраз і бачив своє покликання в тому, щоб донести це бачення в доступній філософській формі до широкого читацького загалу заради його ж блага [8]. І саме це в умовах стрімко змінного і непередбачуваного сучасного світу робить його прозоріння особливо важливими, як в теоретичному, так і практичному сенсах.

Список використаної літератури

1. Гоян И. М., Дойчик М. В. Милосердие как проявление достоинства личности / М.В. Дойчик. Социальное воспитание. Научный журнал. Витебск. 2014. №2 (4). июль-декабрь. С. 37 – 45.
2. Гоян И. М. Історико-філософська рефлексія психологізму: на перетині філософії і психології: монографія. Івано-Франківськ: Симфонія форте, 2011. 360 с.
3. Дойчик М. В. Гідність генія у філософській творчості А. Шопенгауера. Гілея: науковий вісник : збірник наукових праць / гол. ред. В. М. Вашкевич. – К. : Видавництво «Гілея», 2016. Вип. 111(8). С. 249–254.
4. Дойчик М. В. Ідея гідності в історії європейської філософії: монографія. Видання 2-ге, доповнене. Івано-Франківськ: Прикарпат. нац. ун-т ім. В. Стефаника, 2018. 394 с.
5. Дойчик М. В. Трактатування духовності як основи гідності людини у філософії А. Шопенгауера. Вісник Прикарпатського університету: Філософські і психологічні науки. Івано-Франківськ, 2016. Вип. 20. С. 51–57.
6. Карась А., Рьод В., Лой А. та ін. Філософія Артура Шопенгауера та сучасність: колективна монографія. Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2012. 164 с.
7. Лопатин Л.М. Философские характеристики и речи. Минск : Харвест, Москва : АСТ, 2000. 496 с.
8. Мацап`як О. Особливості розуміння моралі у філософії А. Шопенгауера. Науковий вісник Чернівецького національного університету. Серія: Філософія. Випуск 806. С. 97 – 101.
9. Рьод В. Шлях філософії: з XVII по XIX століття [пер. з нім. В. Терлецького то О. Ведрова]. Київ : Дух і Літера, 2009. 388 с.

10. Шопенгауер А. Мир как воля и представление [пер. с нем. Ю. Айхенвальд, Ф. Черниговец, Р. Кресин. Минск : Литература, 1998. 1408 с.

*Парчук Ірина,
студентка факультету землевпорядкування,
Національного університету біоресурсів
і природокористування України
(м. Київ, Україна)
Науковий керівник –
Сторожук Світлана Володимирівна,
д.-р. філос. наук, проф.*

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ

Багато в чому сьогоднішня система освіти набагато краща за традиційну. Технології – це найбільші зміни та найбільші перевага одночасно. Різні пристрої, такі як комп'ютери, проектори, планшети та смартфони, роблять процес навчання простішим та цікавішим. Інтернет дає як студентам, так і викладачам доступ до безмежних знань. Але це не ідеальна система освіти яку б ми всі хотіли мати. Тому необхідно шукати шляхи вдосконалення цієї системи. Для того щоб подолати проблеми сучасної освіти потрібно насамперед їх визначити.

Покращення рівня освіти студентів.

Освіта – це процес навчання протягом усього життя – він не закінчується вашим закінченням навчального закладу, це процес прогресу до самовдосконалення. Навчання може бути набагато глибшим та достовірнішим, якщо ми розглядаємо освіту як допитливість – завжди запитуємо, чому, досліджуючи нові способи та думаючи інакше. Освіта – це не накопичення інформації, а виконання наявної інформації, яка сприяє розвитку відповідних навичок та творчості. Вища освіта повинна стосуватися підготовки студентів до реального світу, проведення курсів, орієнтованих на кар'єру, для розвитку навичок попиту. Освіта повинна створювати середовище, що заохочує ріст для природної допитливості, творчості, зацікавленості та обдарованості учнів.

Застаріла програма навчання.

В Україні та і не лише іде постійна зміна та вдосконалення освітньої системи але, багато особливостей навчальної програми залишились незмінними.

Одним із небагатьох рішень буде виключення стандартизованих іспитів. Це радикальна пропозиція. Однак стандартизовані іспити – це велика проблема. Ми хочемо, щоб студенти вчилися у своєму власному темпі. Ми персоналізуємо процес навчання. Тоді чому ми очікуємо, що вони будуть конкурувати між собою і відповідати тим самим стандартам.

На мою думку, необхідно більш творче підходити до здачі іспитів, адже поспілкувавшись із студентом особисто на тему за програмою набагато краще зрозуміти які знання він має.

Вартість навчання у навчальних закладах стрімко підвищується.

Ця проблема виникала на всіх етапах розвитку освіти. Погодьтеся не кожен в змозі оплатити омріяне навчання в інституті.

На жаль, безліч випускників після завершення навчального закладу не мають достатньо практичних знань. Це означає, що система погано готує їх до наступних викликів. Необхідно більше стажувати майбутніх фахівців.

Практична освіта – це виклик, який ми досі не зустрічали. Ми повинні отримати більше практичного. Еволюція освітньої системи є важливим процесом. В даний час ми маємо систему, яка більш відповідає потребам поколінь у порівнянні з традиційною системою. Однак це все ще не ідеально.

Освіта є найважливішою частиною будь-якої розвиненої нації. Без освіти людина чи нація не зможуть досягти успіху. Тому необхідно працювати над вдосконаленням цієї сфери, адже це необхідно для подальшого майбутнього розвитку нашої держави.

Список використаної літератури:

1. Бутырина Н.М. Технология новых форм взаимодействия ДОО с семьей. М.: Белгор. гос. ун-т, 2009. 177 с.
2. Франкл В.Є. Пошуки людиною сенсу. Нью-Йорк: Саймон і Шустер; 1984.
3. Фогліо Дж. П., Броді Х. Релігія, віра та сімейна медицина. J Fam Pract. 1988; 27: 473–474.
4. Сторожук С. В. Гоян І.М., Федик О.В. Світоглядні та соціокультурні засади становлення гендерних стереотипів в Україні. Науковий вісник Чернівецького національного університету. Серія: Філософія. 2018, 806. С. 60-69.
5. Storozhuk S., Matvienko I. The gender dimensions of the renaissance social program. Науковий вісник НУБіП України. Серія: Педагогіка, психологія, філософія. 2019 (5). Р. 108-116.

Тимошенко Ольга,
*аспірантка кафедри філософії
гуманітарно-педагогічного факультету,
Національного університету біоресурсів
і природокористування України
(м. Київ, Україна)
Науковий керівник –
Савицька Інна Миколаївна,
кандидат філос. наук, доцент*

ТЕОРІЯ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ ТА ВПЛИВ НА СВІДОМІСТЬ

Соціальна мережа – це мережа людей, які зустрічаються в Інтернеті для спілкування, розміщуючи інформацію та зображення, залишаючи коментарі чи надсилаючи повідомлення. Учасники можуть розширити свої особисті та ділові контакти, зв'язавшись з іншими на веб-сайтах соціальних мереж та в додатках [2]. Завдяки соціальним мережам, користувачі можуть спілкуватися, якщо дивитись профіль людей, то це нам дозволяє більше зрозуміти особистість, яка «за сторінкою»; виконувати дуже багато функцій – від пошуку контактів до збереження мультимедійної інформації тощо. Таким чином, коли ми створюємо сторінку в соціальних мережах про нас стає відомо багато деталей (звичайно, які користувач сам впише на сторінці яка публічно доступна). Після створення сторінки в соціальній мережі, людину легко знайти по різним критеріям (місто, вік, навчальний

заклад, тощо), після деякого часу користування мережею, користувач створює навколо себе коло груп з цікавою для себе тематикою. В таких групах знаходить однодумців, з якими спілкується. За цим всім алгоритм мережі чітко слідкує, за кожним «рухом» користувача, а з соціальними мережами співпрацюють різні організації (починаючи зі звичайного магазину і закінчуючи політичними партіями).

Простіше кажучи, останні розробки в області соціальних мереж і «великих даних» дають організаціям можливість не тільки бачити, а й визначати, як і які знання набувають їх виборці, тон і напрямок дискурсів, а також риторика, яка використовуються для обговорення проблем [3, р.4]. І тут кожен згадав, що під час пошуку конкретного товару, навіть будь-якої довідкової бази, нам потім дуже багато «вспливає» інформації про щось схоже на інших ресурсах, можливо де навіть вигідніші пропозиції. Таку розробку з недавніх пір стало дуже популярно використовувати в передвиборчих кампаніях, теж саме відбувається і з рекламою про ту чи іншу річ або відгуки. Завдяки таким алгоритмам, а також нашим діям, в інтернеті ми створюємо таку систему, завдяки якій можна відстежити всю сферу нашого життя (завдяки чому організації, здійснюючи моніторинг це все можуть корегувати усунувши певні недоліки та погрішності). Тобто ми власними несвідомими діями мобілізуємо корисну інформацію створивши певне інформаційне поле.

І варто не забувати – фільтрація контенту відбувається, а користувачі в свою чергу повинні «формувати звичку перевіряти або доповнювати інформацію, відфільтровану через Інтернет у відповідності до інформації отриманої з традиційних ЗМІ, таких як газети, телешоу, великі новинні сайти тощо» [3. р.7].

Вище зазначене торкається нашої власної інформації і те як завдяки їй фільтрується контент, який нам показується. Що тоді з нашою залежністю від соціальних мереж? «У свіжій статті («The Welfare Effects of Social Media») американські дослідники розповідають про те, що станеться, якщо на якийсь час відключити людей від Facebook. «Вчених цікавило, наскільки люди цінують користування соціальними мережами. Учасників експерименту запитували, скільки грошей вони хотіли б за те, щоб чотири тижні не користуватися Facebook. Якщо людину запитати про це просто так, він може назвати будь-яку суму, не подумавши. Тому людям запропонували назвати ціну (припустимо, \$ 100), після чого дослідники крутили рулетку, де випадково випадало деяке число. Якщо число було менше названої суми, то людина продовжувала користуватися Facebook. А якщо випадало число більше, то йому давали зазначену суму і він повинен був відключити соціальну мережу. Так дослідники вбивали двох зайців одразу: на першому етапі з'ясовували, скільки людина готова заплатити за таку жертву, а на другому визначали її наслідки. Через чотири тижні учасників опитували, порівнювали результати з відповідями тих, хто Facebook не відключав, а також цікавилися, за яку суму люди були готові ще на чотири тижні відмовитися від соціальних мереж» [1]. Так чи можемо ми відключитися від мереж, чи це буде складно, тому що багато сфер нашого життя підв'язані під наш аккаунт (наприклад). Причина лише в цьому, чи все ж таки соціальні мережі мають на нас вплив більше ніж ми думали?

Так, соціальні мережі змінюють нашу поведінку більше, ніж в реальному житті, в першому наші усі дії зафіксовані, люди бачать кожен крок нашого життя (навіть сама реакція під постом в facebook не залишиться інкогніто; або друзі зможуть побачити, тому що ви в списку друзів, або можна буде подивитись, хто яку реакцію поставив). Деякі вчені вважають, що через соціальні мережі з'являється соціальний

тиск, через те, що роблять інші. Користувачі більш активні в своєму житті, ми бачимо це і відчуваємо пригнічення через це. Ми бачимо, пост користувачів, їх реакцію і деяким здається, що думка, яка буде відрізняться, не прийметься суспільством мережі, або ж друзі не зрозуміють. І буде активна дискусія в коментарях. Чи означає це, частково, що при всій своїй відкритості мережа диктує деякі соціальні правила, які треба виконувати щоб не було негативу в вашу сторону. Вважається, що соціальний тиск в реальному житті рідше за віртуальний зустрічається. Тут треба дивитись де спілкування відбувається частіше, якщо подивитися на теперішню ситуацію з пандемією у світі, то користувачів інтернету стало більше, як і різних думок стосовно вірусу. В мережі можливі лише 2 думки, за чи проти, які мають соціальний тиск і ніби наголошує вибрати одну думку.

«Існує дослідження самого Facebook («A 61-million-person experiment in social influence and political mobilization») про те, чи існує щось, що пов'язує з ним соціальний тиск. В рамках цього експерименту частини користувачів соціальної мережі показувала повідомлення з нагадуванням про те, що сьогодні – день голосування, і адреса найближчого ділянки. «Там же можна було натиснути на кнопку «Я проголосував» і побачити на лічильнику, скільки людей вже це зробили. Тут ще не було соціального тиску, так як не було відомо, хто ці люди, які проголосували. А на іншу групу користувачів виявлялося прямий тиск: їм показували все те ж саме, але з особами їхніх друзів, щоб продемонструвати, що вони-то вже проголосували, а ви все ще ні. Потім дослідники проаналізували, чи багато людей пішли на вибори після таких нагадувань. З'ясувалося, що в другому випадку люди частіше натискали на кнопку «Я проголосував» (часто при цьому так і не натиснувши на кнопку, яка дозволяла дізнатися, де це можна зробити). Через соціального тиску багато просто прикинулися, що сходили на вибори. Однак помітна частина людей після цього повідомлення в Facebook дійсно пішли і проголосували (в США факт голосування - публічна інформація). Все це ясно дає зрозуміти, як соціальні мережі можуть маніпулювати і впливати на поведінку користувачів» [1].

Таким чином, накопичені свідчення і дослідження соціальних мереж показують, що вони впливають на наше життя і все те погане і хороше, що про них говорять, – правда: їх вплив на депресію, на сприйняття новин, на отримання задоволення, на збільшення політичної активності і рівня націоналізму. Соціальні мережі – важливий і багатосторонній феномен, який сильно змінює наше життя, і їх вплив не варто недооцінювати.

Список використаної літератури:

1. «Газета и телефон в одном флаконе»: как соцсети влияют на поведение людей. Режим доступа(15.11.2020): <https://theoryandpractice.ru/posts/17451-gazeta-i-telefon-v-odnom-flakone-kak-sotsseti-vliyayut-na-povedenie-lyudey>
2. Що таке соціальні мережі? (види, класифікація, безпека) Режим доступу(15.11.2020): <https://futurenow.com.ua/shho-take-sotsialni-merezhi-vydy-klasifikatsiya-bezpeka/>
3. Chun Wei Choo (2016). The Inquiring Organization: How Organizations Acquire Knowledge and Seek Information \ Internet Epistemology.
4. Robert M. Bond, Christopher J. Fariss, Jason J. Jones, Adam D.I. Kramer, Cameron Marlow, Jaime E. Settle & James H. Fowler. A 61-million-person experiment in social influence and political mobilization. Bond et al (2012) Nature.

5. Сторожук С.В., Гоян І.М. Вплив віртуальної реальності на самоактуалізацію тинейджерів: антропологічний вимір. Антропологічні виміри філософських досліджень. – № 9. – Дніпропетровськ, 2016 – С. 17-28.

Шеховцова Вікторія,
аспірантка I курсу
напрям підготовки 033«Філософія»
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)

ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ В ЕПОХУ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Формування національної самосвідомості українців є окремим фактором її розвитку, який дозволяє усвідомлювати свою самотність. Довготривалий час на формування національної ідентичності впливали інші національні культури.

Зі здобуттям Україною незалежності існують і інші чинники, що впливають на формування культурної ідентичності, серед яких можна виділити пострадянську соціокультурну спадщину. Складнощі з формуванням національної ідентичності пов'язані з відсутністю державної культурної політики і занепадом культури в цілому, особливо з відсутністю цілеспрямованих заходів щодо формування єдиної національно-культурної ідентичності українців. Національна ідентичність українців продовжує формуватися, спостерігається тенденція сприйняття європейської системи цінностей, на противагу радянської.

У своїй роботі «Глобалізація» [2] А. Панарін вважає, що глобалізація – це процес становлення єдиного взаємозалежного світу, у якому народи не відділені один від одного звичними протекціоністськими бар'єрами й кордонами, які водночас заважають їхньому спілкуванню і вбезпечують їх від неупорядкованих зовнішніх впливів [2, с. 15].

С. Пролеєва у своїй роботі «Глобальне суспільство і модерна культура» [3] визначає процес глобалізації як самопізнання людини і людської природи в універсальному вигляді всепланетарної людської спільноти – всесвітнього людства [3, с. 141].

Глобалізація сприяє трансформації суспільства, оновлює процеси формування нової ідентичності в Україні та в усьому світі, диктує необхідність пошуку нових підходів до аналізу ідентичності в контексті глобалізації, відкритості та проникності кордонів, культурне різноманіття. Це призводить до співіснування різних способів життя, культурних кодів, цінностей. Вибір ідентичності вже пов'язаний не лише з безліччю варіантів, що входять до їх культурних та національних традицій, але й з іншими, представленими з-за кордону. З цієї причини питання національної та культурної ідентичності є одним із найважливіших. Оскільки зберегти національну ідентичність на основі власної культури чи іміджу країни вже неможливо, криза національної ідентичності є широко розповсюдженою та глобальною.

Тенденції соціокультурної трансформації України надзвичайно переплітаються з проблемою самоідентифікації параметрів буття. Вплив глобалізації проявляється в

потребі в самоідентифікації і свідчить про кризу самовизначення, нездатність традиційної конвенції, прагнення пізнати особливості менталітету нації.

Розпад Радянського Союзу став для України історичною трансформацією. У 1991 році Україна була проголошена незалежною державою, що посилює процес формування нової національної ідентичності. Однак через сильну економічну, соціокультурну та ідеологічну кризу ці процеси не могли привести до позитивного результату. Причиною тому можна вважати низьку національну обізнаність, низький статус української мови, що є наслідком політики Радянського Союзу. Таким чином, кінець XX століття можна визначити як прагнення самих українців до процесу українзації. Під час Радянського Союзу наша національність ніколи не мала для нас жодного значення.

Проблема формування колективної ідентичності українського народу в контексті соціокультурних трансформацій стає особливо гострою і актуальною в контексті серйозної активізації процесів глобалізації в світі.

Глобалізація як загальносвітовий процес інтеграції економічних, фінансових, соціокультурних аспектів життєдіяльності країн світу не лише відкриває нові можливості для техніко-економічного розвитку, а й сприяє трансформації культури, способу життя людей, системи цінностей і настанов, що визначають становище людини в суспільстві.

Досить усталеною, на сьогодні, є точка зору про те, що глобалізація руйнує і трансформує традиційні форми ідентичності, тому в людей зникає відчуття причетності до певного оточення, сталих та визначених цінностей і орієнтирів. При цьому створюються умови для руйнування ідентичності, пов'язаної з нацією-державою, що є досить гострою проблемою сьогодення і позначається як «криза ідентичності», яка проявляє себе на всіх рівнях суспільного життя.

В своїй праці «Тенденції впливу глобального інформаційного середовища на соціокультурну сферу України» [1] Онищенко О., Горюхов В., Попик В. пов'язують «кризу ідентичності» з розмиванням етнокультурних засад ідентичності націй. Відповідно з боку держав, і не лише національних, а й полінаціональних, є прагнення зберегти національну, загальнодержавну ідентичність, оскільки в умовах глобалізації втрачається підґрунтя, на якому базувалася єдність і монолітність індустріальних країн. Створюється ситуація невизначеності, тобто коли нові ідентичності, засновані на переформатуванні соціальної структури суспільства, що мають прийти на зміну попереднім, ще не сформувалися в закінченому вигляді, а «старі» традиційні цінності зазнають потужного тиску з боку глобалізації. Таким чином, на сьогодні актуалізується проблема пошуку адекватних рішень у відповідь на виклики глобалізації [1, с. 7].

Отже, в українському суспільстві глобалізаційні трансформації виявляються в прояві збереження етнокультурного різноманіття. На сам перед висувається проблема національної соціокультурної ідентичності як умову соціальної єдності. Глобалізаційні процеси вплинули на подолання соціальної та культурної нерівності, практик зменшення тиску цінностей економікоцентризму як шляху до досягнення балансу між особистими та суспільними інтересами. Також у культурі повсякденного життя існують практики волонтерства та благодійності, які відповідають принципам громадянського суспільства та сприяють становленню України як соціальної держави та формування критерії конструктивного міжкультурного та міжконфесійного діалогу.

Список використаної літератури

1. Онищенко О. С., Горовий В. М., Попик В. І. Тенденції впливу глобального інформаційного середовища на соціокультурну сферу України / О. С. Онищенко, В. М. Горовий, В. І. Попик та ін.; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – К., 2013. – 197 с.
2. Панарин А. Глобализация / Панарин А. С. // Глобалистика: энциклопедия / под ред. Ивана Мазура, Александра Чумакова. – М.: Изд-во «Радуга», 2003. – С. 12 – 28 с.
3. Пролеєв С.В. Глобальне суспільство і модерна культура / С.В. Пролеєв, В.В. Шамрай // Людина і культура в умовах глобалізації: Збірник наукових статей. – К.: Видавництво «парапан», 2003.
4. Сторожук С.В., Гоян И.Н., Федик О.В. Роль языка в процессе формирования культурной идентичности Социальное воспитание. 2019. №2. С. 4-14.
5. Бондар С. В. Історіософія І. Лисяка-Рудницького в контексті націотворчих та державотворчих процесів в Україні : автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. філос. наук: спец. 09.00.05 «Історія філософії». Київ, 2005. 16 с.
6. Сторожук С. Націоналізм: Проблема визначення та інтерпретації. Вісник Черкаського університету. 2014. № 31 (324). С. 28-33

*Гордєєва Ірина,
аспірант кафедри філософії та міжнародної комунікації,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)*

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ГЕНДЕРНОЇ ОСВІТИ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ

На сьогодні в світі загалом, і зокрема в Україні, гендерні дослідження викликають певну зацікавленість вчених і суспільних діячів. Українська держава на сучасному етапі зазнає глибоких демократичних перетворень. Реформи, що проводяться в усіх сферах соціального життя українців, спрямовані на формування і розвиток демократичної держави, в якій людина має пріоритетну цінність, а ідея гендерної рівності є невід'ємною частиною життя нашого суспільства.

Оскільки практично всі дослідницькі гендерні центри створено при вищих навчальних закладах, одним з основних типів їх діяльності стало розроблення курсів з гендерної проблематики. Спочатку це були авторські курси (1993 р. Міністерством освіти і науки України затверджено першу авторську програму з гендерної проблематики). Згодом дослідники з жіночих студій починають розробляти спецкурси, які запроваджуються у ВНЗ і стають складовою частиною навчального процесу. Починаючи з 2000 р. спільними зусиллями практично всіх гендерних дослідницьких центрів було розроблено базовий курс «Основи теорії гендеру», програму якого було схвалено і рекомендовано Міністерством освіти і науки України в липні 2003 р. Важливим моментом було те, що стержнем формування цього курсу була «ідея комплексного міждисциплінарного гендерного підходу, можливості гнучко трансформувати даний курс залежно від рівня акредитації, спеціалізації, профільності навчального закладу» [1, с. 93].

За теперішнього часу спеціальні курси з гендерної проблематики читають у незначній кількості вищих навчальних закладів. Досить часто їх форма і зміст є калькою з моделей освіти країн Близького і Дальнього зарубіжжя без відповідного аналізу й урахування української специфіки. Саме відсутність навчальних і науково-методичних матеріалів з гендерного напрямку, на думку багатьох викладачів, гальмує процес впровадження гендерної складової у вищих навчальних закладах України і є однією з причин повільного становлення інфраструктури гендерного знання у вищій школі.

Курси з тематики, пов'язані з гендерними студіями, викладаються в Київському національному університеті ім. Т. Шевченка (зокрема, «Гендерна система ХХ ст.» (соціологія) – автор Л. В. Малес, Харківському національному університеті («Феміністська теорія» (філософія) – автор І. А. Жеребкіна, у Національному університеті «Києво-Могилянська академія» («Теорія і практика гендерних досліджень у суспільстві» (політологія) – автор Л. В. Гонюкова тощо. Здебільшого ці курси є вибірковими (elective) для студентів, у переважній більшості випадків їх відвідують дівчата. Для порівняння: в шведських університетах, наприклад, кожен студент зобов'язаний прослухати один з гендерних курсів. Відповідні дисципліни все ще не стали інтегральною складовою системи гуманітарної освіти в Україні. Гендерні студії не мають державних освітніх стандартів і не затверджені як автономний напрям у науці.

Важливою складовою інституалізації гендерних курсів і включення гендерної складової в структуру вищої освіти стало проведення експертиз програм, підручників і посібників. Основним завданням гендерної експертизи навчальних програм є перевірка дотримання принципу рівноправності статей через адекватне відображення у навчальному матеріалі досвіду як чоловіків, так і жінок, заохочення їхнього рівноправного співробітництва та взаємної поваги. У «Пекінській платформі дій» зазначається: «навчальні програми і матеріали багато в чому мають, як і раніше, тенденційний у гендерному відношенні характер і рідко враховують конкретні потреби дівчат та жінок. Це призводить до закріплення традиційних функцій жінок і чоловіків і обмеження можливостей жінок у саморозвитку як повноправних і рівних партнерів у суспільстві. Нерозуміння гендерних питань працівниками сфери освіти всіх рівнів поглиблює наявну нерівність між чоловіками та жінками, посилюючи дискримінаційні тенденції і принижуючи почуття власної гідності дівчат» [2].

У цілому, коло гендерних дослідників і викладачів не можна назвати багаточисельним, але його ряди постійно поповнюються, оскільки зацікавленість до гендерних студій зростає з боку молоді.

Проте можливості для публікації оригінальних авторських розвідок і перекладів класичних праць з феміністики та гендерології в Україні досить обмежено. За винятком «Гендерних досліджень» (російськомовного і доволі тенденційного видання Харківського Центру Гендерних Досліджень), в Україні на цей час не маємо жодного серйозного, який міг би претендувати на роль наукового часопису з гендерних чи жіночих студій.

Таким чином, зростання кількості й якості досліджень, присвячених гендерним проблемам, породжує потребу гендерних знань у системі вищої освіти України, особливо з боку представників соціальних і гуманітарних спеціальностей. Проте гендерні дослідження поки ще залишаються доволі новою, переважно локальною, освітньою і науковою сферою життя. Тому на сучасному етапі інтеграція гендерного

підходу в національну систему вищої освіти є вкрай необхідною, оскільки гендерна збалансованість в українському суспільстві є одним із індикаторів його визнання як розвиненої держави, що стоїть перед європейським вибором.

Список використаної літератури:

1. Кобелянская Л. Развитие гендерного образования в Украине в контексте современных социально-политических образований II Материалы международной конференции «Гендерное образование: наука и практика». - Бухара, 2003. - 251 с.
2. Пекінська декларація і Платформа дій. Розділ IV. Вища освіта і професійна підготовка жінок/Четверта всесвітня конференція зі становища жінок. -Пекін, 4-15 вересня 1995 р. //http://www.un. org/russian/conferen/women/plat4b.htm
3. Сторожук С., Гоян І. Гендерна рівність у транзитивних суспільствах: проблеми і перспективи. Науковий вісник НУБіП України. Серія: Гуманітарні студії, 2018. 18-29.
4. Storozhuk S., Goian I. Gender equality in the context of social relations. Cherkasy University Bulletin: Philosophy. 2018. №1. С. 3-16.
5. Storozhuk S, Hoian I., Fedyk O. Conceptual modern gender policy challenges. Cherkasy university bulletin: philosophy, 2019. №. 2. Pp. 15-23.

*Гонтар Василь,
аспірант кафедри філософії та міжнародної комунікації,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
(м.Київ, Україна)*

ФІЛОСОФСЬКА КРИТИКА ГІПОТЕЗИ СЕПРА-ВОРФА НА ПРИКЛАДІ ПРОБЛЕМИ ПЕРЕКЛАДУ

Коли мова йде про переклад, то слід розуміти, що це явище яке має велике соціальне значення (навіть чи для когось буде новиною, що більшість людей не знає більшості мов), – це зумовлює суспільну цікавість до цієї теми: як **практичну** – люди потребують міжкультурної комунікації і прагнуть мати гарний переклад між мовами, що, в свою чергу, каузує вдалість міжкультурного діалогу, так і **теоретичну** – людям цікаво говорити і міркувати над сутністю перекладу, його структурою, межами можливостей перекладу, тощо.

Але біда яка постійно спіткає переклад як професійне заняття і наукову теорію має універсальну для суспільно значущих і суспільно цікавих сфер науко-професійної діяльності – недбала журналістська інтерпретація, мотивацію якої можна виразити через нині популярне у блогосфері поняття – clickbait. Багатьом людям цікаво читати і розмірковувати про мову, мислення та переклад, але нецікаво і важко читати наукову академічну літературу, тому журналісти у погоні за сенсаційними, а значить за прибутковими і за привабливими для мас матеріалами, ігнорують стандарти якості і журналістську сумлінність, паразитуючи на суспільному невігластві. У мережі можна постійно знаходити статті про те, що «вчені відкрили», що свободи волі не має, що «квантова фізика довела існування свідомості як», тощо.

Нажаль тема перекладу (у широкому сенсі) не є винятком і можна знайти купу матеріалів про те, що язик детермінує мислення, що у культур і народів ізольовані

категорії у мовах, які не можливо перекласти на інші мови, і взагалі, якщо у мові немає назви для, наприклад, кольору, то представники народів і культур не мають змоги бачити кольори, для позначення яких немає окремого слова. Звичайно, це абсурдно, оскільки, у нас у мові немає назви для кожного відтінку помаранчевого, але ми без проблем можемо розрізняти відтінки помаранчевого (та взагалі що вважати відтінком, а що кольором – це скоріше результат конвенції, а не відображенням реальних знань про устрій світу). Пов'язана проблема такого недбалого відношення до зв'язку мови, мислення і світу з так званою гіпотезою Сепіра – Ворфа, або «гіпотезою лінгвістичної відносності», яка у своїй сильній формі (язык детермінує мислення) навіть не є науковою теорією, а скоріше є поганою метафізичною теорією, яку ніяк неможливо підтвердити чи спростувати, а у слабкій формі (язык впливає на мислення) є тривіальністю, оскільки усім і так зрозуміло, що різні мови, в силу того що вони різні, мають специфічні граматичні аспекти, морфологію, модальності, та відносяться до різних типологічних класів (аналітичних, синтетичних і полісинтетичних). Дуже важко наполягати на тому, що мови можуть існувати як категоріально ізольовані одна від одної [3], оскільки навіть якщо відкинути спекуляції глибинної лінгвістичної реконструкції «прамови», то, виходячи з суто натуралістичних позицій слід зазначити, що було б дивно, якщо б навіть при виникненні різних мов у різних частинах світу незалежно одна від одної, контексти, які передували виникненню мов були сильно відмінними. Так чи інакше, люди, які першими носіями мов, мали спільні проблеми і потреби: їм потрібно було орієнтуватися у просторі, описувати знаряддя праці, назначати місці зустрічі, сигналізувати про небезпеку, домовлятися про поділ здобичі, тощо.

Тому існування категорій просторовості, тривалості, процесу, дії, об'єкту, відношення, моделювання «іншого», вираження намірів та інших більш менш універсально для усіх мов. Щоб настоювати на існуванні якихось принципово неперекладних і невимовних аспектів мислення та мови якихось культур, треба настоювати на принциповій різниці в еволюційній історії існування і розвитку різних народів. Так, деякі мови мають особливості в описі орієнтації у просторі та часі – у них немає просторових категорій «ліво» і «право» та їх орієнтація відбувається відносно конкретних об'єктів, але ми можемо зрозуміти і описати цю орієнтацію. З цим ніяких проблем немає, бо якщо б ми не могли розуміти відмінності між мовою та мисленням, то як взагалі можливо було б знати, що такі різниці між мовами і мисленням існують. Тому сильна версія гіпотези Сепіра – Ворфа методологічно самоспростовна.

Загалом висловлювання різних мов перекладаються одна на одну, але може існувати своя специфіка при передачі різних тонкощів у художньому перекладі. І це справедливо, бо звичайно існують специфічні нюанси для окремих культур і мов, але дескриптивно їх можна пояснити, звичайно при перекладі інколи не вдається передати специфіку, але стосується скоріше конкретних ситуацій, ідіом, сталих виразів, каламбурів, фразеологізмів і вордплеїв. Передати специфіку напряму може не вийти, але завжди можна дати опис, контекст і пояснення. В українській мові є наприклад каламбур «пересолити борщ – переборщити з сіллю», або в англійській мові широко відома фраза лорда Б. Рассела: «Most people would rather die than think – and they do» (більшість людей швидше помруть, ніж почнуть думати. Багато хто так і робить).

В англійській мові існує єдине слово для позначення і братів, і сестер – sibling. У нас немає такого слова, але ми можемо перекласти це поняття через дефініцію, не

маючи при цьому аналогу самого слова. Тому ми можемо перекладати з будь-якої мови будь-який концепт через дескрипцію, вірність цієї тези підкріплюється тим, що люди з самих різних культур можуть повноцінно освоїти далеку від своєї культури і географії мову та вступати у лінгвістичну комунікацію з представниками різних народів і культур (є багато японознавців, арабістів та польових антропологів, які вивчають та класифікують мови племен різних аборигенів. І ці люди мають європейське походження). Тому якщо хтось буде стверджувати, що є принципово неперекладаємі і невимовні аспекти різних мов і різних модусів мислення різних культур, то резонно запитати у такої людини: звідки вона про них знає про ці невимовні особливості, якщо вона принципово немає доступу до них (оскільки вона не належить до цих культур і повних груп), а якщо вона відповість, що знає це на прикладі своєї мови, то слід запитати, звідки вона знає, що на інших мовах неможливо передати цю специфіку хоча б через опис – як людина може стверджувати це, якщо вона не має доступу до цих мов, щоб перевірити справедливість чи хибність свого твердження.

Підводячи підсумки можна сказати, що неперекладність у мовах інколи існує максимум на рівні художніх виразів, які неможливо виражати у різних мовах у сенсі збереження форми, контексту, контекстуальної лаконічності та точності, збереження культурної відгуковності (як у прикладі з раком, який свистить на горі), але стверджувати, що у дескриптивному сенсі неможливо повноцінно перекладати пропозиції однієї мови на іншу значить впадати у самоспростування. Тому слід бути обережним до гучних заголовків, які заявляють, що існують якісь містичні невимовні властивості мов – скоріш за все це погана журналістська інтерпретація заради залучення уваги та коштів.

Список використаної літератури:

1. Кривда Н., Сторожук С. Культурна ідентичність як основа колективної єдності. *International education journal of innovative technologies in social science*. 2018 4(8), VOL.2. С. 58-63.
2. Сторожук С.В. Український «Вавилон» в контексті світової та вітчизняної філософської думки. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 7. Релігієзнавство. Культурологія. Філософія: [зб. наукових праць] / ред. рада: В. П. Андрущенко (голова). – К.: Видавництво НПУ імені М. П. Драгоманова, 2012. Вип. 28 (41). С. 218-224*
3. Сторожук С.В., Гоян И.Н., Федик О.В. Роль языка в процессе формирования культурной идентичности. *Социальное воспитание*. 2019. №2. С. 4-14.

Вовк Анатолій Сергійович,
*аспірант кафедри філософії та міжнародної комунікації
Національного університету біоресурсів
і природокористування України
(м. Київ, Україна)*

НАУКА В ЗАСАДАХ В.І. ШИНКАРУКА ТА ПЕДАГОГІЧНИЙ СПРЯМОВАНOSTI

З іменем Володимира Іларіоновича Шинкарука тісно пов'язані процеси формування філософської освіти в Україні. У вищих навчальних закладах вводилися курси нових філософських дисциплін.

Це були роки «Хрущовської відлиги», але й при коментуванні робіт К.Маркса, Ф. Енгельса, В.І. Леніна. Якщо такі праці, як «Маніфест комуністичної партії», «Розвиток соціалізму від утопії до науки», «Три джерела та три складові марксизму», ще якось вкладалися у «бетонні схеми» «єдино вірної ідеології», то різким дисонансом, що суперечить цим схемам, були: виданий у 1956 р. том «Із ранніх творів», не кажучи вже про «Критику гегелівської «Філософії права»», а з «Німецької ідеології» цитувався, коментувався, пропонувався до списку обов'язкової літератури для вивчення лише I розділ.

Тому Володимир Іларіоновичу поряд з фундаментальними науковими дослідженнями доводилося приділяти увагу реформуванню філософської освіти. Саме з новаторських позицій він аналізує структуру предмету філософії, походження і суті світогляду, природу пізнавального процесу, методологічні функції філософських категорій.

Вказані напрями досліджень дозволяли створити цілісний курс філософії як навчальної дисципліни, та на основі цього курсу протестувати курси таких філософських дисциплін, як етика, естетика, логіка тощо. Розробка Шинкаруком В.І. навчального курсу філософії створювала гарні можливості для оволодіння філософією як наукою майбутніми спеціалістами у галузі філософії.

Із цієї нерозчленованої науки, яку називали філософією, виокремилися спеціальні галузі знання; частина її, яку переважно складали метафізичні, умоглядні розмірковування про буття загалом, що не знайшли підтвердження у розвитку науки, втратила своє значення й опинилася поза межами наукового знання, інша частина була переосмислена, розвинута та склала основу наукового філософського знання про буття».

Протягом всієї історії філософії предмет філософії постійно модифікувався: мається на увазі, що постійно змінювалися поняття про мислення, про буття, про форми та способи відношення мислення до буття. «Коли хочуть визначити місце філософії серед інших форм суспільної свідомості, то вказують, що вона вибудовує світогляд...», – пише Шинкарук. Володимир Іларіонович звертає увагу на той факт, що існує багато визначень поняття «світогляд», але вони навряд чи є задовільними. Ці визначення або неточні, або фрагментарні, або пов'язані з попереднім розумінням філософії. Побудова наукової дефініції світогляду важлива не лише для філософії, а й для конкретних наук. Часто в конкретно-наукових дискусіях, коли слід наводити дані дослідів, експериментів, інші наукові доведення, опоненти посиляються на такий вирішальний аргумент, як «хибні світоглядні позиції». Прикладами таких ситуацій рясніли сучасні В.І. Шинкаруку дискусії, пов'язані з галузями науки, що зароджувалися. Мається на увазі генетика, кібернетика і т.п.

Слід мати на увазі, що будь-яке положення, відкриття конкретної науки має світоглядний характер. Це пояснюється тим, що основне питання світогляду – «має світ природне чи фантастичне походження»? – отримує відповідь у відкриттях конкретних наук. Відповіддю на це питання є і закон Архімеда, і закон всесвітнього тяжіння І. Ньютона, і періодичного закону Д. Менделєєва і так далі.

Інакше кажучи, поняттям «світогляд» користуються всі науки, але лише філософія створює поняття «світогляд», досліджуючи походження, сутність, функції, характер, види світогляду. Від того, наскільки адекватним буде вироблене філософією поняття «світогляду», залежать прогрес самої філософії та успіхи конкретних наук.

Тому визначити «світогляд» через «світ» «рівнозначне визначенню психології через душу, геометрії – через землемірство і т.п.», – справедливо зауважує В. Шинкарук.

Іншими словами, поняття «світ» належить до того періоду розвитку філософії та науки, коли наука не була диференційована, а філософія являла собою сукупність спільних поглядів про оточуючі людину явища суспільства та природи.

У сучасній філософії поняття світогляду набуло нового змісту, який визначається строгим розділенням усього масиву людського знання на філософське та позитивне (конкретно-наукове). Тепер філософія вже не є знанням про світ в цілому, вона є знанням, яке знаходить підтвердження та прояви не в особливій «науці наук», а у конкретних науках, у своєрідній рефлексії над позитивним знанням.

Пізнавальний процес є одночасно і суб'єктивним, і об'єктивним. Пізнання є суб'єктивним тому, що без суб'єкту воно неможливе, суб'єкт накладає на об'єкт свої форми у вигляді мети пізнання; в той же час воно є об'єктивним, оскільки направлене на оволодіння об'єктивним світом. В.І. Шинкарук показує, що таке розуміння суті пізнавального процесу має тривалу передісторію у вигляді боротьби різних поглядів.

Мета пізнання – досягти, відкрити не абсолютну істину, як вічну, незмінну, «істину в останній інстанції», а підсумком кожного фрагмента нескінченного процесу пізнання є істина. З цієї точки зору будь-яка істина є одночасно і абсолютна, і відносна. Таким моментом є п'ятий постулат. Свідчення цього – поява неевклідових геометрій.

Розглядаючи пізнавальний процес як взаємодію суб'єкту та об'єкту, ми з необхідністю приходимо до категорій «опредметнення» і «розпредметнення», «відчуження» і «зняття його». У процесі предметної діяльності людина все більше включає у сферу своєї діяльності різні речовини природи і потім завдяки праці перетворює їх на предмет праці і, в кінцевому підсумку, – в результат праці. Таким чином, людина знімає зовнішні форми з речовини природи і нав'язує їй свою волю, завдяки чому виникає світ олюдненої природи.

До антропологічної тематики Київської філософської школи В.І. Шинкарук долучається ідеями докторської дисертації «Логіка, діалектика і теорія пізнання Гегеля», у якій робить наголос на «Феноменології духа» і «Філософії права» (а не на «Науці логіки»), що виводить дослідження на філософію освіти, культури, виховання, на проблему людини як самосущого буття; тим самим Шинкарук пов'язує уявлення про буття з особливостями людського існування, внаслідок чого філософія постає як своєрідна феноменологія людського буття. Коли у 1964 р. вийшла однойменна із назвою докторської дисертації книга В.І. Шинкарука, то перефразовуючи відомий афоризм, можна її так охарактеризувати: «Після виходу в світ книги В.І. Шинкарука «Логіка, діалектика і теорія пізнання Гегеля» всі ми стали шинкарукіанцями».

Тож застосування цього компонента передбачає формування умінь користуватись необхідною інформацією для досягнення цілей майбутньої

педагогічної діяльності, тобто цілі та зміст навчального процесу мають бути відповідними «інформаційному полю», адекватними сучасним реаліям. Наступний компонент організаційно-методичної моделі (інтегрально-інноваційний) передбачає забезпечення процесу вивчення дисципліни адекватними методами (частковопошуковий, дослідницький, методи діалогу, полілогу, дискусії, аналізу конкретних ситуацій тощо), прийомами (ситуації вибору, успіху, міжсуб'єктних стосунків, постановки перспективних проблем, рефлексії), засобами (спеціальне програмне забезпечення мистецького спрямування, навчально-методичні посібники, проблемні ситуації, мультимедійні засоби тощо) та формами (групова, фронтальна, індивідуальна та самостійна робота; лекційні заняття: лекція-консультація, лекція-прес-конференція; семінар-дискусія, семінар-конференція, тести тощо), що дозволяють на високому професійному рівні організувати науково-дослідну діяльність студентів для ефективного досягнення поставленої мети. Третій, рефлексивно-творчий компонент взаємопов'язаний з попередніми і передбачає наявність необхідного обсягу психолого-педагогічних та спеціальних знань, а також демонструє досвід їх практичного застосування.

Він спрямований на формування умінь здійснювати самоаналіз, самоконтроль, самооцінку і корекцію власної діяльності, яка утворює засади для особистісного та професійного становлення молодого фахівця для розвитку креативності. Характерними властивостями даного компоненту є самоконтроль студентів за власною діяльністю, самооцінка та здатність до рефлексії. Реалізацію цього компонента ми пов'язуємо з умінням студента застосовувати знання для самостійного вирішення задач різного рівня. Творчий характер діяльності передбачає особливий стиль розумової діяльності викладача, пов'язаний з новизною та значущістю результатів, які утворюють складний синтез усіх психічних сфер (пізнавальної, емоційної, вольової та мотиваційної) особистості педагога.

Нагадаємо, що у тлумачному словнику поняття «творчість» роз'яснюється як діяльність людини, що спрямована на створення духовних і матеріальних цінностей. Ця діяльність пройнята елементами нового, вдосконалення, збагачення, розвитку [2, с. 1435]. Щодо форм організації навчального процесу в мистецькій освіті, то вони зводяться до двох видів: індивідуальних і колективних, надаючи перевагу індивідуальним. Їх зміна відбуваються у ході поетапного оволодіння студентами навчальним матеріалом шляхом застосування герменевтичного, синергетичного та емпіричного підходів, що дозволяє поступово, в динаміці дослідити якісно-особистісні зміни всіх учасників навчального процесу. Застосування герменевтичного підходу у навчальній діяльності майбутнього педагога є концептуально новим у розвитку мистецької освіти в цілому. Даний підхід дозволяє майбутньому вчителю досягнути внутрішній зв'язок явищ які вивчаються, мати уявлення про причинно-наслідкові зв'язки тощо. Усе частіше в наукових колах відмічається стрімке зростання зацікавленості у міжпредметних напрямках, яке отримало назву «синергетика».

Як зазначає Шинкарук в результаті впровадження синергетики в освітню галузь стали ідеї, початковою точкою яких є синергетичність процесу освіти, а під педагогічною синергетикою розуміється лише галузь педагогічних знань, яка зміцнює свою позицію, світогляд, відображений в теорії, засадах та закономірностях самоорганізації педагогічних систем. Одна з основних засад синергетичного світогляду постулює, що все нове в природі виникає в процесі розвитку нестійких станів. Наступний – емпіричний підхід застосований у дослідженні є ієрархічно

вищим за попередні. Термін «емпіричний» *empiric* з грецьк. перекладається як дослід. Емпіричними в педагогіці називаються підходи, які забезпечують можливість безпосереднього пізнання педагогічної дійсності [1]. Прикладом реалізації емпіричного підходу є практичне застосування спеціального програмного забезпечення для полегшення обробки інформації мистецького змісту, заощадження часу та самостійної перевірки правильності теоретичних побудов (задумів); студент взаємодіє із самим об'єктом (ІКТ), а не з його знаково-символічним або просторовообразним аналогом (наприклад, партитурою).

Тож врахування цього підходу дозволяє застосовувати різні варіанти дії над об'єктом та спостерігати за змінами, що відбуваються у ньому, а також змінювати за необхідністю умови його застосування. З метою продуктивного здобуття знань та умінь у майбутніх вчителів мистецького профілю ми дотримуємось думки педагога-дослідника П. Підкасистого, який розділяє засоби навчання на матеріальні та ідеальні.

До матеріальних відносять підручники, посібники, дидактичні матеріали, книги-першоджерела, тестовий матеріал, лабораторне обладнання тощо. Ідеальними науковець вважає засвоєні раніше знання та уміння, які використовують викладачі та студенти для опанування нових знань – усне й письмове мовлення, живопис, нотна грамота, музика, інфокомунікаційні технології, загальна культура вчителя, методи навчання та форми організації навчальної діяльності тощо [5].

Оскільки провідним засобом у фаховій підготовці студентів Інститутів виступають ІКТ, це дозволяє стверджувати, що головним постулатом нашої моделі є принципова можливість зміни початкової діяльності майбутнього вчителя шляхом створення педагогічних умов для переосмислення та рефлексії власного педагогічного досвіду. Це означає, що розроблена організаційно-методична модель може бути реалізованою за певних педагогічних умов, зокрема забезпечення варіативності змісту навчання в контексті діяльності майбутнього вчителя мистецьких дисциплін; створення емоційно-психологічної комфортності для кожного студента, свобода вибору творчих форм і методів рефлексивної діяльності; залучення студентів до творчої проектувальної діяльності; організація практичних занять на засадах особистісно-орієнтованого підходу.

Таким чином, використання інформаційно-комунікаційних технологій в освітній галузі за вищезазначеними умовами з одного боку, відкриває широкий простір для творчості викладачів та студентів, розширює можливість вирішення професійних та дослідницьких задач, з іншого – висуває якісно нові вимоги до підготовки та розвитку освітніх засад що будуть використовуватися як в майбутньому так і в сьогоденні. Важливість застосування ІКТ в сучасній педагогічній роботі сприймається викладачами та студентами як необхідна складова їх творчо-інформаційної освіченості у фаховій діяльності.

Список використаної літератури:

1. Брызгалова С.И. Введение в научно-педагогическое исследование: Учебное пособие. 3-е изд., испр. и доп. Калининград: Изд-во КГУ, 2003. 151 с.].
2. Бусел В.Т. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / Уклад. і голов. ред.. В.Т. Бусел. К.; Ірпінь: ВТФ Перун, 2005. 1728 с.].
3. Евин Игорь Алексеевич. Искусство и синергетика. М.: Едиториал УРСС, 2004. 164 с.
4. Наин А.Я. Рефлексивное управление образовательным учреждением: теоретические основы: Монография. Шадрин: Изд-во ПО (Сеть), 1999. 328с.

5. Пидкасистый П.И. Педагогика. Учебное пособие для студентов педагогических вузов и педагогических колледжей / Под ред. П.И. Пидкасистого. М: Педагогическое общество России, 1998. 640 с.

6. Черноусова К. Информационное поле личности. URL: <http://www.for.lviv.ua/showthread.php?p=1088566>. – 2009 – 2 лют.

7. Чекаль Л. А., Павлова О. Ю., Сторожук С. В. та інші. Філософія науки та інноваційного розвитку. К. : Міленіум, 2010. 340 с

Трашутін Олександр,
*студент факультету філософії та суспільствознавства,
Національний педагогічний університет
ім. М. П. Драгоманова
(м. Київ, Україна)
Науковий керівник –
Гончаренко Катерина Сергіївна,
канд. філос. наук, доцент*

ФЕНОМЕН ЗДОРОВ'Я У ФІЛОСОФІЇ НІЦШЕ

Осмилення феномену здоров'я власне доречним було б розпочати з духовного, етичного виміру. Що таке мораль та етика? Очевидно, що мораль це певний завжди ірраціональний умовивід, який у кращому випадку ґрунтується на багатовіковій традиції, або в інших випадках на емоціях, звичках і так далі. Мораль це певна система, що складається з конвенцій у суспільстві відносно певних питань. Мораль формується природно з часом як традиція, формується природно сама по собі, як мова. Етика це теоретизування про мораль, розрішення логічних протиріч у різних моралях. Етика і закон можуть посилатися один на одного, як і на мораль, але мораль не може посилатись на них через свою ірраціональну природу.

Моральні судження не доказові. Наприклад, з позиції утилітаристів благом є найбільша кількість задоволення для найбільшої кількості людей. Звісно, вже відомо приблизно що є задоволення, що це певний набір хімічних процесів, які можна спостерігати у реальному світі. А от, наприклад, що таке благо неможливо дізнатись, знайти у природі концептуально парадоксально та неможливо.

З-поміж загалу мислителів, зокрема, І. Кант намагався винайти об'єктивну мораль, але вона виявилася не ефективною, як можна бачити із спостережень у реальному світі. Є релігійне обґрунтування істинності моральних суджень завдяки Богу. Але Бог абсолютно ірраціональний і наділяє істинною моральні судження виходячи невідомо з яких фактів. Відносно робочим рішенням є конституція, як сакральний документ на якому будується здорова держава та суспільство. Однак, і в ній є питання які неможливо однозначно вирішити. Питання для яких не легко знайти гідних людей у загальній масі у суспільстві для їх вирішення. Так, наприклад, питання, як «чи можна вбивати людей». Такі питання глобально не розв'язні, але фіксуються у певному сакральному документі, як у певному фундаменті до якого можна посилатись, як до певного консенсусу на якому будується здорове суспільство.

Саме в даному ключі розмірковувань, ми пропонуємо звернутися до Фрідріха Ніцше, який стверджував: «Не існує фактів, існують тільки інтерпретації фактів» [2], що можна цілком сказати і про моральні факти. Дихотомію добра і зла Ніцше переніс

з рівня абстрактних моральних категорій на рівень фізіології у моральному сенсі. Добро це все, що життєстверджує, що відповідає здоров'ю, експансії, розвитку організму, або сукупності організмів. Зло це все, що відповідає виснаженню, занепаду, ослабленню, смерті організму, або сукупності організмів. Фізіологічний фундамент має субстанційність на відміну від абстрактних понять.

Наприклад, християнське вчення з цієї логіки руйнівним, декадентським, через бажання нехтувати реальним світом, своїм тілом у реальному світі за для якогось іншого світу, більш істинного, що веде до руйнівних тенденцій у суспільстві. Протилежним вченням є язичництво, яке не нехтує реальним світом та боги якого мають субстанційність, як сонце, або як дух місця, який визначається географічно. Саме завдяки цьому моменту Ніцше добре ставиться до язичницьких релігій.

Звісно, є багато інших учень, духовних практик, релігій, але це темний ліс суб'єктивізму побудований із метафізичних, ірраціональних передумов. Світ загалом полярний, на кожному зорі знайдеться інша. У кожній радикальності є зерно правдивості, але також у кожній радикальності криється диявол, і неможливо залишатись посередині, треба робити вибір в одну із протилежностей. Якщо порівнювати працю лопатою і працю головою, то одне не краще за інше. У фізичних працях можна руйнувати своє тіло підіймаючи важку вагу. З розвитком нервової системи через розумову працю, наприклад, збільшується спектр відчуттів як позитивних, так і спектр негативних відчуттів, що може призвести до головної білі у будь яких формах та проявах. Також фізична біль має певні межі, коли розумова їх не має. Будь яка крайність калічить. Чи стоїть становитись кращим у певній сфері за секунду до падіння, до падіння у своє маленьке персональне пекло. Ніхто не знає за ради чого можна йти на такі жертви, як жити, до чого рухатись, це все суб'єктивний ліс, і човен людства тоне у протиріччях.

Якщо зводити моральні концепції до фізіології, то стає більш ясно що є у реальному світі благом, розвитком, а що має руйнівну, дегенеративну природу. На наш погляд філософія Ніцше як мінімум має більшу доказовість. Щодо небезпеки у цілому, то Ніцше поважав людей, які побудували свою професію на небезпеці, наприклад, канатоходець у «Так казав Заратустра»[1], викреслюючи людей, які теж мають певну небезпеку у своєму житті, але мають її через декадентські тенденції.

Список використаної літератури:

1. Ницше Ф. «Так говорил Заратустра». Электронный ресурс: salesmaster.com.ua // веб-сайт. URL: https://salesmaster.com.ua/wp-content/uploads/2013/03/nicshe_tak_govoril_zaratustra.pdf

2. Ницше Ф. - Полное собрание сочинений в 13 томах. Т.12: Черновики и наброски 1885-1887г. Электронный ресурс: platona.net // веб-сайт. URL: https://platona.net/load/knigi_po_filosofii/filosofija_zhizni/nicshe_f_polnoe_sobranie_so_chinenij_v_13_tomakh_tom_12_chernoviki_i_nabroski_1885_1887_gg/1-1-0-2518

Карабан Катерина,
*студентка факультету землевпорядкування,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)
Науковий керівник –
Сторожук Світлана Володимирівна,
д.-р. філос. наук, проф.*

ГЕНДЕРНІ ТРАДИЦІЇ В УКРАЇНІ

На жаль, Україна на сьогодні відстає від розвитку інших країн. Можна сказати, що ми й досі живемо стереотипами нав'язаними оточенням.

Активна діяльність людини починається з раннього дитинства. У цей період головним видом є гра. Граючись, дитина наслідує дії дорослих, приміряючи на себе їх роль. Дівчинка, дивлячись на маму, хапає ляльку; хлопчик, наслідуючи тата, вдає постійну зайнятість.

Сучасна гендерна ситуація в Україні поширює проблеми: зникає гармонія у відносинах, виникають труднощі у вихованні дітей, нерівність прав чоловіка та жінки, з'являються проблеми у побуті та багато іншого.

У своїй роботі О. Кісь зазначає, що жінка асоціюється з образом Берегині сімейного вогнища, матері, опікунки дітей та чоловіка.

Не один раз доводилося чути, що в давнину жінки сиділи вдома з дітьми та оберігали сімейний добробут, а чоловіки плідно працювали, аби забезпечити родину необхідним. Часи пройшли – стереотипи залишилися.

Гендерну нерівність помітно неозброєним оком. Жінки зазнають домашнього насильства, отримують меншу заробітну платню на 28%, не допускаються на вищі посади з вищою зарплатнею, мають меншість у владі.

Для успішних країн, образ жінки – кар'єристкі (так як і чоловіка) є нормальним, а для українців трохи дивакуватим. На мою думку, це залежить від багатьох факторів, насамперед від виховання та думки оточення.

Яскравий приклад успішної жінки нам демонструють перші леді України, жінки у верхівках політичної діяльності, жінки, створивші власний бізнес.

Кожного дня у нашому світі відбувається нове, так само й людині хочеться змін та самовдосконалення. Головним у житті є знайти себе, тоді людина почуватиме себе невід'ємною частиною світу. Жінка, так само як і чоловік отримує насолоду від праці за покликом душі.

Як на мене, гендерні проблеми починаються з родини. Якщо чоловік ставить свої права вище за жіночі (чи навпаки), то в такій сім'ї навряд чи панує гармонія.

Потрібно розуміти, що чоловік і жінка повинні мати рівні права у своєму розвитку, і ні той, ні інший, не повинен перекреслювати бажання та встановлювати рамки. Важливим місцем у гендерних відносинах є повага, розуміння та підтримка. Усім «повинен» і «повинна» немає місця у сучасному світі.

Цікаво було переглянути гендерний профіль України. Показник зайнятості: жінки 46.7%, чоловіки 62.8%; час витрачений на виконання побутових обов'язків: жінки 29 год /тиждень, чоловіки 15 год /тиждень; час проведений з дітьми жінки 49 год /тиждень, чоловіки 22 год/тиждень. Очевидно, що вся повнота сімейних обов'язків залишається за жінкою.

На мою думку, не тільки у світі, а й в сім'ях потрібно розподіляти обов'язки порівну. Здорові відносини в сім'ї – застава успішності.

Діти, дивлячись на спільну працю будуть брати гарний приклад для успішного дорослого життя. Тоді, можливо нам вдасться вирівняти гендерну ситуацію.

Список використаної літератури:

1. Storozhuk S, Hoian I., Fedyk O. Conceptual modern gender policy challenges. Cherkasy university bulletin: philosophy, 2019. №. 2. Pp. 15-23.

2. Кісь О. Моделі конструювання гендерної ідентичності жінки в сучасній Україні. «І». Незалежний культурологічний часопис. № 27 2003 р. С. 37–59.

3. Сторожук С. В. Гоян І.М., Федик О.В. Ідейні засади гендерної дискримінації / Науковий вісник НУБіП України. Серія: Гуманітарні студії. 2019. 295. С. 40-51.

*Косюхно Юлія,
студентка факультету землевпорядкування
Національного університету біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)
Науковий керівник –
Сторожук Світлана Володимирівна,
д.-р. філос. наук, проф.*

ЯК ЕКОНОМІЧНИЙ ДОБРОБУТ ВПЛИВАЄ НА НАШЕ МИСЛЕННЯ

У ХХІ столітті людина не може існувати без інформації про навколишній світ. Тим паче, він зазнає змін кожного дня. І з кожним днем люди змінюються під впливом соціуму та економіки.

Мислення – найважливіша властивість нашої свідомості. Процес мислення включає в себе такі етапи: порівняння отриманої інформації з образом, аналіз, узагальнення. Мислення, емоції та поведінка тісно переплітаються між собою, взаємо-впливають одне на одне, змінюючи наше життя. Тому наші думки, індивідуальний спосіб сприйняття дійсності, характер мислення іноді допомагають нам, а іноді пригнічують.

На мою думку, економічний добробут країни сприяє нашому мисленню. Кожен із нас прагне якісного життя, а як відомо важливою, його складовою є й матеріальні цінності. Звісно економічний добробут впливає на нас, адже ми не печерні люди, яким потрібна була тільки печера та вогонь для щастя. На сьогоднішній день все залежить від грошей і без них людям буде важко вижити, тому матеріальні цінності змінюють наше мислення, ми ставимо гроші в пріоритеті, щоб забезпечити кращим життям себе та наступне покоління. Наприклад, що зробить дитину щасливою? В минулому столітті вона відповіла б, що це здорові батьки, гра з друзями, але зараз це рідкість. Навіть дітям з ранніх років закладається, що за гроші можна купити все. Але чи справді це приносить щастя? Гроші – це щастя? Так, матеріальне допомагає нам краще жити, але ж не потрібно жити лише заради матеріального. Потрібно знати міру, адже якщо матеріальні цінності змінять мислення до не впізнавання, ми можемо залишитись без людяності. Тим, хто живе заради грошей завжди всього мало, вони відчують владу над іншими, тому що для них гроші вирішують все. А коли в них буде все, що тоді вони забажають? Можливо правити всім світом? Чи взагалі знищити його? Тому потрібно не забувати про кращі моральні цінності, які набагато важливіші за матеріальні.

Рівень життя залежить від задоволення своїх потреб, свободи вибору, безпеки, стану навколишнього середовища.

Можна помітити, що у більш розвинених країнах люди почувають себе щасливими. Вони приділяють багато уваги кар'єрі. Більшість часу думають, як стати

успішним, що можна зробити заради кращого майбутнього. Наприклад, якщо матеріально забезпечена людина допомагає іншим, дітям-сиротам, або в якомусь проєкті, який поліпшить життя всіх людей, тоді я не заперечуватиму, що матеріальні цінності змінюють мислення в кращу сторону і це приносить благо людству.

Гроші без сумніву змінюють життя – іноді на краще, а іноді й ні. Добре, коли грошей вистачає для нормального життя. Але багатство може зіпсувати все ваше життя, тому воно того не варте. За гроші можна купити комфорт. Але комфорт – це не щастя і не задоволення. І хоча жити в комфорті непогано, але куди краще бути щасливим. Багатство змушує людей показати своє істинне обличчя. Гроші увиразнюють справжні риси людей. Покидьок з грошима стане ще більшим покидьком. Але якщо у вашому житті є мета і сенс, воно не обмежується гонитвою за золотим тельцем, і гроші можуть дати свободу займатися тим, що для вас дійсно важливо.

Відмовитися від грошей неможливо. Мабуть їх взагалі не варто прагнути. Але якщо ви вже їх маєте, ви від них ніколи не відмовитесь. Ось як гроші можуть змінити мислення людини. Гроші начебто пастка, з якої не можна вибратись, і поступово так ми втрачаємо життя.

Для того, аби покращити життя та взаємодію із світом, потрібно матеріальне переплітати з моральним. Звичайно, у кожної людини формуються матеріальні й духовні потреби, які вона має задовольнити. У процесі їхнього задоволення людина реалізується, що є досить добре. Та не слід забувати про допомогу слабшим за себе. Звичайно ставитися до цього слід не з фанатизмом, а за мірою необхідності.

Здобутки, в основі яких лежать тільки інтереси задля задоволення свого еґо, не будуть міцним підґрунтям для наступних досягнень, не даватимуть тривалої користі. Цілеспрямовані і працьовиті люди досягають великих вершин, справжній успіх приходить до тих, хто чесний, людяний. Усе інше – швидкоплинне.

Звідси напрошується висновок: не може бути піддана сумніву позиція, згідно з якою економічний добробут є важливою ознакою життя сучасної людини. Проте він не завжди має бути жорстоким та еґоїстичним: особисті успіхи нерідко залежать від уміння добре ставитися до оточення.

Список використаної літератури:

1. Сторожук С. В. Гоян І.М., Федик О.В. Аксіологічні засади євроінтеграції України. Науковий журнал «Політикус». Одеса. 2018. Вип.2. С. 139-147.
2. Storozhuk S., Hoyan I., Fedyk O., Kryvda N. Worldview and ideological priorities of modern society: ukrainian and euro-atlantic context. Ideology and Education in Post-Soviet Countries—Issue № 2 (13), 2019, 255-272.

Кохановська Вікторія,
студентка факультету землевпорядкування 2-ЗВ-2,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)
Науковий керівник –
Сторожук Світлана Володимирівна,
д.-р. філос. наук, проф.

ФІЛОСОФСЬКІ ПРОБЛЕМИ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

Основна філософська проблема в області штучного інтелекту – можливість або не можливість моделювання мислення людини. Філософ Джон Серль вважає, що надія на можливість створення штучного інтелекту заснована на помилковій метафорі людського мозку як комп'ютерної програми.

Наступним філософським питанням **штучного інтелекту** є мета створення. В принципі все, що робить людина в практичному житті, зазвичай направлено на те, щоб більше нічого не робити.

Наступним філософським питанням штучного інтелекту є мета створення. В принципі все, що робить людина в практичному житті, зазвичай направлено на те, щоб більше нічого не робити. Однак при досить високому рівні життя (великій кількості потенційної енергії) людини на перший план виступає вже не бажання економити енергію, а пошукові інстинкти. Припустимо, що людина зуміла створити інтелект, що перевищує свій власний, нехай не якістю, то кількістю. Що тепер буде з людством? Яку роль буде відігравати людина?

З іншого боку, сам факт того, що особистістю є не комп'ютер, а запущена на ньому програма, піднімає невирішені філософські проблеми, які на практиці перетворюються в політичні протиріччя. Наприклад, якщо штучний інтелект – програма, що працює на комп'ютері, видалити її з комп'ютера – вбивство, так само як і позбавити людський розум фізичного тіла. Але штучний інтелект може бути скопійований на безліч комп'ютерів одним натисканням кнопки.

Якщо в майбутньому машини зможуть міркувати, усвідомлювати себе й мати почуття, то що тоді робить людину людиною, а машину — машиною?

Якщо в майбутньому машини зможуть усвідомлювати себе й мати почуття, чи можливо буде їх експлуатувати або доведеться наділяти їх правами?

Якщо в майбутньому машини зможуть міркувати, то як складуться відносини людей і машин? Дане питання було не раз розглянуте у творах мистецтва на прикладі протистояння людей і машин. Приміром, батлеріанський джихад у романі «Дюна» Френка Герберта, проблеми взаємини з Ісками в романі Дена Сімонса «Гіперіон», війна з машинами в кінофільмі «Термінатор» тощо.

Чи буде людина, якій у результаті численних медичних ампутацій замінили 99 відсотків тіла на штучні органи, то вона буде вважатися людиною або машиною?

Отже, можна говорити про подвійність сучасного стану розвитку штучного інтелекту. З одного боку, нібито, кібернетика сміливо крокує до створення справжнього штучного інтелекту, що імітував би людську гностичну діяльність. Але якщо прислухатися до точки зору фахівців з психології, можна помітити, що новітні розробки у галузі кібернетики на даний момент примножуються кількісно. Адже, захопившись вирішенням задач, кібернетики не звертають уваги на значні відмінності людської психіки від логічних алгоритмів машинних кодів.

Список використаної літератури:

1. Сторожук С.В., Гоян І.М. Вплив віртуальної реальності на самоактуалізацію тинейджерів: антропологічний вимір. Антропологічні виміри філософських досліджень. № 9. Дніпропетровськ, 2016 С. 17-28.

2. Сторожук С. В., Кривда Н.Ю. Вплив медіа на колективну пам'ять. Гуманітарні студії: педагогіка, психологія, філософія. 2020. 1(11(1)), С. 90-100.

*Агамалієва Крістіна,
студентка 4-го курсу факультету
ветеринарної медицини,
Національний університет біоресурсів і
Природокористування України
(м. Київ, Україна)*

Науковий керівник – *Данилова Тетяна Вікторівна,
канд. філос. наук, доц.*

ДЕКІЛЬКА СЛІВ ПРО ЩАСТЯ

Для кожної людини щастя є особистим поняттям, зі своїм тлумаченням та розумінням. Загалом щастя – це стан людини, під час якого людина відчуває себе найбільш радісною та внутрішньо задоволеною. Але одне із найголовніших питань, що хвилює кожного: які чинники викликають щастя?

Одне із джерел щастя – це зовнішні чинники, що впливають на людину. Таких факторів є безліч, наприклад: соціум, гроші, майно, навколишнє середовище і т. д. Саме ці фактори є однаковими для кожної людини, хоча й впливають по-різному. На жаль, більшість з цих факторів не є довготривалими, найчастіше, вони лише імітують щастя. Отримуючи гроші, ви стаєте щасливими, адже розумієте, що можете дозволити собі купити щось і задовольнити свої людські потреби. Тільки-но ж гроші закінчуються – з'являється сум.

Інше ж джерело – внутрішні чинники, що впливають на людину. Це, так би мовити, власні почуття, само розуміння світу, відчуття та емоції, або просто внутрішній стан людини. Ці фактори є найважливішими, адже саме вони здатні викликати емоції, визначати, що є щастя, а що – ні.

Ці два джерела можна оцінювати цілу вічність, адже маючи все матеріальне без духовного супроводу, почуттів, ти не будеш щасливим. Так само й бути духовно задоволеним, але не маючи нічого, ні грошей, ні підтримки соціуму - ти не будеш щасливим. Хоча, за вченням буддистів, щастя – це стан повного спокою, під час якого відсутні емоції. Якщо судити таким чином, то джерело щастя знаходиться лише всередині людини і лише робота над собою, пізнання і сприйняття себе і світу, просвітлення призведе до відчуття постійного щастя.

За словами різних психологів, науковців та філософів, всі джерела щастя також виникають всередині себе. Проте, пересічна людина не є ані філософом, ані психологом, і ці теорії її не задовольняють. В реальному житті не всі відчують щастя, виходячи лише з внутрішніх факторів. Адже, як можна бути щасливим, знаючи, що за вікном йде війна, що навколо помирають люди? Як можна бути щасливим, коли в тебе немає ані гроша і ти не можеш дозволити собі купити навіть скоринку хліба? Як можна бути щасливим, коли суспільство постійно пригнічує тебе, не сприймає й не хоче тебе розуміти? Як можна бути щасливим, коли ти по-справжньому самотній?

Як казав Аристотель, щастя - це поєднання чесноти людини і зовнішньої ситуації. Ґрунтуючись на цьому, я можу зробити висновок, що зовнішні та внутрішні фактори тісно пов'язані між собою, без жодного з них не можливо відчувати себе щасливим.

Список використаної літератури:

1. Данилова Т.В., Салата Г.В. (2017). За межами дихотомії біологічного і соціального: холістичний підхід до психічного здоров'я. Лікарська справа, 7(1144), 205-210.
2. Данилова Т.В. (2012). Проблема людської ідентичності у постмодерній картині світу. Антропологічні виміри філософських досліджень, 2, 16-22
3. Danylova, T. (2018). Between the Land, Sea, and Sky: Some Words on the Art of the Minoan Civilization of Bronze Age Crete. Interdisciplinary Studies of Complex Systems, 13, 107 - 116.
4. Сторожук С. В. Гоян І.М., Федик О.В. Ідейні засади гендерної дискримінації. Науковий вісник НУБіП України. Серія: Гуманітарні студії. 2019. 295. С. 40-51.
5. Storozhuk S., Hoian I., Fedyk O. Conceptual modern gender policy challenges. Cherkasy University Bulletin: Philosophy. 2019. 2. P. 15-23.

Березовська Анна,
*студентка 4-го курсу факультету
ветеринарної медицини,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)
Науковий керівник:
Данилова Тетяна Вікторівна
канд. філос. наук, доц.*

ЩО ТАКЕ НЕОШАМАНІЗМ?

Шаманізм – це найдавніша духовна практика, яка існує тисячі років. Шаманізм був частиною культури і релігії майже всіх народів, які коли-небудь жили на Землі, шаманська традиція була поширена в Азії, Європі, Африці, Австралії, Північній та Південній Америці. Неошаманізм – це сучасне явище культури. Історія виникнення неошаманізму починається з робіт Майкла Харнера - американського антрополога. Вивчаючи шаманізм у різних культурах, він став першим популяризатором шаманських практик. Харнер вважав, що будь-яка людина може навчатися класичній шаманській техніці: подорожі у світ духів. Він запровадив термін «базовий шаманізм», який стосується базових шаманських технік, звільнених від культурно-соціального контексту. Навчання цим технікам та їх використання складає основу сучасного послідовника стародавніх технік – неошаманізму.

Сьогодні звичайний представник західної культури використовує шаманські техніки в основному для поглиблення контакту з духовною частиною реальності. Шаманські практики стають практиками духовного розвитку та пізнання світу, де зникають жорсткі кордони між людиною та рештою світу. З точки зору шамана, такі жорсткі межі існують винятково у свідомості людей. Спілкування зі світом духів надає сили, здоров'я, відчуття зв'язку з усім живим. Розуміння власної глибинної природи і сутності, можливість допомагати іншим, все те, що виходить за межі фіксації на власному еґо.

Ми бачимо як і відмінності між переживання і досвідом традиційного шамана, який пройшов весь шлях посвячення, та досвідом, який може отримати практикуючий неошаман, так і спільне у досвіді традиційних шаманів різних

культур і континентів й досвіді сучасних людей західної культури, які практикують базові шаманські техніки. Головною особливістю неошаманізму є його універсальність: він підходить людям різних релігійних поглядів та менталітетів, людям різних соціальних верств та національностей, оскільки неошаманізм – це, в першу чергу, практики для зцілення душі та взаємодії з іншими світами.

Головною думкою неошаманізму є вчення про те, що навколишній світ наділений душею. Все, що ми бачимо довкола, має свою душу і дух. Більш того, ми пов'язані духовними узами із Землею і всіма істотами, які населяють світ. У наш час, коли ми оточені масою людей і кожного дня поступово розчиняємось у загальному потоці слабого самопізнання, нам особливо важливо відчувати ці зв'язки, цю єдність з оточуючим світом, щоб остаточно не втратити свою індивідуальність.

Традиційна західна культура сьогодні поки не готова прийняти неошаманізм як рівноправну частину сучасного світу. Те, що в шаманській традиції розглядається як контакт із духами або початком шаманської хвороби, сучасна медицина визначає як шизофренію або епілепсію. В сучасному суспільстві шаманізм існує як міф, місце якого у книжках та фільмах. При цьому, неошаманізм сьогодні може стати джерелом реалізації людської потреби виходити за межі власного еґо, відчувати причетність до сил, які потужніші, ніж ми самі. Для свідомості сучасної людини шаманство в його сучасному вигляді є привабливим, з одного боку, можливістю проявити свою духовну сутність, свою індивідуальність та виділитися серед свого оточення. Ця можливість шаманства прекрасно зберігається у сучасному соціумі і проявляється так само, як і в традиційних культурах. З іншого боку, і це значно цінніше – шаманство привабливе тим, що воно зрівнює духовні можливості людей та знімає ієрархічні відмінності у соціальному статусі.

Існують традиційні шаманські спільноти, де шаман живе у своєму племені і служить йому своїм ремеслом. Як правило, в таких спільнотах акцент робиться на конкретному практичному результаті. Шаман є радником, віщуном, а також він має бути і лікарем. Зцілення своїх соплеменників стоїть на першому місці, тому що якщо шаман не буде вправним у своїх обов'язках, його плем'я загине. У сучасному світі теж є свої шамани – люди, які пішли шляхом серця. Вони не завжди називають себе шаманами і не завжди афішують свої інтереси і можливості. Але живуть серед нас, продовжуючи справу своїх попередників. Зараз практики шаманізму адаптовані під потреби сучасної людини і мають назву «неошаманізм». Неошаманізм зараз надзвичайно популярний: багато людей, серед яких студенти, лікарі, домогосподарки, юристи, політики, вчителі і вчені, звертаються до його практик, і включають їх у своє повсякденне життя. Популярність неошаманізму у сучасному світі обумовлена тим, що люди починають усвідомлювати свої можливості і своє призначення.

Список використаної літератури:

1. В поисках духовности и здоровья. Новые религиозные движения, неошаманизм, городской шаманизм». Москва 2008.// «Исследования по прикладной и неотложной этнологии» № 207 ИЭА РАН.
2. Элиаде, М. Шаманизм: архаические техники экстаза. К.: София, 2000.
3. <http://www.openreality.ru/school/religion/shamanism/neoshamanism/>
4. https://ru.wikipedia.org/wiki/Базовый_шаманизм
5. Danylova, T. (2018). Between the Land, Sea, and Sky: Some Words on the Art of the Minoan Civilization of Bronze Age Crete. *Interdisciplinary Studies of Complex Systems*, 13, 107 - 116.

6. Danylova Tatyana. (2014). Born out of Nothingness: a Few Words on Taoism. Research Revolution. International Journal of Social Science & Management, III(1), 1-6
7. Storozhuk S., Matvienko I. The gender dimensions of the renaissance social program. Науковий вісник НУБіП України. Серія: Педагогіка, психологія, філософія. 2019 (5). P. 108-116.
8. Storozhuk S., Goian I. Greek «Φυζις» as the basis of gender stereotypes. Anthropological Measurements of Philosophical Research. Vol. 10. Dnipropetrovsk, 2016. Pp. 78-89.

***Голядинець Надія,**
студентка 4-го курсу економічного факультету,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)
Науковий керівник:
Данилова Тетяна Вікторівна
канд. філос. наук, доц.*

ФІЛОСОФІЯ МІЖ СХОДОМ І ЗАХОДОМ

Філософія – це вічний пошук знань і життєвої мудрості, в пошуках яких вчені намагалися визначити закони буття і оформити їх лінгвістично. Нерідко спроби такого роду закінчуються лише умоглядними спекуляціями, бо людська думка обмежена жорсткими рамками свідомості і не завжди здатна логічно інтерпретувати вселенські проблеми. Таким чином, існує чимало понять, аналітичне осмислення яких важке, і філософських догм, які повинні сприйматися апіорно.

З одного боку, на філософію можна дивитися як на складну академічну науку, накопичити грандіозний багаж знань; тому може здатися немислимим вивчити той неосяжний науковий потенціал, який дістався нам у спадок від предків. З іншого боку, філософське осмислення світу є невід’ємною потребою і властивістю будь-якої людини. Кожен, хто хоч раз задавався питаннями – що ж таке світ, в якому ми живемо; що таке добре і що таке погане; або яким має бути державний устрій – по праву може назвати себе філософом.

Не виключено, що сучасний західний мислитель, зіткнувшись з «східними» тлумаченнями тих чи інших понять, буде здивований. Насправді, як за формою, так і за змістом, методи західного філософського аналізу цілком конкретні і мають строго окреслену сферу дослідження. Історично багато філософських напрямків було перетворено в самостійні наукові дисципліни (наприклад, натурфілософія згодом стала називатися природознавством). У міру диференціації знань і «відокремлення» утилітарних дисциплін західна філософія перестала бути наукою про загальні закономірності, обмеживши свою сферу дослідження розробкою концептуальних передумов і логічним аналізом вербального оформлення понять і аргументів.

Протягом двадцятого сторіччя британську та північноамериканську філософські школи цікавили питання, пов’язані не стільки з природою речей як таких, скільки проблеми обґрунтованості самого підходу до осмислення реальності. Так, питання «що є істина?» відсунулось на другий план, а замість нього предметом дослідження став пошук раціональної відповіді на питання «що означає вислів про

те, що те і те є істинним?». Більшість західних філософів відмовилися від умоглядного методу дослідження на користь емпіричного.

На Заході ніхто не очікує від фахівця в галузі філософії розуму участі в психіатричній практиці; від натураліста - фундаментальних наукових досліджень; від дослідника в області філософії релігії - активного подвижництва або організації практичних занять медитацією. По суті справи, сучасні західні філософи є сторонніми спостерігачами - вони лише узагальнюють, коментують те, що відбувається, намагаються концептуально оформити істинність того чи іншого явища і набагато рідше - підкріпити свої теоретичні викладки власною практикою.

Однак так було далеко не завжди. Протягом практично всієї своєї історії західна філософія розглядала широке коло практичних питань, і лише тоді, коли нові напрямки в науці взяли на себе її функції, західні мислителі стали обмежувати сферу досліджень визначенням смислових формулювань.

У цьому сенсі східна філософія пішла іншим шляхом, не обмежуючись пошуком раціональних доказів і не йдучи від вирішення життєво важливих, фундаментальних питань. Тому індуїзм, буддизм, джайнізм, конфуціанство і даосизм по праву можуть вважатися як релігійними течіями, так і громадськими дисциплінами. Що ж стосується дзен-буддизму і тантризму, то ці течії в основному націлені на дослідження медитативної техніки і використання потенціалу людини відповідно. Тим самим, ці школи виявляють в людині приховані здібності. У той же час практична сторона цих учень невіддільна і, більш того, заснована на філософському і релігійному осмисленні буття і природи речей як такої. Таким чином, мудрість Сходу органічно об'єднує філософію і психологію, соціологію і релігію. Іншими словами, східному філософу, на відміну від його західного колеги, не доводиться шукати свою нішу і обмежуватися дослідженням вузького кола прикладних задач.

Східне розуміння філософії як такої включає в себе усвідомлення глибин світобудови і людського «я», що, в свою чергу, має на увазі дослідження таких аспектів буття як споглядання, церемоніал і правильна поведінка. Саме це «» поєднання об'єктів дослідження (з точки зору західного менталітету) викликає сумніви щодо правомочності вживання терміну «філософія» по відношенню до східної традиції.

Все вищесказане є певним перебільшенням і, більш того, справедливо лише по відношенню до англо-американської традиції, втім, анітрохи не применшуючи широту поглядів європейської школи. Сьогодні необхідно примирити Захід зі Сходом, бо багато західних мислителів не сприймають різноманітність східних концепцій як науку.

Нерідко прямий переклад східних термінів на європейські мови призводять до спотворення змісту і філософської концепції в цілому. Наприклад, при спробі інтерпретації індійського слова «Брахман», що позначає Абсолютну Реальність, терміном «Бог» виникає небезпека привнесення західної концепції Творця, яка не має нічого спільного з пантеїстичною позицією індуїстів. У цьому випадку виникає закономірне здивування з приводу численного пантеону індуїстських богів.

Існує безсумнівна подібність між західними і східними концепціями і підходами. Наприклад, відомий вислів давньогрецького філософа Геракліта про те, що «не можна увійти в одну і ту ж річку двічі», повністю відповідає концепції Будди про вічно змінну проявлену реальність. З цього зовсім не випливає, що Геракліт

потай сповідував буддизм чи спілкувався з Буддою. Подібна концептуальна ідентичність свідчить лише про подібність інтерпретацій одного і того ж феномена.

Список використаної літератури:

1. Danylova Tatyana. (2014). Born out of Nothingness: a Few Words on Taoism. Research Revolution. International Journal of Social Science & Management, III(1), 1-6
2. Danylova, T. (2018). Between the Land, Sea, and Sky: Some Words on the Art of the Minoan Civilization of Bronze Age Crete. *Interdisciplinary Studies of Complex Systems*, 13, 107 - 116.
3. Danylova Tatyana. (2014). The World without Fear and Illusions: Meditation as a Means of Overcoming Binary oppositions of Culture. International Researchers IR, 3(2), [http://www.iresearcher.org/77-82%20IR%20Template%20-%20Copy%20\(8\).pdf](http://www.iresearcher.org/77-82%20IR%20Template%20-%20Copy%20(8).pdf)
4. Storozhuk S, Hoian I., Fedyk O. Conceptual modern gender policy challenges. Cherkasy university bulletin: philosophy, 2019. №. 2. Pp. 15-23.
5. Сторожук С. В. Гоян І.М. Соборність: концептуалізація поняттєвого дискурсу / Науковий журнал «Гуманітарні студії: педагогіка, психологія, філософія». Том 1, № 11(2) (2020). – С.64-74.
6. Сторожук С. В. Гоян І.М., Федик О.В. (2019). Чинники формування культурної ідентичності русинів Угорської Русі У XIX ст.. Русин, 57, 329-348.

Гудим Катерина,
*студентка 4-го курсу факультету
аграрного менеджменту,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
(м. Київ, Україна)
Науковий керівник:
Данилова Тетяна Вікторівна
канд. філос. наук, доц.*

СВІТ СИМВОЛІВ І САКРАЛЬНА ГЕОМЕТРІЯ

Сакральна геометрія – шлях пізнання Всесвіту і людини. У ній досліджуються не тільки пропорції і відносини форм, які є матрицями законів і структур світобудови, а й динамічні процеси життя, що відображають взаємодію енергій і різних планів свідомості.

Мовне мислення, властиве людині, не вичерпує всіх форм думки. Є велика частина мислення, яка не має безпосереднього відношення до мовного мислення – це символічне мислення, яке виникло задовго до появи писемності і сягає корінням в глибину століть. Символічне мислення протягом багатьох тисячоліть є мовою древніх знань.

Символізм і сакральна геометрія об'єднують мудрість багатьох містичних шкіл, як тих, що існували задовго до нашої ери, так і сучасних, що зв'язують езотерику з останніми досягненнями квантової фізики. Сакральні геометричні форми і символи не є просто витворами людського розуму. І сприймати їх треба в зв'язку з тими таємними явищами, які вони допомагають висловити. Всі древні символи містять інформацію про виявлений світ і про місце людини в ньому. Все є енергія, вібрація, гармонія, і все є геометрія.

Сакральні геометричні форми - важливий засіб для духовного зростання. Людина, яка не уявляє собі силу, укладену в геометричних формах, не усвідомлює, що з їх допомогою вона вступає в контакт з фантастично багатим інформаційно-енергетичним світом, і позбавлена дуже багато чого. Вона втрачає можливість поглинати земну і космічну енергію у всій її повноті, що неминуче позначиться на її фізичному і духовному розвитку. Розуміння простих істин сакральної геометрії веде до розвитку свідомості і відкриття серця, що є наступним кроком людського розвитку.

Всесвіт – єдина система, що працює в певному ритмі. Цей ритм – закон, без якого не було б взаємозв'язку, не було б життя. Кожна форма – об'ємна або пласка – створена відповідно до закону ритму і характеризується своїм, тільки їй властивим випромінюванням. Гармонійні форми – прояви правильного ритму, а негармонійні – безладу і порушення закону. Порушення законів сакральної архітектури призводить до того, що стандартизоване оточення своїми безглуздими формами чинить деструктивний вплив на психіку, викликаючи негативні емоції і провокуючи на невмотивовані вчинки.

Набір символів є геометричним зразком, за допомогою якого можна описати світ. Геометричні символи використовуються в міфології, релігійній сфері; з певними знаками пов'язані перекази народів світу.

Знання символіки геометричних фігур наближає до знання про Бога. Галілео Галілей вважав, що Всесвіт не можна прочитати до тих пір, поки ми не вивчимо мови і не ознайомимося з символами, якими він описаний. Він описаний мовою математики, а букви цієї мови – трикутники, кола та інші геометричні фігури, без посередництва яких зрозуміти одне-єдине слово не в людських силах. Тобто, усі геометричні зразки є суть повторення тимчасових циклів: весняний світанок, літній полудень, осінній морок, зимова північ; відчуття, думки, інтуїція, почуття; народження, зростання, зрілість, смерть. Кожна геометрична фігура може алегорично розумітися як своєрідна карта, в якій міститься частина великого знання про устрій світу, людини, Космосу. Знаючи мову геометричних фігур, можна знайти розуміння Божественного.

Список використаної літератури:

1. Danylova Tatyana. (2014). Born out of Nothingness: a Few Words on Taoism. Research Revolution. International Journal of Social Science & Management, III(1), 1-6
2. Danylova, T. (2019). Moving Beyond The “Nature – Nurture” Dichotomy: A Holistic Approach to Mental Health. Research Revolution. International Journal of Social Science & Management, VII(6-7), 1-5
3. Данилова Т.В. (2012). Проблема людської ідентичності у постмодерній картині світу. Антропологічні виміри філософських досліджень, 2, 16-22
4. Danylova, T.V., Komisarenko, S.V. (2018). Scientific Investigations of the Nobel Prize Winner Emil Fischer as a Launching Pad for the Development of Biochemistry: A Brief Overview. *Ukrainian Biochemical Journal*, 90 (4), 135-142. doi: <https://doi.org/10.15407/ubj90.04.135>
5. Storozhuk S., Goian I. Greek «Φyziz» as the basis of gender stereotypes. Anthropological Measurements of Philosophical Research. – Vol. 10. – Dnipropetrovsk, 2016. – Pp. 78-89.
6. Storozhuk S., Goian I. The ethnic principle as the basis of civil politics. Cherkasy University Bulletin: Philosophy. – №1. – Cherkasy, 2016. – С. 31-36.

7. Storozhuk S., Goian I. Gender equality as a modern phenomenon. Anthropological Measurements of Philosophical Research, 2017, Vol. 11, Pp. 71-83.

*Луговська Євгенія,
студентка 4-го курсу факультету
ветеринарної медицини,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)
Науковий керівник:
Данилова Тетяна Вікторівна
канд. філос. наук, доц.*

КОНЦЕПЦІЯ НАДЛЮДИНИ В ФІЛОСОФІЇ ФРІДРІХА НІЦШЕ

Надлюдина (нім. Übermensch) – концепція, сформульована в творчості німецького філософа Фрідріха Ніцше як мета, до якої повинна прагнути людина в своєму розвитку. Єдиного розуміння точного значення терміна не існує. Ніцше говорить про Надлюдину вперше у «Веселій науці», тема надлюдини є однією з центральних у філософській повісті «Так казав Заратустра» [2]. Концепція надлюдини запроваджена Ніцше як заперечення християнської ідеї потойбічності: Заратустра проголошує надлюдину значенням землі й велить своїм слухачам забути про тих, хто проповідує потойбічні надії, щоб відірвати їх від землі. Заратустра пов'язує існування Надлюдини зі смертю Бога. Вираз «Бог помер» означає те, що цінності, які диктуються вірою у нього та які мали місце ще при зародженні християнства, поступово втрачають свою силу. Надлюдина не амораліст, вона – іммораліст, хоча словник іноземних слів трактує ці поняття як однозначні [3, с. 264].

В очах Заратустри Надлюдина – мета, яку повинно поставити перед собою людство. Сенс життя теперішнього покоління людей – рух у напрямку до нового покоління. Прагнення жінки, наприклад, повинні бути спрямованими на те, щоб дати життя Надлюдині. Через це деякі філософи, зокрема Рюдигер Сафранський, стверджують, що Надлюдина пов'язана з євгенікою [3]. Відомо, що концепцію «Надлюдини з її антисемітськими та антихристиянськими ідеями використали ідеологи фашизму. Але Ніцше був категоричним противником будь-яких форм панування масової свідомості. Його Надлюдина – це гармонійна людина, в якій органічно поєднуються фізична досконалість, високі моральні та інтелектуальні якості.

Надлюдина – це «нова людина», «для якої немає авторитетів, Бога, це «людина майбутнього». Пошуки релігії та Бога є характерними для «посередньої» людини, якій потрібен абсолют для того, щоб йому підкоритися. Усе це не властиве «надлюдині». Надлюдина – це, насамперед, людина з високо розвиненою волею до влади, тому що воля до влади не просто характерна риса життя, саме «життя тільки окремий випадок волі до влади...» [3, с. 329]. Ніцше часто користується поняттям «раса», але тлумачить він його швидше як інтелектуально-моральну, ніж національно-етнічну характеристику. Рабська мораль жадає дрібного щастя, строгість ж і суворість по відношенню до себе – основа моралі панів, як бачимо, по Ніцше, визначення сильної і слабкої рас полягає у відмінності моральних цінностей, а не в тому, якої національності (раси) є людина. Громадська ієрархія тут теж

абсолютно ні до чого. Що ж стосується надлюдини, то в неї «воля до влади» нерозривно пов'язана з тим, що вона «творець», «винахідник нових цінностей». Як пише Д. Мельников, Ніцше в своїй праці «Так казав Заратустра» оспівав війну як найвищий прояв людського духу: «Ви повинні полюбити світ як засіб до нових воєн ... Моя порада Вам - не мир, а війна» [1]. Дійсно, Гітлер міг вчитати в «Заратустрі» гімн війні. Але справа в тому, що у Ніцше йдеться, перш за все, про війну духу. І закликав він не до війни в звичайному сенсі цього слова, а до «війни за свої думки».

Якщо у творчості Ніцше «...висувати на перший план не пророка, а клініциста, – пише французький філософ Альбер Камю, – то з його творів не витягнеш нічого, крім пересічної низької жорстокості, що він усією душею ненавидів» [3, с. 168]. «До Ніцше і націонал-соціалізму не було приклада, щоб думка, цілком освячена шляхетністю, роздирання єдиної у своєму роді душі, була представлена світові парадом неправди і жахливими купами трупів у концтаборах» [3, с. 176]. Надлюдина – це більше створіння природи, ніж культури. Вона є результатом поступового, тривалого нагромадження необхідних якостей. Народ виступає при цьому як ґрунт. Поява великих людей випадкова й зумовлена часом. Тим більше, коли мова йде про великі народи. Необґрунтованими були претензії німецького фашизму на філософську спадщину Ніцше і представляти німецьку націю як націю Надлюдей.

Список використаної літератури:

1. Мельников, Д., Черная, Л. Преступник № 1. Нацистский режим и его Фюрер. М.: Политиздат, 1981.
2. Ніцше, Ф. Так казав Заратустра. Київ: Основи. Дніпро, 1993.
3. Сафранский, Р. Ницше: Биография его мысли. Москва: «Дело». 2016.
4. Danylova, T., Kats, L. (2019). “All Animals Are Equal, But Some Animals Are More Equal Than Others”: The Negative Impact of Gender Inequality on the Global Economy and Public Health. *Anthropological Measurements of Philosophical Research*. 2019, 15, 101-110.

Рудаков Євген,
студент 4-го курсу факультету
ветеринарної медицини,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)
Науковий керівник:
Данилова Тетяна Вікторівна
канд. філос. наук, доц.

ДЕКІЛЬКА СЛІВ ПРО ДЕКАРТА

Природа снів така, що їх приймають за реальність. Поки ми спимо, ми не знаємо, що знаходимося в царстві сновидінь. Коли настає пробудження, ми усвідомлюємо, що всі події сну відбувалися лише в нашій свідомості. Більшість з нас рано чи пізно стикалися з думкою, що ми помилково приймаємо сон за дійсність або дійсність за сон. Найвідоміший представник цієї теорії в західній філософській школі – це французький філософ сімнадцятого століття Рене Декарт. У спробі надати тверде обґрунтування знання, він заснував вчення, яке ставило під сумнів все, що можна. Воно мало визначити істинне знання, яке повинно було витримати затятий і

систематичний скептицизм. Декарт робить перший крок до постановки питання, розглядаючи ймовірність того, що життя є сон:

«Як часто уві сні я переконаний в реальності того, що відбувається – я сиджу в своєму халаті біля каміна, а насправді лежу роздягнений в ліжку! Але в даний момент мої очі виразно широко розкриті, коли я дивлюся на цей шматок паперу; Я трясую головою, і вона теж не спить; я простягаю і відчуваю свою руку, і я роблю це спеціально, і я знаю, що я роблю. Все це не могло б відбуватися з такою чіткістю, якби я спав. Невже! Начебто я не пам'ятаю, скільки разів я точно так обманювався уві сні! Замислюючись над цим, я чітко усвідомлюю, що немає ніяких ознак, за якими можна було б відрізнити стан неспання від стану сну. І тут до мене приходить здивування, і це почуття тільки зміцнює думку про те, що я все ще сплю» [2].

З огляду на це, а також той факт, що сни часто бувають такими ж насиченими і «реальними», як і справжнє життя, не можна відкидати можливість того, що ви і зараз спите, читаючи ці рядки. Це збиває з пантелику думку, на яку нас виводить Декарт. Здається, що не існує ніяких доказів того, що ми не спимо. Якщо так, тоді не існує підтвердження і тому, що світ, в якому ми живемо, реальний. Оповідач з декартових «Медитацій» стурбований цим, але в кінцевому рахунку стверджує, що можливість того, що життя є сон, не може сама по собі спростовувати всі наші гіпотетичні знання; він звертає увагу на те, що навіть якщо наше сенсорне сприйняття відбувається уві сні, ми тим не менше несемо в собі певний багаж знань про природу реальних речей. Серед небагатьох аспектів знання, які, на думку Декарта, витримали випробування «скептицизмом сновидінь», є істини, досягнуті розумом, такі як математичні істини: «Не важливо, сплю я чи ні, два і три при складанні дають п'ять, і у квадрата НЕ більше чотирьох сторін» [2].

Декарт шукав підтвердження того, що істини, досягнуті розумом, підносяться над знаннями, набутими за допомогою відчуттів. Сам Декарт був скептиком, він всього лише використовував скептичний аргумент з метою нагадати читачеві, що математичні істини (як і інші істини розуму) мають під собою більш тверду основу, ніж інформація, отримана від органів почуттів.

Список використаної літератури:

1. http://lozhki.net/matr_philosophy.shtml
2. https://www.e-reading.club/bookreader.php/18634/Dekart_-_Razmyshleniya_o_pervoi_filosofii.html

Тьопла Валерія,
студентка 4-го курсу факультету
ветеринарної медицини,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)
Науковий керівник:
Данилова Тетяна Вікторівна
канд. філос. наук, доц.

ПРОБЛЕМА СЕКСУАЛЬНОГО НАСИЛЬСТВА НАД ДІТЬМИ

Сексуальне насильство над дітьми та підлітками було й залишається гострою проблемою усіх країн незалежно від щаблів суспільства. Вагомість цієї проблеми

полягає в тому, що несформована дитяча психіка не здатна перенести такий потужний удар. Так як більша частина людської особистості формується саме в дитинстві, і психіка є фундаментом для цього формування, то переживши насильство, фундамент руйнується, і, не отримавши вчасної кваліфікованої допомоги психолога, дитина буде не в змозі досягти психічної стабільності в дорослому віці.

На жаль, проблемі сексуального насильства над дітьми приділяється занадто мало уваги в Україні. Про це свідчить нестача статистичних даних. Так, наприклад, останні дослідження, що стосувалися цієї теми, були проведені в 2014 році. Вони свідчили про 897 випадків сексуального насильства, більшість із яких стосувалася дітей [1]. Наймасовіший прояв сексуального насильства – зґвалтування. Наслідками зґвалтування можуть стати венеричні захворювання, небажана вагітність, психічні розлади та навіть самогубство.

У сучасному світі все більше уваги приділяють проблемам психічного здоров'я, тому що людина, яка має проблеми із ним, може стати небезпечною для себе і суспільства в цілому.

Одним із проявів цих проблем у дитини (особливо у дівчат) є зміна відношення до власного тіла [2], адже вона вбачає в ньому причину насильства, а отже намагається зробити зовнішність непривабливою для гвалтівника (акт самопокарання, самокатування). Також відбувається вплив на когнітивну сферу. Відбувається порушення концентрації уваги, через те, що більша її частина приділяється травматичному досвіду. Постійне відчуття небезпеки, неадекватне зниження самооцінки, замкненість, недовірливість до оточуючих – все це є посттравматичними змінами психіки дітей, розвиток посттравматичного стресового розладу. Вони більш схильні до психосоматичних захворювань, різних зловживань (наркотиками, алкоголем, лікарськими препаратами), різних порушень, пов'язаних із неприйняттям свого тіла [3].

Як зазначалося вище, даній проблемі в Україні приділяється занадто мало уваги, а отже потрібно більш активно шукати шляхи її вирішення. Для цього держава може взяти на озброєння зразок більш успішних у цьому плані країн. Так, наприклад, у США було створено гарячу лінію, куди може звернутися жертва для отримання психологічної допомоги (National Domestic Violence Hotline) [4].

Список використаної літератури:

1. Доступ до правди. Електронний ресурс.
<https://dostup.pravda.com.ua/news/publications/v-ukraini-za-2014-rikzafiksovano-897-zlochyniv-proty-statevoi-svobody-z-nykh-209-rozbeshchennia-nepovnolitnikh>
2. Мэнделл, Дж., Дамон, Л. Групповая психотерапевтическая работа с детьми, пережившими сексуальное насилие / Дж. Менделл, Л. Дамон. – М.: Генезис, 1998. – 160 с.
3. Тарабрина Н. В. Практикум з психології посттравматичного стресу / Н.В. Тарабрина. – СПб: Пітер – 272 с.
4. National Domestic Violence Hotline. Retrieved from https://en.wikipedia.org/wiki/National_Domestic_Violence_Hotline
5. Danylova, T., Kats, L. (2019). "All Animals Are Equal, But Some Animals Are More Equal Than Others": The Negative Impact of Gender Inequality on the Global Economy and Public Health. *Anthropological Measurements of Philosophical Research*. 2019, 15, 101-110.

6. Сторожук С. В. Гоян І.М., Федик О.В. Ідейні засади гендерної дискримінації. Науковий вісник НУБіП України. Серія: Гуманітарні студії. 2019. 295. С. 40-51.

7. Storozhuk S., Hoian I., Fedyk O. Conceptual modern gender policy challenges. Cherkasy University Bulletin: Philosophy. 2019. 2. P. 15-23.

Грушецька Аліна Олексіївна
студентка 4-го курсу факультету
аграрного менеджменту,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
Науковий керівник:
Данилова Тетяна Вікторівна
канд. філос. наук, доц.

ФІЛОСОФІЯ УПРАВЛІННЯ

Філософія управління персоналом організації – це система поглядів співробітників певної організації, покликана забезпечити високопродуктивну роботу та ефективне використання ресурсів для досягнення поставлених цілей. Цю філософію можна розглядати так само, як сукупність внутрішньоорганізаційних принципів, моральних та адміністративних норм і правил взаємодії персоналу, а також підпорядковану цілям організації систему цінностей і переконань, які сприймаються всіма працівниками організації.

Філософія управління персоналом організації, як сукупність цілей і правил поведінки співробітників, виникла у великих японських фірмах Міцубісі, Тайота, Соні, а потім отримала широке поширення в США і країнах Західної Європи [1].

Виникнення управління пов'язане з необхідністю досягти цілей, що неможливо досягти поодиночі. Основним положенням філософії управління персоналом є те, що при правильній організації взаємодії між співробітниками компанії, якість трудової діяльності має поліпшуватися. Важливою є можливість задоволення особистих потреб і амбіцій працівників у процесі роботи. Людина повинна братись і виконувати той вид роботи, до якої вона має нахил, талант. Всі шари колективу повинні приймати участь у вирішенні головних завдань компанії. Тільки в такому випадку виникає лояльність персоналу до місця роботи [2].

У своєму розвитку управлінська думка прийшла до того, що одержання максимального прибутку можливо лише при співпадінні інтересів і цілей фірми з інтересами виконавців, тобто робітників та службовців, що, у свою чергу, привело до зсуву раціоналізму у бік орієнтації на людський фактор.

Класифікація філософій управління персоналом:

Англійська: головною вважається особистість співробітника, його розвиток в професійному плані, націленість на досягнення максимального результату.

Американська: головною є індивідуальність кожного члена колективу. Головна ідея – величина доходу безпосередньо залежить добробуту кожного окремого співробітника.

Японська: центральна фігура колективу – старший співробітник. На перший план виступають ідеали фірми і згуртованість [3].

У групі люди воліють грати певні ролі, кількість яких обмежена. Коли люди працюють у складі однієї групи або команди, кожен з них виконує ролі двох типів: функціональну, що базується на професійних навичках і практичному досвіді, і командну, в основі якої лежать особистісні дані. Командну роль можна розглядати як характеристику якості застосування індивідуальних навичок і досвіду. Для досягнення ефективності команди важливі не тільки навички, знання та досвід, але в рівній мірі особисті якості й особистісні характеристики членів команди.

Широким визнанням у науковому і діловому світі користується теорія ролей Р. М. Белбіна, який висловив думку, що для продуктивності групи в ній повинні бути представлені дев'ять типів ролей. Кожна роль має сильні та слабкі сторони, які повинні бути збалансовані в ефективній комбінації. Кожен член команди грає одну, часто дві, чи три або навіть більше чотирьох командних ролей. Ролі можна вважати в рівній мірі важливими для ефективності командної роботи за умови, що вони використовуються в команді в належні періоди часу і найкращим чином.

Передбачається, що для ефективного функціонування групи в ній повинні бути представлені наступні типи ролей: генератори ідей, дослідники ресурсів, координатори, шейпери (оформлювачі ідей), оцінювачі, командні гравці, реалізатори, завершувачі, спеціалісти [4].

Правильний розподіл ролей всередині трудового колективу сприяє ефективному робочому процесу та дозволяє кожному його учаснику максимально реалізувати свій творчий потенціал. Коли кожен працівник викладається на повну, то загальна продуктивність роботи стає вищою і колектив досягає значно кращих результатів.

Менеджер - людина, яка наділена повноваженнями приймати рішення і вести за собою інших людей, направляючи на досягнення спільних цілей.

Завдання менеджера – визначити роль кожного працівника у команді, керуючись філософією управління персоналом, та розподілити завдання так, щоб якість трудової діяльності була на високому рівні. Правильно розподілені обов'язки серед членів трудового колективу дають змогу окремому робітникові отримувати насолоду і самореалізуватися, а також сприяють досягненню поставлених цілей організації.

Список використаної літератури:

1. Філософія управління персоналом організації : Менеджмент [Електронний ресурс] / режим доступу : <https://goo.gl/i4ZZDQ>
2. Сутність філософії управління персоналом : Філософія управління персоналом [Електронний ресурс] / режим доступу: <http://moyaosvita.com.ua/biznes/filosofiya-upravlinnya-personalom/>
3. Теорія управління: характеристика сутності та змісту [Електронний ресурс] / режим доступу: <http://ru.osvita.ua/vnz/reports/management/13551/>
4. Типи ролей в групі : Менеджмент [Електронний ресурс] / режим доступу: https://stud.com.ua/51682/menedzhment/tipi_roley_grupi_belbin
5. Сторожук, С., Гоян, І. Гендерна рівність у транзитивних суспільствах: проблеми і перспективи. *Науковий вісник НУБіП України. Серія: Гуманітарні студії*, 2018, 280, 18-29.
6. Danylova, T.V., Komisarenko, S.V. (2018). Scientific Investigations of the Nobel Prize Winner Emil Fischer as a Launching Pad for the Development of Biochemistry: A Brief Overview. *Ukrainian Biochemical Journal*, 90 (4), 135-142. doi: <https://doi.org/10.15407/ubj90.04.135>

Бабенко Юлія,
студентка ННІ неперервної освіти і туризму,
Національний університет біоресурсів
та природокористування України
(м. Київ, Україна)
Науковий керівник –
Данилова Тетяна Вікторівна
к. філос. н., доцент

ЩО ТАКЕ ФІЛОСОФІЯ ТЕХНІКИ?

Філософія техніки є однією з наймолодших гілок філософського знання. Його поява викликана передусім надзвичайно широким розповсюдженням техніки і технічних засобів. Предметом дослідження є феномен самої техніки і її вплив на процеси життєдіяльності індивіда і суспільства загалом. Досліджує вона особливості буття людини, культури, науки в епоху науково-технічної, інформаційних технологій. Проблеми дослідження у філософії техніки. Однією з найважливіших проблем, якою займається філософія техніки, є проблема і концепція людини, що створює та використовує техніку. Особливість цієї проблеми пов'язана нині зі стрімким зростанням потужних технологій.

Важливим стимулом розвитку наук є практична суспільно-виробнича діяльність людей. З роками світ змінюється і змінюються погляди. В епоху Відродження відбуваються події, що свідчать про перші прояви взаємодії між наукою і технікою. Існують відомості про те, що під час будівництва Міланського собору його проект уперше було піддано науковій експертизі (1386 р.).

Основоположником філософії техніки є Ернст Капп, який написав «Основні напрями філософії техніки. До історії виникнення культури з нової точки зору» (1877). У 1898 році свої роботи, присвячені філософії техніки, видає німецький філософ Фред Бон. Отже, цілому безсумнівно, що філософія техніки виділилася в самостійну галузь філософського дослідження, свідченням чому є величезний потік літератури, присвяченої розгляду перерахованих вище питань, і виділення, виходячи з цього, різних напрямків і течій.

Список використаної літератури:

1. Данилова Т.В. (2012). Проблема людської ідентичності у постмодерній картині світу. Антропологічні виміри філософських досліджень, 2, 16-22
2. Danylova, T.V., Komisarenko, S.V. (2018). Scientific Investigations of the Nobel Prize Winner Emil Fischer as a Launching Pad for the Development of Biochemistry: A Brief Overview. *Ukrainian Biochemical Journal*, 90 (4), 135-142. doi: <https://doi.org/10.15407/ubj90.04.135>
3. Сторожук С.В., Гоян І.М. Вплив віртуальної реальності на самоактуалізацію тинейджерів: антропологічний вимір. Антропологічні виміри філософських досліджень. – № 9. – Дніпропетровськ, 2016 – С. 17-28.
4. Storozhuk S., Hoyan I., Fedyk O., Kryvda N. Worldview and ideological priorities of modern society: ukrainian and euro-atlantic context. *Ideology and Education in Post-Soviet Countries—Issue № 2 (13)*, 2019, 255-272.

Іщенко Анна,

студентка ННІ неперервної освіти і туризму,
Національний університет біоресурсів
та природокористування України
(м. Київ, Україна)
Науковий керівник
Данилова Тетяна Вікторівна
к. філос. н., доцент

ЕВТАНАЗІЯ: PRO ET CONTRA

Евтаназія – практика переривання життя людини, яка хворіє невиліковною хворобою і потерпає від нестерпного болю. Хворий сам дає на це згоду, але це є дуже суперечливе явище. У Спарті – вбивали дітей, які народилися хворими або з певними вадами, у Франції (за часів Наполеона) – хворих гумою. А нацисти в Німеччині застосовували евтаназію до своїх громадян (фізичних інвалідів, душевнохворих та інших), вони вважали, що їхнє існування негідне називатися життям. З цього можемо зробити висновок, що це було примусово і залежало від рішення правителів.

У сучасному світі при теперішній екології та високому рівні радіації ми спостерігаємо розвиток різних тяжких хвороб. При таких захворюваннях хворий страждає від нестерпного болю і рідним хворого дуже тяжко дивитись, як страждає їхня рідна людина. Взяти до прикладу таку страшну і розповсюджену зараз хворобу як рак. Зазвичай рак дуже швидко вбиває людину, але бувають випадки, що роками мучить близьку вам людину. Коли хворий благає, щоб це нарешті скінчилось, для рідних прийняти рішення про евтаназію дуже тяжко, але в таких тяжких ситуаціях – це єдиний вихід. Також є евтаназія для тварин. Це можуть бути тварини, в яких немає господарів і вони є безпритульними. Інколи господарі приймають рішення про евтаназію, тому що їхній домашній улюбленець тяжко хворий. В моїх сусідів кішка жила тільки в будинку, одного разу вона вибігла з двору і необачний водій її збив. Вони довго лікували свою кішку, але з кожним днем кішці було все гірше. Коли сусіди зрозуміли, що кішку вони вже не врятують, вони прийняли рішення про евтаназію, щоб не бачити, як вона мучиться.

Отже, евтаназія – це дуже відповідальна процедура, перед якою потрібно зважити всі за і проти. Коли ця процедура дійсно необхідна, то чому б і ні, навіщо людям терпіти такі муки? Але коли таке рішення приймається необдуманно, то це на мою думку, можна вважати за вбивство. Тому, що як-не-як – це відключення людини від апарату штучного дихання і позбавлення її життя.

Список використаної літератури:

1. Данилова Т., Сайковська А. (2017). Діагностика і лікування психічних розладів у контексті дихотомії «природа – виховання». *Path of Science*, 3(5), 1.1 – 1.5 DOI: 10.22178/pos.22-1
2. Данилова Т.В., Салата Г.В. (2017). За межами дихотомії біологічного і соціального: холістичний підхід до психічного здоров'я. *Лікарська справа*, 7(1144), 205-210.
3. Danylova, T. (2019). Moving Beyond The “Nature – Nurture” Dichotomy: A Holistic Approach to Mental Health. *Research Revolution. International Journal of Social Science & Management*, VII(6-7), 1-5
4. Storozhuk S., Hoian I., Fedyk O. Conceptual modern gender policy challenges. *Cherkasy University Bulletin: Philosophy*. 2019. 2. P. 15-23.

5. Storozhuk S., Matvienko I. The gender dimensions of the renaissance social program. Науковий вісник НУБіП України. Серія: Педагогіка, психологія, філософія. 2019 (5). Р. 108-116.

Кубіцька Олександра,
*студентка факультету аграрного менеджменту,
Національний університет біоресурсів
та природокористування України
(м. Київ, Україна)
Науковий керівник –
Данилова Тетяна Вікторівна
к. філос. н., доцент*

ЕВТАНАЗІЯ ЯК СВОБОДА ВИБОРУ

Евтаназія – це медичне цілеспрямоване прискорення смерті людини, яке викликане безнадійністю стану хворого і здійснюється задля зменшення його фізичних больових відчуттів.

Майже до останніх десятиліть 20 століття евтаназія була під заборонаю в медицині, її засуджували в суспільстві, вона вважалася кримінальним злочином. Дозволена ця процедура була лише в Германії, хоча і не сприйнята всіма іншими країнами. Але в 1976 році рішення суду штату Нью-Джерсі про відключення життєпідтримуючого апарату у молодой пацієнтки, яка довго була без свідомості, а її мозок створював болючі імпульси тіла, які ніяк не можна було побачити зовні, легалізувало евтаназію та пододало дискусії між країнами.

Якщо казати, про відчизняні традиції, то до 90-х років процедура вважалася вузькомедицинським феноменом і мала негативних характер. Її порівнювали з нацистськими тортурами.

Проте, на мою думку, саме свобода вибору робить людське життя вільним. Наприклад, солдат, що загубив ногу на війні, постійно відчуває болі в серці та наслідки контузії. Він залежить від апарату, що підтримує його життя. Чи можемо ми його осуджувати, якщо він вирішить закінчити своє життя шляхом евтаназії? Чи назвали би ви таку людину слабкодухою? Його вибір позбавить його від мук, від тяжких постійних операцій. Кожна людина повинна бути вільною і мати змогу вирішувати, варто їй жити чи ні. Іноді, саме смерть може виразити свободу людини.

Як часто в сучасному світі ми чуємо новини про безнадійно хворих дітей, що живуть за рахунок дихальних апаратів. Діти, що мають родини, але ніколи не зможуть мати нормальне дитинство. Вони навіть не живуть, а просто існують. І таких випадків тисячі по всій Україні. Звісно, батьки борються за життя своїх дітей всіма реальними і нереальними способами, намагаються витягнути своє дитя з такого стану. Але, якщо це неможливо, і шляхи тільки 2: життя в муках або відключення дитини від життєпідтримуючої машини.

Також не рідкими є випадки, коли дідусі та бабусі, організми яких вже не мають сил для боротьби з хворобами, просто лежать в лікарняному ліжку роками. Евтаназія буде вбивством чи забезпеченням достойної смерті? Як на мене, ми не маємо права засуджувати людину за її вибір.

Тоді хто для нас лікар, що відключив від апарату маленьку дівчинку з невиліковною хворобою? Вбивця? Чи рятівник для дитини? Питання, яке на мою

думку, не має відповіді. Кожен має різне ставлення до такого виходу з безнадійної ситуації. Але чого ми точно не повинні робити, це засуджувати таких людей? Ми ніколи не зможемо оцінити ситуацію з боку глядача. Тому потрібно просто розуміти, що саме воля, свобода вибору робить людей справжніми та сильними.

Список використаної літератури:

1. Данилова Т., Сайковська А. (2017). Діагностика і лікування психічних розладів у контексті дихотомії «природа – виховання». *Path of Science*, 3(5), 1.1 – 1.5 DOI: 10.22178/pos.22-1
2. Данилова Т.В., Салата Г.В. (2017). За межами дихотомії біологічного і соціального: холістичний підхід до психічного здоров'я. *Лікарська справа*, 7(1144), 205-210.
3. Danylova, T. (2019). Moving Beyond The “Nature – Nurture” Dichotomy: A Holistic Approach to Mental Health. *Research Revolution. International Journal of Social Science & Management*, VII(6-7), 1-5
4. Storozhuk S., Hoian I., Fedyk O. Conceptual modern gender policy challenges. *Cherkasy University Bulletin: Philosophy*. 2019. 2. P. 15-23.
5. Storozhuk S., Matvienko I. The gender dimensions of the renaissance social program. *Науковий вісник НУБіП України. Серія: Педагогіка, психологія, філософія*. 2019 (5). P. 108-116.

Муха Анна,
студентка ННІ неперервної освіти і туризму,
Національний університет біоресурсів
та природокористування України
(м. Київ, Україна)
Науковий керівник
Данилова Тетяна Вікторівна
к. філос. н., доцент

ДО ПРОБЛЕМИ САМОГУБСТВА

Самогубство – вічна проблема людства ще від того часу, як почала існувати людина. У стародавньому світі самогубство було метою продовження роду або ж своєрідна дань богам, котра шанувалась. Роки ідуть, все змінюється, і мета самогубства теж.

Щороку близько 800 тисяч людей закінчують життя самогубством, а кожні 40 секунд на планеті стається один випадок суїциду. Я намагалася пояснити собі, чому так, але досі не дала відповідь. Найкраще описав цю тему у своїй праці Альбер Камю у “Міфі про Сізіфа”, він акцентує: «Існує лише одна по-справжньому поважна філософська проблема - проблема самогубства. Вирішити, варте чи не варте життя того, щоб бути прожитим, – отже, відповісти на головне питання філософії».

Багато хто вважає, що самогубство винайшли слабкі за волею люди, котрі не змогли чогось добитися у своєму житті. Самогубство і зараз розцінюється як засіб втечі від буття. Людина зазвичай думає: «я покращу цим життя іншим і нікому не заважатиму». Можливо, думають вони правильно, проте чи легше стане від їхньої смерті їхнім родичам? Чи буде ця людина предметом для обговорення? Так, буде. Але її будуть засуджувати. Проте це вона вже слухатиме в пеклі чи на небі.

Але існує протилежна думка: не кожен в змозі вбити самого себе. Одного разу на своїй сторонці я провела опитування: «Самогубець – це сильна чи слабка людина?». Думки розійшлися. Половина людей обрала – «Сильна», що мене здивувало.

Виходячи з думок відомих філософів, причиною суїцидів є самотність. Коли ж на її тлі виникає депресія, згодом глибока депресія, сильне емоційне потрясіння, викликане часом якимись соціальним проблемами, людина розуміє, точніше, швидше доходить до неправильного і нелогічного висновку, що вона нікому не потрібна, що залишається єдиною проблемою, котру самотійно не здатна вирішити, або ж якщо коротко пояснити – життя втратило для неї сенс.

Особисто для мене з кожної ситуації є вихід, просто треба відпочити, набратися сил, поспілкуватися з друзями, родичами, з психологом, найближчими людьми, і все вирішиться. Життя має сенс, і це потрібно донести до всіх. Кожен має проблеми, і ми всі маємо один одному допомагати, це і є наш сенс буття – взаємодопомога і взаєморозуміння, і тоді кожен буде щасливим.

Список використаної літератури:

1. Данилова Т., Сайковська А. (2017). Діагностика і лікування психічних розладів у контексті дихотомії «природа – виховання». *Path of Science*, 3(5), 1.1 – 1.5 DOI: 10.22178/pos.22-1
2. Данилова Т.В., Салата Г.В. (2017). За межами дихотомії біологічного і соціального: холістичний підхід до психічного здоров'я. *Лікарська справа*, 7(1144), 205-210.
3. Danylova, T. (2019). Moving Beyond The “Nature – Nurture” Dichotomy: A Holistic Approach to Mental Health. *Research Revolution. International Journal of Social Science & Management*, VII(6-7), 1-5
4. Storozhuk S., Hoian I., Fedyk O. Conceptual modern gender policy challenges. *Cherkasy University Bulletin: Philosophy*. 2019. 2. P. 15-23.
5. Storozhuk S., Matvienko I. The gender dimensions of the renaissance social program. *Науковий вісник НУБіП України. Серія: Педагогіка, психологія, філософія*. 2019 (5). P. 108-116.

Оболенцева Ксенія,

студентка факультету аграрного менеджменту,

Національний університет біоресурсів

та природокористування України

(м. Київ, Україна)

Науковий керівник

Данилова Тетяна Вікторівна

к. філос. н., доцент

ПРО ГЕНДЕРНУ РІВНІСТЬ В УКРАЇНІ

На сучасному етапі розвитку суспільства питання гендерної нерівності посідають не останнє місце за актуальністю. Гендерна нерівність гальмує розвиток суспільства, що знаходить своє підтвердження у таких негативних наслідках, як зростання витрат на добробут і управління, зниження продуктивності праці, уповільнення економічного зростання. Саме тому досягнення гендерної рівності наразі стає центральним показником розвитку кожної країни, а в умовах глобалізації

сучасне суспільство вимушено щоразу звертатися до проблем гендерної нерівності. ООН відносить цю проблему до категорії глобальних і рекомендує державам змінювати існуючі гендерні моделі, орієнтовані на збереження системи нерівних цінностей і подвійних стандартів. Рівність між чоловіком і жінкою – це одночасно і цінність, і привілей будь-якого суспільства. І хоча в різних кінцях світу це питання вирішується з різною швидкістю, тим не менш напрям залишається єдиним.

На сучасному етапі розвитку українського суспільства поряд з питаннями економічної стабілізації не менш актуальним стає забезпечення переходу України до сталого соціального розвитку, що, своєю чергою, потребує формування державної політики з урахуванням гендерного компонента, тобто оцінку стратегії державної політики з точки зору гендерної рівності. В Україні останнім часом дещо покращилася ситуація з представництвом жінок в органах державної влади, дещо збільшилося число жінок-народних депутатів. Наразі найбільші досягнення у сфері гендерної рівності спостерігаються на законодавчому рівні.

Проте в багатьох інших сферах, у практичному втіленні суттєвого прогресу досягти не вдалося, що й зумовлює низькі позиції України в міжнародних рейтингах з гендерної рівності та значне відставання від європейських показників. В Україні, як і раніше, для жінок існують реальні перепони на ринку праці, і їх коріння містяться у самій системі організації зайнятості та у проблемах, з якими стикаються жінки, прагнучи поєднати професійну діяльність з виконанням сімейних обов'язків. Частково проблеми жіночої зайнятості могли б бути вирішені за рахунок державної підтримки практики зайнятості неповний робочий час. На відміну від країн ЄС, в Україні така практика є мало поширеною. Крім того, зберігається гендерний дисбаланс і в оплаті праці, і в кар'єрному рості.

Гендерний дисбаланс є значним серед керівників організацій і майже відсутній серед підприємців. Загальне співвідношення чоловіків та жінок серед керівників організацій та підприємців – 60% до 40%. Приватне підприємництво в Україні є наближеним до гендерного балансу (46% жінок серед ФОП), водночас жінки набагато рідше є керівниками підприємств чи організацій (зокрема урядових та різних неурядових організацій). Втім, чоловік на керівній посаді у більш «жіночій» галузі – явище загалом більш поширене, ніж жінка-керівниця у більш «чоловічій» сфері. Низка галузей є гендерно збалансованими (44–55% керівників є жінками) – це готелі та ресторани (серед усіх суб'єктів), державне управління, мистецтво / спорт / розваги (серед юридичних осіб), операції з нерухомістю, охорона здоров'я, а також оптова та роздрібна торгівля (серед ФОП) [1].

У Києві частка жінок-керівниць суттєво менша, ніж в інших регіонах України. Загалом регіональні відмінності щодо частки жінок та чоловіків серед керівників є доволі незначними, окрім Києва, що суттєво вирізняється як за кількістю зареєстрованих ФОП та підприємств, так і за часткою чоловіків – 66% порівняно з 60%, що є середнім значенням для України. Керівництво організацій у великих містах більш гендерно збалансоване, але значною мірою внаслідок того, що чоловіки частіше керують більш «жіночими» галузями. Водночас малі міста та села демонструють більш виражений гендерний профіль галузей. Серед підприємців частка жінок вища у невеликих містах за рахунок роздрібною торгівлі – серед жінок-підприємців у малих містах та селах цей вид діяльності домінує. У більших містах жінки-підприємці урізноманітнюють діяльність, тому їхня частка в інших галузях є вищою.

У країнах ЄС рівень зайнятості жінок, порівняно з чоловіками, також є стабільно нижчим. Наразі рівень економічної активності жінок у середньому складає 52% (проти 70,1% у чоловіків). При цьому, чисельність жінок на ринку праці ЄС постійно збільшується. Хоча на сучасній, постіндустріальній стадії соціального розвитку на ринку праці створюються спеціальні можливості для жінок, оскільки структура зайнятості населення змінюється в бік розширення праці у сфері послуг, формуються нові моделі трудових відносин, існують деякі фактори, що обумовлюють специфіку жіночого безробіття в українському суспільстві. В Україні рівень жіночого безробіття, який відбиває тенденцію їх економічної активності, є нижчим за чоловічий. Проте, слід зазначити, що на цей час рівень безробіття в Україні серед жінок є нижчим, ніж у середньому в країнах ЄС.

Дедалі більше поширення в розвинутих країнах зайнятості жінок на умовах неповного робочого часу, а також попит на неповну зайнятість з боку самих жінок дозволяє зробити припущення, що варіант неповної зайнятості в майбутньому для жінок може стати домінуючим. Як в Україні, так і в країнах ЄС найскладнішим та найактуальнішим завданням було і залишається жіноче безробіття, яке є однією з центральних проблем сучасного суспільства.

Список використаної літератури:

1. Работіна Ірина. Дослідження гендерної рівності в Україні [Електронний ресурс] /– Режим доступу до ресурсу: <https://platforma-msb.org/doslidzhennya-gendernoyi-rivnosti-v-ukrayini>
2. Danylova, T., Kats, L. (2019). “All Animals Are Equal, But Some Animals Are More Equal Than Others”: The Negative Impact of Gender Inequality on the Global Economy and Public Health. *Anthropological Measurements of Philosophical Research*. 2019, 15, 101-110.
3. Сторожук С., Гоян І. Гендерна рівність у транзитивних суспільствах: проблеми і перспективи. Науковий вісник НУБіП України. Серія: Гуманітарні студії, 2018. 18-29.
4. Сторожук С.В., Гоян І.Н. Стратегии гендерного равенства как элемент социальной политики. Социальное воспитание. 2018. №1. С. 14-25.

Оліфіренко Богдана,

студентка факультету аграрного менеджменту,

Національний університет біоресурсів

та природокористування України

(м. Київ, Україна)

Науковий керівник

Данилова Тетяна Вікторівна

к. філос. н., доцент

ПРОБЛЕМИ ОДНОСТАТЕВИХ ШЛЮБІВ В КОНТЕКСТІ РЕЛІГІЙНОЇ ДОКТРИНИ

Сьогодні у світі від 5 до 7 % населення – це геї та лесбіянки, всі вони борються за рівні права у суспільстві. Вони хочуть бути прийняті світом, визнані, як рівні іншим на землі й для Бога (як віряни), хочуть створювати свої сім'ї, вступати в шлюб, а віруючі гомосексуали хочуть бути не лише суспільною одиницею, а й

отримати благодатну допомогу від Бога для своєї майбутньої сім'ї. То ж чи мають гомосексуали право на вінчання та на шлюб в цілому? Це точно така ж проблема, як колись заборонялося одружуватися представникам різних соціальних верств і різних конфесій або права жінок зрівнювали з правами чоловіків.

Щоб розібратись із поставленим питанням, потрібно спершу зрозуміти хто такі гомосексуали. Сучасна сексологія вважає, що гомосексуальність є не хворобою і не відхиленням, а однією з форм сексуальної орієнтації людини, рівноцінної гетеросексуальності й бісексуальності. Вона не передається через повітря, воду, їжу, дотики, вона не пов'язана ні з сексом, ні з гендером, а також обумовлена не вихованням і навколишнім середовищем, а генетикою і особливостями біологічного розвитку.

Отже, з вищезазначеного можемо зробити висновок, що гомосексуали – це члени суспільства, у яких повинні бути такі ж права, як і у гетеросексуалів (ніяких особливих прав для себе вони не вимагають), в тому числі право узаконити свої стосунки. Зараз модною є думка «ми вас визнаємо і не чіпаємо, робіть що хочете за закритими дверима» - по суті лицемірна по частині дотримання прав людини. Однак у вступу в шлюб існує не тільки етична, а й правова сторона. Відсутність свідoctва про шлюб здатна створити одностатевим парам такі ж складнощі, як і гетеросексуальним, але можливості їх вирішити, узаконивши свої відносини, у таких пар немає. Головною проблемою залишається те, що партнери, які не перебувають у шлюбі, не рахуються членами сім'ї з точки зору закону і суб'єктами сімейних правовідносин. Наприклад, одного з партнерів можуть не пустити до іншого або його дитині в лікарні, більше того, ця людина навіть не має права отримати інформацію про здоров'я свого партнера в разі екстреної ситуації.

До 2019 року такі країни як Ірландія, Німеччина, Нідерланди, Еквадор, Тайвань, Бельгія, Іспанія, Канада, Уругвай, Південна Африканська Республіка, Норвегія, Швеція, Португалія, Франція, Данія, Ісландія, Мексика і США (в окремих регіонах) вже дозволили одностатеві шлюби, що викликало масу протесту з боку представників церкви, але це не заважало, навіть представникам державної влади вступати в одностатеві шлюби, так экс-прем'єр-міністр Ісландії Йоханна Сігурдартоттір – перша у світовій історії очільниця уряду, яка вступила в офіційний одностатевий шлюб, прем'єр-міністр Бельгії, міністр закордонних справ Німеччини, прем'єр-міністр Люксембургу, міністр армії США, при цьому не втрачаючи впливу на суспільство.

Суспільство потроху звикає називати речі своїми іменами і давати їм право на життя, проте духовенство всяко намагається це не приймати, спираючись на вчення Божі, але чи все так однозначно у нього, Бога?

Однією з найвпливовіших релігій на світовій арені є християнство, що ж воно говорить про одностатеві шлюби? До 2013 року як православна, греко-католицька та протестанська церкви твердо проголошували гомосексуалістів єретиками і відвертались від таких людей, що вже говорити про надання їм права на шлюб. А у 2013 році, коли 13 березня прийшов новий 226-й Папа Римський Франциск, релігійний світ більш ліберально заговорив про гомосексуалів та їх шлюби.

Папа Франциск приймає гомосексуальність, так вже у тому ж 2013р. під час одного зі своїх виступів він заявив, що не має права судити. У 2014 році Франциск закликав до прийняття у Ватикані документа, який би кардинально змінив ставлення Римо-католицької церкви до геїв та зробив його набагато лояльнішим, але це не увінчалось успіхом. 26 червня 2016 р. Франциск заявив, що Римо-католицькій церкві

слід вибачитись у геїв за своє колишнє ставлення до них і додав, що церква не має права судити геїв і повинна ставитись до них з повагою, він не засуджує геїв, бо вони створіння Божі, але він проти їх законних шлюбів, адже *“ніхто не має плутати сім'ю, що бачив Бог з іншими людськими союзами”*.

У квітні 2018 року Папа Римський підтримав гомосексуаліста, який став жертвою священника-насильника, він забрав його до себе у Рим, де той провів 3 дні. Папа Франциск сказав хлопцю: «Ти знаєш, Хуане Карлосе, це не має значення. Бог створив тебе таким. Бог любить тебе таким. Папа Римський любить тебе таким, як ти є, і ти повинен любити себе та не зважати на те, що кажуть люди». Цей вислів вважають значним відходом від законів Божих.

Багато представників гомосексуалістів вважають Франциска найсміливішим Папою Римським в історії. У той же час, більш ліберальна позиція Франциска з багатьох актуальних питань сім'ї та суспільства зазнає різкої критики з боку консервативних кіл в Римо-католицькій церкві. Хоча Франциск також каже, що одностатеві шлюби не можуть ототожнюватись звичайному шлюбу, але закликав не допускати дискримінації гомосексуалів.

Тепер розглянемо декілька прикладів з Біблії, які говорять про шлюб і сім'ю та подивимось яке відношення вони мають до гомосексуалів. Розберемо цитату *«Якщо я говорю мовами людськими і ангельськими, а любові не маю, то я – мідь, що дзвенить, або кімвал, що бриньчить. Якщо маю дар пророцтва, і знаю всі таємниці, і маю всякі пізнання і всю віру, так що й гори можу переставляти, а любові не маю, – то я ніщо. І якщо роздам усе добро моє і віддам тіло моє на спалення, а любові не маю, то нема мені з того ніякої користі»* [1 Кор 13.]. В ній говориться, що кожна людина має право на любов, крім того, вона повинна любити. Про статі тут не йдеться. Кохай того, кого кохаєш, Бог цього не забороняє. І якщо ти покохав людину своє статі, ти точно такий, як будь-хто інший, адже головне, наявність у тобі любові. Про це говорить ще одне: *«Бо так полюбив Бог світ, що віддав і Сина Свого Єдинородного, щоб усякий, хто вірує в Нього, не загинув, а мав життя вічне. Бо не послав Бог Сина Свого в світ, щоб судити світ, а щоб світ спасся через Нього»*. [Ів. 3,16 – 17].

«Не жадай дому ближнього свого, не жадай жони ближнього свого, ані раба його, ані невістки його, ані вола його, ані осла його, ані всього, що ближнього твого!» [2 М. 20:1-17] Крім вище зазначеного, якщо церква дозволить одностатеві шлюби, то християни стануть ближче до однієї з десяти божих заповідей, адже людина щаслива у шлюбі не піддаватиметься фізичним втіхам з іншим партнером. А що є кращим для церкви ніж дотримання першооснов своїх учень. Бо Бог також каже: *«Не вхилийтесь одне від одного, хіба що дочасно за згодою, щоб бути в пості та молитві, та й сходьтєся знову до купи»* [1 Кор. 7:5].

Ісус Христос навчає: *«Що Бог поєднав, людина хай не розлучає»* [Мт 19, 6], тобто ніхто від імені божого не може розлучити двох люблячих людей по причині їх одностатевості, бо Бог створив любов між ними, до обоє вони є дітьми його.

Хтось може спростувати це тим, що бог створив нас, щоб ми залишали нащадків і гомосексуальні пари не можуть цього дотриматись, проте вони можуть виховати ту дитину, що лишилась, через якусь причину, без батьків у своїй сім'ї, показати що таке любов і повага один до одного. Але ніхто не спростує того, що ця дитина не є послана Богом у цю сім'ю.

Що ж, можна зробити висновок: гомосексуали були, є та будуть, і вони мають право на створення сім'ї. Рано чи пізно це зрозуміють усі: суспільство навколо них і

церква, а Папа Римський Франциск дійде до цього рішення і переконає у цьому весь релігійний світ. Церква ще скаже своє: «Щасливій сім'ї бути», і тут не буде абсурдних обмежень у статі людини. Адже це частина процесу лібералізації сучасного людства. І все, що залишається церкві – це прийняти для себе рішення: чи готова вона рухатися до відкритого цивілізованого світу, чи хоче залишатися в своєму світі, де не існує ні вірян-гомосексуалістів, ні осуду в їх бік.

***Петерчук Мар'яна,**
студентка ННІ неперервної освіти і туризму,
Національний університет біоресурсів
та природокористування України
(м. Київ, Україна)
Науковий керівник
Данилова Тетяна Вікторівна
к. філос. н., доцент*

ПАТРІАРХАТ І СВОБОДА ВИБОРУ В СУЧАСНОМУ СВІТІ

Сексизм – упереджене ставлення, дискримінація людини за ознакою статі чи гендерною ідентичністю. У суспільстві сексизм може бути представлений у вигляді системи стереотипів, офіційно закріплених положень чи навіть ідеології. В його основі лежить переконання про перевагу однієї статі над іншою. Актуальність та новизна полягають у тому, що у сучасному світі це питання гостро обговорюється, проте інформації на цю тему досить мало.

У гендерній теорії розрізняють три види сексизму: інституційний – дискримінація на рівні суспільства та його інституцій; міжособистісний – дискримінація людини іншою людиною і внутрішній – коли людина сама тиражує дискримінаційні установки до власної статі, приймаючи їх за істину. Американські вчені Пітер Глік і Сьюзан Фіске також виділяють три види сексизму: ворожий, доброзичливий і амбівалентний. Ворожий сексизм є негативною установкою, яка включає в себе переконання про неповноцінність жінок порівняно з чоловіками, в тому числі й про більш низький рівень інтелекту жінок. Доброзичливий сексизм розглядається як система стереотипних переконань про жінок, які породжують суб'єктивно позитивні почуття по відношенню до жінок у тому, хто їх відчуває, а також схильні викликати поведінку, яка зазвичай класифікується як просоціальна (наприклад, допомога, турбота). Цей тип сексизму дискримінує жінок, оскільки ґрунтується на перевазі чоловіків, сильної статі. Ворожий сексизм і доброзичливий сексизм мають тенденцію співвідноситися, оскільки обидва базуються на схожих переконаннях щодо жінок. Обидва типи сексизму розглядають жінок як «слабку статтю» і вважають, що саме тому вони повинні виконувати домашні та допоміжні ролі в суспільстві. Доброзичливі сексисти бажають захищати жінок, вони поважають і захоплюються їх ролями матерів і дружин, вони ідеалізують жінок як романтичні об'єкти кохання. Ворожі сексисти сприймають жінок як нездатних займати владні позиції. Чоловік або жінка можуть одночасно виявляти і ворожий, і доброзичливий сексизм по відношенню до різних жінок (амбівалентний сексизм). Амбівалентні сексисти стереотипно негативно реагують на одних жінок і стереотипно позитивно – на інших, у той час як несексисти не поділяють жінок на категорії та не підтримують гендерні стереотипи.

У науковому журналі «Psychology of Women Quarterly» (2016 р.) було опубліковано статтю про дослідження американських вчених. Воно показувало, що сучасне суспільство залишається таким же сексистським, як і більше, ніж 30 років тому. В експерименті групи психологів з Нью-Джерсі взяли участь близько 200 студентів, яким пропонувалося визначити, які риси характеру більше властиві чоловікам, які – жінкам, а які є типовими для представників обох статей. Крім того, респондентам потрібно було вказати, які професії вони вважають потрібними для сильної статі, а які – для слабкої. Точно такий же експеримент проводився серед студентів в 1983 році – і дослідники хотіли порівняти, як боротьба з сексизмом, що активно ведеться в багатьох країнах світу, вплинула на ставлення до гендерних стереотипів. «Не дивлячись на те що з моменту минулого дослідження пройшло 30 років, гендерні стереотипи не зазнали практично ніяких змін, – коментують автори дослідження. У суспільстві продовжують жити ті ж самі уявлення про «чоловічі» і «жіночі» професії, риси характеру, фізичні характеристики. До речі, дослідження показало, що стереотипи про те, якою має бути дівчина, тільки посилилися». Важливо, що і в старому, і в новому експериментах брали участь як чоловіки, так і жінки.

Я вважаю, що сексизм згубно впливає на ментальне здоров'я жінок та пригальмовує розвиток науки, новітніх технологій тощо. Жінки, які зазнають гендерної дискримінації, частіше страждають від депресії, головних болів та легше піддаються стресу. Основна проблема криється в тому, що за рахунок утисків у людей зменшується самооцінка та загострюється відчуття тривоги. У результаті проведеного дослідження виявилось, що прояви значної частини сексизму існують в науковому світі. По-перше, близько 70% усіх науковців – чоловіки. По-друге, за статистикою, жінок-професорів із філософії менше, адже це консервативна дисципліна і тому асоціюється із чоловіком-лектором. По-третє, державний комітет статистики порівняв зарплати в країні і ще раз підтвердив, що чоловікам платять більше. За перше півріччя 2016-го середньомісячна зарплата по країні у чоловіків була 5597 грн, а у жінок – 4187 грн. По-четверте, як показує емпіричне дослідження, одні й ті самі наукові тези, озвучені спікером-чоловіком і жінкою-спікером, сприймаються різними цільовими аудиторіями зовсім по-різному. Чоловік в даному випадку виглядає більш авторитетним та презентабельним, а до жінок більше прискіплюються. Нікого не можна оцінювати виходячи тільки із зовнішності, форм та розмірів. Також, важко недооцінити насилля над жінками, секс-експлуатацію, полігамію та шлюби через примус. Усе з переліченого продовжує глобально охоплювати світ, а жертв таких моральних знущань ще дужче пригноблювати. Це доводить, що і в ХХІ столітті все ще фігурують такі болючі теми як сексизм, і їх досі важко повністю розкрити та вирішити, вони не обговорюються у широких колах.

Отже, підсумовуючи дану тематику, можна зазначити, що сексизм присутній у всіх сферах життя, його важко знищити повністю, тому що всі слова та фрази, які ми вживаємо до певної людини чи групи людей, мають бути виважені та коректні. Суспільна думка змінюється поступово і десятиліттями, ось чому необхідно якомога частіше дискутувати про гендерну дискримінацію та викорінювати її.

Список використаної літератури:

1. Danylova, T., Kats, L. (2019). "All Animals Are Equal, But Some Animals Are More Equal Than Others": The Negative Impact of Gender Inequality on the Global Economy and Public Health. *Anthropological Measurements of Philosophical Research*. 2019, 15, 101-110.

2. Сторожук С. В. Гоян І.М., Федик О.В. Ідейні засади гендерної дискримінації. Науковий вісник НУБіП України. Серія: Гуманітарні студії. 2019. 295. С. 40-51.

3. Storozhuk S., Hoian I., Fedyk O. Conceptual modern gender policy challenges. Cherkasy University Bulletin: Philosophy. 2019. 2. P. 15-23.

Пономаренко Валентина,
*студентка факультету аграрного менеджменту,
Національний університет біоресурсів
та природокористування України
(м. Київ, Україна)*
Науковий керівник –
Данилова Тетяна Вікторівна
к. філос. н., доцент

ДО ПРОБЛЕМИ КИНУТИХ ДІТЕЙ

На мою думку, досить важливо висвітлити питання кинутих дітей. Здебільшого, ставлення людей до цього є передбачуваним, проте мені б хотілося розглянути усе зовсім під іншим кутом зору. Усі народжуються рівними і заслуговують на рівні права, і забезпечення їх дотримання щодо інших – це, перш за все, справа кожної свідомої людини. Важливо зазначити, що тема стосується проблеми соціального розвитку українського суспільства, що існує сьогодні і, на жаль, не має законодавчого урегулювання. Звертаючи увагу на дане соціальне явище, я прагну розкрити думку про те, як процеси у суспільстві впливають на формування особистості, визначення людиною своєї ролі та місця.

Сучасний світ не можна розділити лише на чорне і біле – поруч із жорстокістю одних людей нога в ногу крокує людяність інших. Проте чи готове суспільство поглянути на жінок і кинутих ними дітей інакше? Чи має хтось моральне право засуджувати вчинки іншого?

Щодня ми сприймаємо тони різноманітної інформації, наприклад слухаємо чи читаємо новини, дивимося ролики в соціальних мережах. І обов'язково серед усього іншого буде й чергова новина про жінку, що залишила дитину на вулиці або в магазині, в поліклініці або аптеці. Що першим спливає на думку? Приблизно наступне: «Язик не повернеться назвати її матір'ю!» або «Як таких земля носить взагалі?». І ще приблизно сотня образливих слів, принижень і негативних побажань. Іншими словами, нічого крім засудження. Проте, чи бачимо ми зворотну сторону ситуації? Чи задаємо собі питання, чому жінка так вчинила? Що спонукає людину чинити саме так? Звичайно, завжди простіше необґрунтовано звинуватити, оскільки саме таку позицію виховує в нас ЗМІ – кількість передач та формат подачі інформації не залишає вибору щодо формування думки.

Проте, я пропоную залишити це і об'єктивно оцінити ситуацію. Візьмемо за приклад абстрактний образ дівчини студентки з середньостатистичної української родини, що приїхала до столиці навчатися. Зустріла хлопця своєї мрії, вони почали жити разом, дівчина завагітніла. Постає купа питань – що робити, як же навчання, як повідомити батькам? Розгублена, вона звернеться за порадою до тих, кого вважає найближчим – подруг, батьків, Інтернету. Думки можуть розійтися, проте батьки будуть тиснути, що треба народити дитину, не можна позбавляти її життя,

аргументують гріховністю та словами «Що люди скажуть?», а Інтернет запевнить, що аборт назавжди позбавить її можливості народити в майбутньому. Хлопець може взагалі зникнути, або ж узяти нейтральну сторону, що спантеличує ще більше. І ось, дитина народилась. Її треба годувати, піклуватися про неї та ще купа пунктів. Пізніше ми дізнаємося новину, що наша абстрактна студентка залишила дитину в поліклініці. Починаємо засуджувати.... Стоп! Фактично, ми бачимо як суспільство впливає на індивідуума, тисне на нього в прийнятті рішень, які має важелі впливу. І тут доречно поставити запитання: де в цій історії мама і її почуття? Чи згадали ми про те, як їй було важко? Чи почули ми в новинах історію її життя? Ні. Ми лише бачимо наслідки. Проте наша героїня – така сама людина, як і кожен з нас. З появою дитини обов'язки та відповідальність зростає вдвічі. До того ж, дитині потрібні щеплення, правильне годування, режим та багато чого іншого, можливі певні індивідуальні потреби. Чи знає про них наша героїня? Можливо, якщо їй вчасно та зрозуміло розказали про все відповідні медичні працівники, оскільки тільки вони можуть надати кваліфіковані поради. Проте, зазвичай вони завершуються, так і не розпочавшись. Батьки говорять, що як народила – то вже виховуй, має прокинутися інстинкт. А він не прокинувся. Хлопець відвертається від дівчини, йому не потрібна дитина. І замість щастя, яке б мала відчувати жінка, вона відчуває страх, відчуження та роздратування. До того ж, частина новоспечених мам страждає на післяпологову депресію. В Україні проблему післяпологової депресії не вивчають. Є американська статистика, відповідно до якої 13% породіль мають депресію, 9% – тривожний розлад, а 3-5% – obsesивно-компульсивний розлад. Жінки, що народили зі значним втручанням та ризиком для життя, ймовірно, матимуть посттравматичний розлад. До 12% батьків переживають вигорання. А матері, які страждають на післяпологову депресію, соромляться звернутися по допомогу, боячись осуду, або просто не можуть зрозуміти свій стан. І ось жінка ніби серед людей, проте зовсім один на один із проблемою, джерелом яких для неї є дитина. На даному етапі жінка знаходиться в стресі більше як 9 місяців, що також має наслідки – вона перестає мислити так, як раніше, нею керують лише емоції. І один із сплесків може проявитися саме в тому, що жінка несвідомо йде додому без дитини. Хто винен у тому, що для жінки склалася безвихідь, що понесла за собою жахливий по своїй суті вчинок?

Я вже зазначала про тиск з боку суспільства, і хочу додати до цього ще й питання плануванні родини. Інститут сім'ї, на мою думку, переживає занепад і відсутність статевого виховання стає причиною сумної статистики абортів та відмов від дітей. На жаль, підліткам мало розказують про стосунки, контрацептиви та хвороби. Усе, що можна почути – залякування безплідністю та наслідками захворювань, що передаються статевим шляхом. Джерелом інформації стає Інтернет, що рясніє різними статтями з невідомих джерел. Міністерство охорони здоров'я надає лише статистичні дані: «У 2018 році в Україні було зроблено 46 552 акти переривання вагітності». Жодної соціальної чи інформаційної підтримки. Наступна проблема, що впливає – сирітство. Станом на 31 грудня 2018 року в Україні на обліку дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, перебувала 70 491 дитина. У сімейних формах виховання – 64 709 дітей (опіка – 50 766, прийомні сім'ї та дитячі будинки сімейного типу – 13 943). Щодо віку дітей-сиріт статистики не ведуть.

Що ми маємо у результаті? Жінок, які не володіють достатньою та об'єктивною інформацією, залишених сам-на-сам із проблемою. Їх кинуто на осуд соціуму, хоча вчинок жінки породжений недбалістю того ж самого суспільства.

Наразі у Черкасах розвивається соціальний проект «Дбайливо про себе». Його співзасновниця доула Тетяна Родіна вирішила допомагати жінкам після випадку, коли в Одесі мати вбила свою 4-місячну дитину і покінчила життя самогубством. Проте це – лише крапля в море. На мою думку, такі проекти мають створюватися на державному рівні, аби попередити жахливі наслідки.

Список використаної літератури:

1. Мурашко А. В Україні у 2018 році було зроблено понад 40 тисяч абортів [Електронний ресурс] / Анна Мурашко // УНН. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.unn.com.ua/uk/news/1789664-v-ukrayini-u-2018-rotsi-bulo-zrobleno-ponad-40-tisyach-abortiv>.
2. Попова С. Скільки дітей в Україні є сиротами: статистика усиновлення [Електронний ресурс] / Світлана Попова // 24 канал. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: https://24tv.ua/skilki_ditey_v_ukrayini_je_sirotami_statistika_usinovlennya_n1160645.
3. Хуторний О. Не значить, що погана мама. Чому жінки не винні у післяпологовій депресії [Електронний ресурс] / О. Хуторний, І. Ємець // Громадське ТБ Черкаси. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://hromadske.ck.ua/chomu-zhinky-ne-vynni-u-pislyapologovij-depresiui/>

Рябокін Яна,
*студентка ННІ неперервної освіти і туризму,
Національний університет біоресурсів
та природокористування України
(м. Київ, Україна)
Науковий керівник
Данилова Тетяна Вікторівна
к. філос. н., доцент*

БУЛІНГ ЯК СОЦІАЛЬНА ПРОБЛЕМА

Я вважаю, що варто почати з того, що таке власне булінг. Булінг (від англ. to bull – переслідувати) – небажана агресивна поведінка дітей шкільного віку, яка призводить до цькування дитини іншою дитиною або групою дітей з метою приниження, залякування та демонстрації сили. На сьогодні ця проблема є досить актуальною, адже часто по новинах ми можемо почути як підлітки, особливо школярі, є жертвами цькування.

У даній темі доцільним буде дослідити мотиви того, хто принижує, його цілі, переконання, погляди. Також цікавим буде розглянути сторону жертви, її психологічний стан, емоції, відчуття. У більшості випадків люди, які зазнали насилля, нікому про це не розповідають, особливо якщо говорити про дитячу аудиторію. Це можна пояснити тим, що їм соромно, страшно, або вони бояться не отримати очікуваної підтримки.

Якщо звернутися до статистики, то ми маємо результати дослідження UNICEF, відповідно до якого кожна четверта дитина зазнала булінгу з боку однокласників протягом останніх трьох місяців. Експерти чи не найголовнішою проблемою, що стосується цькування в школі, називають розрив між поколіннями. Причинами цього є втрата авторитету батьків, посилення цінностей індивідуалізму в суспільстві, який витісняє на другий план цінності сім'ї, та розвиток інформаційних технологій, що

дозволяє дітям самостійно отримувати необхідну інформацію. Саме через цей розрив у комунікації поколінь 48% дітей, відповідно до того ж опитування UNICEF, ніколи не розповідали про випадки насилля в школі. А 25% – говорили про це не з дорослими, а з другом, братом чи сестрою. З тих, хто мовчать, – 40% соромляться про це говорити, а 22% заявили, що це нормальне явище.

По-перше, стає очевидно, що багато дітей стають жертвами булінгу саме в школі, де і вони проводять більшість часу. Сумним аспектом є те, що вчителі і працівники навчальних закладів не завжди це помічають перші прояви знущань і таким чином не мають змоги перешкодити на початкових етапах. Але навіть якщо це трапляється, то лише третина дорослих у таких ситуаціях стає на бік постраждалої дитини. Така реакція підриває довіру дітей до вчителів та батьків.

По-друге, приблизно 50% шкільних агресорів самі є жертвами психологічного чи фізичного насильства. Вони піддаються жорстокому поводженню у власній родині. Наприклад, хлопчики, яких б'є батько, прийшовши до школи, відіграватимуться на слабших однокласниках. Жертви булінгу, в свою чергу, одержують величезну кількість психічних травм, які неминуче позначаються на їх подальшому житті. Навіть одиничний випадок цькування залишає глибокий емоційний шрам, що вимагає спеціальної роботи психолога. Дитина стає агресивною і тривожною, що переходить і в доросле життя. У неї виникають проблеми у поведінці. Вона частіше за інших схильна до депресій. Результатом булінгу дуже часто бувають фізичні нездужання. Відомі випадки, коли у хлопчиків від стресу і безсилля починалися серйозні проблеми з серцем. Дівчатка-підлітки схильні до іншої недуги: глузування й образи призводять їх до анорексії або булімії. Можливі розлади сну і переростання травми в психосоматику. Наприклад, підліток страждає від болів в нирках, але обстеження і аналізи нічого не показують.

По-третє, можна сказати, що спілкування між дітьми і дорослими майже немає, якщо ми спостерігаємо таку тотальну недовіру і страх. Це можна трактувати як одну із причин, чому Україна посіла 9 місце із 42 досліджуваних країн за кількістю постраждалих від цькування. Опитування показало, що випадків цькування серед 11-річних більше, ніж серед 15-річних.

Отже, булінг – це одна із найважливіших проблем нашого покоління. На моє тверде переконання, не слід відкладати її вирішення у далекий ящик. Адже, як описано вище, жертвами знущань найчастіше стають діти шкільного віку, а саме у підлітковому періоді ми формуємося як особистість, починаємо розвиватися не тільки фізично, а й морально. Булінг у цьому випадку являється серйозною перешкодою для формування повноцінної здорової людини, яка зможе принести користь для суспільства. Висновком даного дослідження можна вважати те, що потрібно знищувати бар'єр між різними генераціями, більше довіряти і не боятися рішучих дій.

Список використаної літератури:

1. Данилова Т., Сайковська А. (2017). Діагностика і лікування психічних розладів у контексті дихотомії «природа – виховання». *Path of Science*, 3(5), 1.1 – 1.5 DOI: 10.22178/pos.22-1
2. Данилова Т.В., Салата Г.В. (2017). За межами дихотомії біологічного і соціального: холістичний підхід до психічного здоров'я. *Лікарська справа*, 7(1144), 205-210.

3. Сторожук С.В., Гоян І.М. Вплив віртуальної реальності на самоактуалізацію тинейджерів: антропологічний вимір. Антропологічні виміри філософських досліджень. – № 9. – Дніпропетровськ, 2016 – С. 17-28.

4. Danylova, T. (2019). Moving Beyond The “Nature – Nurture” Dichotomy: A Holistic Approach to Mental Health. Research Revolution. International Journal of Social Science & Management, VII(6-7), 1-5

5. Storozhuk S., Goian I. Gender Existence: Correlation between Equality and Identity. Philosophy & Cosmology. Volume 18, 2017. – С. 208-219.

6. Storozhuk S., Hoian I., Fedyk O. Conceptual modern gender policy challenges. Cherkasy University Bulletin: Philosophy. 2019. 2. P. 15-23.

*Лесь Наталія Анатоліївна,
студентка 2 року навчання магістратури
факультет гуманітарно-педагогічний*

*Науковий керівник:
Гончарук Оксана Миколаївна
канд. пед. наук, асистент кафедри педагогіки
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, України)*

СУЧАСНІ ВИМОГИ ДО ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ-ТЕХНОЛОГІВ В УМОВАХ РЕАЛІЗАЦІЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Однією з важливих проблем, обумовленими процесами глобалізації, є необхідність реформування системи вищої освіти України, яка передбачає підготовку не лише висококваліфікованого працівника, але й всебічно розвиненої особистості зі сформованими соціальними навичками, що забезпечуватиме успіх професійної реалізації.

Відповідно до Стандарту вищої освіти України, затвердженого наказом № 1432 Міністерства освіти і науки України від 21 грудня 2018 року, бакалавр з технології виробництва і переробки продукції тваринництва повинен володіти відповідними знаннями, уміннями та навичками, що відображаються у ряді компетентностей та узагальнюються в єдиній інтегральній компетентності, яка передбачає здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми з технології виробництва і переробки продукції тваринництва або у процесі навчання, застосовуючи теорії та методи зооінженерії і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

Сучасні роботодавці шукають співробітників, які мають не лише ґрунтовні знання з професійної спеціалізації, але й належний рівень розвитку м'яких (універсальних) навичок (soft skills), що корисні для будь-якого виду діяльності, дають можливість швидко адаптуватись до нових реалій життя, змінювати сферу зайнятості, вирішувати нестандартні завдання.

Останні наукові дослідження виокремлюють п'ять основних м'яких навичок, які визначають способи поведінки, що допомагають особистості у роботі з колективом та забезпечують успішність процесу її соціалізації. Серед них:

- наявність креативного мислення, що носить конструктивний характер, та забезпечує здатність створювати та знаходити нові оригінальні ідеї;
- наявність емоційного інтелекту (EQ), що дозволяє розуміти власні емоції та емоції оточуючих;
- здатність до управління великим обсягом швидко змінюваної інформації;
- формування асертивної поведінки, тобто уміння формувати та відстоювати індивідуальну думку, приймати рішення;
- здатність до самопрезентації, уміння працювати в команді.

Поєднання цих соціальних навичок здобувача освіти зі спеціальними навичками, які формуються під час опанування навчальних дисциплін фахової підготовки, є одним з пріоритетних завдань реалізації освітнього процесу вищої школи України.

Попередньо згаданий Стандарт передбачає у переліку компетентностей випускника першого бакалаврського рівня освіти спеціальності 204 «Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва» не лише фахові знання, уміння та навички, але й загальні, що спрямовані на формування моральних, культурних та наукових цінностей особистості, забезпечення сприятливого здоров'язбережувального середовища для позитивного особистісного розвитку, здатності до швидкої адаптації та дії у новій ситуації, спроможності працювати в команді та мати навички міжособистісної взаємодії, здатності до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел, що можливе лише завдяки розвиненому критичному мисленню.

Одним із вагомих чинників, що впливають на процес формування зазначених компетентностей, є виховний процес, спрямований на всебічний і гармонійний розвиток особистості. Система виховної роботи є невід'ємною складовою реалізації вищої освіти України. Яскравим прикладом цьому є підготовка фахівців з технології виробництва і переробки продукції тваринництва у Національному університеті біоресурсів і природокористування України (НУБіП України). У процесі навчання здобувачі освіти мають можливість не лише отримати фахові знання у сфері обраної спеціальності, але і розвинути свої особистісні якості, персональні навички та реалізувати творчі здібності та нахили. Цьому сприяє злагоджена робота керівництва університету, наставників академічних груп, керівників художніх колективів, тренерів спортивних секцій, активістів органів студентського самоврядування та науково-педагогічних працівників, які під час викладання фахових дисциплін, реалізують триєдину мету заняття: навчальну, розвивальну та виховну.

Таким чином, затребуваність сучасного фахівця у галузі аграрних наук та продовольства на ринку праці вимагає сформованості не лише фахового світогляду, наявності практичного досвіду за спеціальністю, але й сформованості соціальних навичок, що відкриває нові можливості для його професійної реалізації.

Список використаної літератури:

1. Наказ Міністерства освіти і науки України «Про затвердження стандарту вищої освіти за спеціальністю 204 «Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти // [Електронний ресурс]: Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/visha-osvita/naukovo-metodichna-rada-ministerstva-osviti-i-nauki-ukrayini/zatverdzeni-standarti-vishoyi-osviti>.

2. Офіційний сайт Національного університету біоресурсів і природокористування України // [Електронний ресурс]: Режим доступу: <https://nubip.edu.ua>.

*Кожемяко Євгенія Андріївна,
студентка 2 року навчання магістратури
факультет гуманітарно-педагогічний*

*Науковий керівник:
Гончарук Оксана Миколаївна,
канд. пед. наук, асистент кафедри педагогіки
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, України)*

СОЦІАЛЬНА ПОТРЕБА У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ- ЕКОНОМІСТІВ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Економічна освіта молоді є важливою складовою подальшого розвитку ринкових відносин в Україні. На сучасному етапі розвитку суспільства важливим є формування в сучасних фахівців економічної культури, що передбачає високий рівень фахової підготовки, дотримання законодавства України, правил професійної етики і норм загальнолюдської моралі. У сучасному світі перед викладачем, який навчає та виховує студентів, виникає чимало проблем, про які 15-20 років тому він і не підозрювали. Саме освітній простір, до якого ми так звикли, зазнав значних змін.

Питання розвитку економічної освіти та перспектив її розвитку, методів навчання, засобів активізації були об'єктом багатьох дослідників, зокрема О. Аксьонової, А. Алексюка, Г. Ковальчука, Г. Москалюк, С. Ступчук, І. Тернової.

Економіка як сфера людської діяльності призначена забезпечити людей всім необхідним для підтримки життя. Тут стикаються інтереси різних верств і груп населення. Вони шукають засоби, аргументи для обґрунтування своїх ідей, концепцій з метою впливу на соціальну активність. Це впливає на вибір того чи іншого варіанту і моделі майбутнього розвитку суспільства [1].

Сучасний фахівець має не просто досконало володіти знаннями, дотримуватися культури спілкування і культури поведінки, знати психологію поведінки, але і вміти критично мислити, бути гнучким, використовувати новітні комп'ютерні засоби, вміти знаходити найсучаснішу інформацію, що стосується конкретної сфери діяльності з метою подальшого практичного застосування [2].

Найхарактернішою ознакою праці робітника сучасного виробництва є його інтелектуалізація, оскільки основним змістом праці є його розумовий компонент, заснований не на емпірично накопичених навичках, а на відповідному обсязі теоретичних і спеціальних знань і навичок, що дають можливість творчого осмислення ситуації, що складається.

Створення варіативного освітнього простору як чинника розвитку інтелектуального потенціалу країни, регіону не може бути лише доповнено тезою про роль економічної освіти у формуванні особистості студента, здатного самостійно породжувати нові способи і види діяльності, за посередництвом яких він

входить в нові для нього професійні сфери. Потрібен новий підхід до організації економічної освіти. Його обґрунтування має бути здійснене на основі ретроспективного аналізу й осмислення перспектив і тенденцій розвитку вищої освіти в Україні, на основі аналізу ефективності різноманітних інноваційних технологій навчання. Динамічність процесу економічної освіти стає базою для оволодіння студентами досвідом доцільної діяльності, в якому континуальність знання поєднується з його переривчастістю, в силу чого таке поєднання стає рушійною силою розвитку інтелектуальної та особистісної сфер студентів [2; 3].

Сучасна мета професійної освіти в галузі економіки полягає у створенні умов для розвитку творчої особистості фахівця, готового до постійного самовдосконалення. При цьому викладач ставить завдання зорієнтувати студента на самоконтроль, самооцінку, самонавчання і візуальне сприйняття матеріалу. Таким чином, мета реалізації концепції навчання і розвитку особистості полягає в тому, щоб освітній процес був спрямований на пошуки шляхів і умов для безперервного, динамічного, багатогранного розвитку самостійної і активної особистості [3].

Таким чином, нині, поряд з якісною професійною підготовкою, майбутній фахівець економічного профілю повинен мати хороші адаптивні здібності, які в сучасних умовах відіграють провідну роль у професійному становленні особистості.

Список використаної літератури:

1. Федоренко В. Г., Федоренко С. В. Економічна освіта України в інтеграційно-новітніх різнорівневих системах // Економіка та держава. 2017. № 2. С. 4-6.
2. Методика викладання економіки: Навч.-метод. посіб. для самост. вивчення дисципліни / За наук. керівництвом Л. М. Грущенко. К.: Видво КНЕУ, 2003. 260 с.
3. Інтерактивні методи навчання у підготовці спеціалістів для банківської системи України / Збірник наукових праць. Суми-Харків: ВВП Мрія-1-ЛТД, 2001. 134 с.

*Андріаш Віталій Віталійович,
студент Інституту енергетики,
автоматики і енергозбереження
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)
Науковий керівник –
Сторожук Світлана Володимирівна,
д.-р. філос. наук, проф.*

ВПЛИВ СПОРТУ НА ЗДОРОВ'Я ЛЮДИНИ

Сприятливий вплив спорту на людський організм безмежний. Адже людина спочатку була розрахована природою на підвищену рухову активність. Знижена активність веде до багатьох порушень і передчасного старіння організму. Під впливом фізичних вправ вдосконалюється будова і діяльність всіх органів і систем людини, підвищується працездатність, зміцнюється здоров'я.

Рухова активність є провідним фактором оздоровлення людини, тому що спрямована на стимулювання захисних сил організму, на підвищення потенціалу рівня здоров'я. Повноцінна рухова активність є невід'ємною частиною здорового

способу життя, що впливає практично на всі сторони життєдіяльності людини та організму в цілому.

Відомо, що рух є основним стимулятором життєдіяльності організму людини. При недостатній кількості рухів спостерігаються, як правило, ослаблення фізичних функцій, знижується тонус і життєдіяльність організму. Тому фізичні вправи є засобом неспецифічної профілактики цілого ряду функціональних розладів та захворювань. М'язова діяльність, яка активізується при фізичних вправах, змушує працювати з додатковим навантаженням серце, легені і інші органи і системи нашого організму, тим самим підвищуючи функціональні можливості людини, його опірність несприятливим впливом зовнішнього середовища. При застосуванні фізичних вправ, окрім нормалізації реакції серцево-судинної, дихальної та інших систем, відновлюється пристосування організму до кліматичних факторів, підвищується стійкість людини до різних захворювань, стресів й т. п. При багатьох захворюваннях правильно дозовані фізичні навантаження уповільнюють розвиток хворобливого процесу і сприяють більш швидкому відновленню порушених функцій.

Фізкультура, спорт та здоров'я знаходяться в тісному взаємозв'язку. Вплив екологічних факторів, ритм сучасного життя, постійна присутність в навколишньому середовищі агресивних мікроорганізмів послаблюють здоров'я людей. Ось чому так важливо зміцнювати захисні сили організму всіма доступними способами – збалансованим харчуванням, своєчасним лікуванням різних недуг, профілактичними заходами, спрямованими на посилення імунітету, а також за допомогою фізичної активності.

Про те, як спорт впливає на здоров'я людини, сказано і написано безліч статей, наукових досліджень, навіть дисертацій. Спробуємо оформити всі ці відомості в короткій і доступній формі. Тому, спорт корисний для здоров'я з наступних причин:

- ★ Зміцнюється опорно-руховий апарат: збільшується обсяг і силові показники м'язів, кістки скелета стають більш стійкими до навантажень. В процесі тренувань в тренажерному залі або при заняттях бігом, плаванням, велоспортом поліпшується кисневе живлення м'язів, включаються в роботу кровоносні капіляри, які в спокої не задіяні - більше того, утворюються нові кровоносні судини. Під впливом регулярних тренувань змінюється хімічний склад м'язових тканин: в них збільшується вміст енергетичних речовин, що призводить до інтенсивних обмінних процесам, синтезу протеїнів і утворення нових клітин. Систематичні заняття фізкультурою перешкоджає розвитку таких захворювань органів опорно-рухового апарату, як остеохондроз, грижі міжхребцевих дисків, артроз, атеросклероз, остеопороз.

- ★ Зміцнюється і розвивається нервова система. Це відбувається за рахунок збільшення спритності, швидкості і поліпшення координації рухів. Заняття спортом сприяють постійному формуванню нових умовних рефлексів, які закріплюються і складаються в послідовні ряди. Організм отримує можливість пристосовуватися до більш складним навантаженням і здійснювати вправи більш ефективним і економним чином для досягнення потрібних результатів. Швидкість нервових процесів збільшується: мозок вчиться швидше реагувати на подразники і приймати правильні рішення.

- ★ Поліпшується робота серцево-судинної системи. Вплив спорту на організм людини виражається в збільшенні витривалості серця і судин. Тренування змушують всі органи працювати в інтенсивному режимі. М'язи при навантаженнях

потребують підвищеної кровопостачання, що змушує серце перекачувати більший обсяг насиченої киснем крові за одиницю часу. У спокої серце виштовхує в аорту приблизно 5 л крові за одну хвилину: при тренінгах ця кількість збільшується до 10 і 20 л. Серце і судини у займається спортом людини швидко звикають до навантажень і так само швидко відновлюються після них.

★ Поліпшується робота органів дихання. При фізичних навантаженнях через збільшення потреби тканин і органів в кисні, дихання стає більш глибоким і інтенсивним. Кількість повітря, що проходить через органи дихання за хвилину, збільшується з 8 л в стані спокою до 100 л при бігу, плаванні, заняттях в тренажерному залі. Збільшується і життєва ємність легенів.

★ Підвищується імунітет і поліпшується склад крові. У регулярно тренуються людей кількість еритроцитів збільшує з 5 млн в одному кубічному мм до 6 млн. Підвищується також рівень лімфоцитів (білих тілець крові), завдання яких - нейтралізація шкідливих чинників, що надходять в організм. Це прямий доказ того, що спорт зміцнює захисні сили - здатність протистояти несприятливим умовам середовища. Фізично активні люди хворіють рідше, і якщо піддаються агресії бактерій або вірусів, то справляються з нею набагато швидше.

★ Поліпшується метаболізм. Тренований організм краще регулює вміст цукру та інших речовин в крові.

★ Змінюється ставлення до життя. Фізично активні люди більш життєрадісні, менш схильні до різких змін настрою, дратівливості, депресій і неврозів.

Займатися спортом слід, дотримуючись розумного підходу і помірності: перевантаження під час тренувань неприпустимі. Існує також небезпека травматичних пошкоджень, так що не варто забувати про заходи безпеки.

Здоровий спосіб життя, відпочинок, пізнання світогляду, спорт, естетичне виховання – все це входить в соціальні функції занять оздоровчою фізичною культурою. Фізичне виховання, спорт й заняття оздоровчою фізичною культурою є найкращою профілактикою таких захворювань, як атеросклероз, гіпертонія, ішемічна хвороба серця тощо. Фізичні вправи можна вважати дієвим засобом медичної і трудової реабілітації цієї категорії хворим. За зневагу до фізичної культури, за невміння й небажання рухатися людина розраховується передчасною втратою та погіршенням свого здоров'я.

Отже, при правильному тренуванні і здоровому способі життя людина може довгостроково зберігати здоров'я і високі функціональні можливості організму.

Список використаної літератури:

1. Сторожук С.В., Гоян І.М. Вплив віртуальної реальності на самоактуалізацію тинейджерів: антропологічний вимір. Антропологічні виміри філософських досліджень. – № 9. – Дніпропетровськ, 2016 – С. 17-28.
2. Storozhuk S., Goian I. Socio-Cultural and Ideological Preconditions of Gender Equality. Future Human Image. 2017, Vol. 8, Pp. 149-159.